

Головний редактор:
Тамара Вилегжаніна

Редакційна колегія:
Л. Бейліс, заст. головного редактора, канд. іст. наук; В. Бабич, канд. іст. наук; С. Басенко; Л. Дубровіна, д-р іст. наук, чл.-кор. НАН України; Ю. Ворона (секретар); В. Загуменна, канд. пед. наук; В. Ільганаєва, д-р іст. наук; Т. Ківшар, д-р іст. наук; С. Кулешов, д-р іст. наук; Н. Кушнарченко, д-р пед. наук; В. Пашкова, канд. пед. наук; Л. Петрова, д-р пед. наук; Н. Розколуца; З. Савіна; В. Скнар, канд. пед. наук; М. Слободяник, д-р іст. наук, чл.-кор. Міжнародної академії інформатизації; І. Цуріна; А. Чачко, д-р пед. наук, дійсний член Міжнародної академії інформатизації; Г. Швецова-Водка, д-р іст. наук; І. Шевченко, канд. пед. наук.

Комп'ютерний набір:
Леонід Бейліс, Юрій Ворона

Редактори: Світлана Басенко,
Наталія Маслова-Зоріна
Художник: Роман Чудновський

Верстка: Вікторія Пасічна

Фото для обкладинки:
Роман Чудновський

Схвалено до друку вченою радою НПБУ
протокол № 6 від 01.12.09

Журнал заснований
Національною парламентською
бібліотекою України
Реєстраційний № KB 3254

Посилання на видання обов'язкові.
За зміст рекламних оголошень редакція
відповідальності не несе. Редакція залишає за
собою право літературного редагування і скоро-
чення статей. Редакція може опублікувати
матеріали, не поділяючи точку зору автора.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції:
01001, м. Київ-1, вул. Грушевського, 1
Тел.: (044) 278-84-21
Факс: (044) 278-85-12
E-mail: planeta@nplu.org

© Державний заклад
"Національна парламентська
бібліотека України", 2009

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2 866 від 31.05.07

Підписано до друку 09.12.2009.
Формат 60x84/8. Папір офсет.
Друк офсетний. Обл.-друк. арк. 18,4
Наклад 1680 прим. Зам. 110

Віддруковано в ДЗ "Нац. парлам. б-ка України"
Обкладинка ТОВ. «ПОЛІГРАФ»

Зміст

2 с. обкл. Вітання Президента України В. Ющенка працівникам бібліотечної справи

- 4 **Вилегжаніна Т.** Бібліотеки інформаційного суспільства: проблеми, завдання
- 5 **Розширене** засідання Кабінету Міністрів України. Підготувала **О. Масіпан**
- 8 **Бейліс Л.** Важливі аспекти популяризації української літератури як складової соціокультурної діяльності бібліотек
- 11 **Хромець М.** Вплив сучасних соціокультурних процесів на формування електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів
- 14 **Розколуца Н.** Бібліотека як юридична особа
- 18 **Вилегжаніна М.** Задоволення інформаційних потреб користувачів у правовій інформації
- 22 **Ярошенко Т.** Знімаючи рожеві окуляри: LIBER про нові зміни та можливості для академічних бібліотек Європи
- 25 **Ворона Ю.** Публічні бібліотеки Німеччини: погляд зблизька
- 29 **Войцехівська Г., Войцехівська І., Облап І.** Проблеми спорудження бібліотечних будівель в Україні
- 30 **Новальська Т.** Вчений, організатор, педагог (Про О. Сокальського)
- 32 **Капкаєва Л.** Черкаська ОУНБ імені Тараса Шевченка: віхи історії і сьогодення
- 34 **Творчий** пошук не знає меж До ювілею М. Слободяника
- 35 **Кушнарченко Н., Загуменна В.** Вагомий внесок в історію і теорію світового бібліотекознавства
- 36 **Перший** Міжнародний форум «Проблеми розвитку інформаційного суспільства»: підсумки роботи (підготували: **О. Баркова, О. Пархоменко, В. Матусевич, О. Васильєв**)
- 37 **Цуріна І.** Всеукраїнська школа методиста–2009
- 38 **Конкурс** бібліотек України
- 39 **Панчук Н.** Обласний огляд-конкурс «Сільська бібліотека року»
- 39 **Пам'яті Юстини (Ольги) Ярославівни Дурдель**
- 40 **Покажчик** публікацій, надрукованих у журналі «Бібліотечна планета» за 2009 рік

Інформаційний бюлетень.

- 1-8 Укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України

З 10 листопада 1999 року журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата історичних наук

БІБЛІОТЕКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРОБЛЕМИ, ЗАВДАННЯ

ЗРОСТАННЯ ролі технологій у розвитку суспільства більш за все спостерігається в інформаційній сфері. Інформаційні технології мають унікальну динаміку і за останні 10–15 років перетворились у системостворюючу складову сучасної цивілізації та, відповідно, стали причиною її глобальних трансформацій.

Сучасне суспільство розвивається завдяки генерації знань і обробленню інформації саме за допомогою нових технологій. Його організаційною основою є мережева модель, що працює як цілісний організм завдяки телекомунікаційній і транспортній інфраструктурам.

Аналіз основних параметрів інформаційних суспільств дозволив ученим визначити кілька їхніх моделей. Зокрема, модель Силіконової долини – це відкрите інформаційне суспільство, що регулюється за допомогою ринкових механізмів; сингапурська модель – авторитарне інформаційне суспільство; фінська – відкрите інформаційне суспільство добробуту [2].

Японська модель інформаційного суспільства демонструє можливості сполучення живої культурної традиції і тисячолітнього досвіду народу, його адаптації у високотехнологічному світі. У 1994 році у відповідь на заяву Президента США Б. Клінтона щодо створення національної інформаційної інфраструктури японський уряд розпочав реалізацію аналогічної програми і приєднався до проєктів «Великої сімки», спрямованих на створення всесвітньої інформаційної інфраструктури. Уряд Японії ініціював інформатизацію сфер освіти, медицини, соціального забезпечення, державного управління з підтримкою роботи зі створення нових видів програмного забезпечення, сучасних засобів телекомунікації, електронних бібліотек. До речі, ним було виділено цільові кошти для прокладання оптико-волоконного кабелю до кожної японської оселі [3].

Світовий досвід має безліч вдалих прикладів діяльності в царині інформатизації суспільства, зокрема публічних бібліотек. Не ставлячи за мету порівнювати, аналізувати, критикувати рівень інформатизації різних країн, розглянемо те, що є в Україні і що можемо зробити ми, бібліотекарі, для надання кожному громадянину доступу до інформації.

У нашій країні існує значна нормативно-правова база у сфері інформатизації. Це, перш за все, закони України «Про Національну програму інформатизації» (1998), «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003; зміни – 2005), «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» (2004; зміни – 2005, 2009), «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства на 2007–2015 роки» (2007). Крім вищезазначених законів, правові відносини у сфері інформатизації регулюють підзаконні нормативно-правові акти – постанови Кабінету Міністрів України від 31.08.1998 р. № 1352 «Про затвердження Положення про формування та виконання Національної програми інформатизації»; від 29.03.2006 р. № 373 «Про

затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах» і т. ін.

На законодавчому рівні поняття, заходи, дії, виконавці чітко визначені, але через брак коштів повною мірою не забезпечені умови для задоволення інформаційних потреб громадян та суспільства «на основі створення, розвитку і використання інформаційних систем, мереж, ресурсів та інформаційних технологій, які побудовані на основі застосування сучасної обчислювальної та комунікаційної техніки» [1].

У бібліотеках України накопичено значні інформаційні ресурси, що законодавчо визначені як сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо). Але питання створення на загальнодержавному рівні інформаційно-бібліотечної комп'ютерної мережі, електронного каталогу документів, котрі зберігаються в бібліотечних фондах, електронної бібліотеки, що у світі є пріоритетними напрямками розвитку бібліотек, залишаються актуальними та невирішеними і досі.

Разом із тим, новітні інформаційні технології, що стрімко ввірвались у життя українського суспільства, не оминули бібліотеки, які саме завдяки цьому реалізують стратегію переходу від традиційної книгозбірні до динамічного центру інформації. Найбільші публічні бібліотеки працюють над створенням власних інформаційних ресурсів, заповнюючи український сегмент в Інтернеті: 173 з них генерують електронні каталоги та інші бази даних, понад 200 – мають власні веб-сайти.

Однак процес упровадження автоматизованих систем і технологій розвивається за відсутності загальнодержавної концепції і без належної державної підтримки. За всю історію інформатизації в Україні не існувало єдиної програми інформатизації власне бібліотек. Окремі заходи у цьому напрямі здійснюються в рамках регіональних програм інформатизації – поки що поодиноких. Тому із загальної кількості публічних бібліотек (понад 18 тис.) станом на 01.01.2009 р., відповідно до офіційних статистичних даних, комп'ютери мала лише 1 591 бібліотека (всього в публічних бібліотеках нараховувалося 7 523 ПК), доступ до Інтернету – 667 закладів. У сільській місцевості (14 828 книгозбірень) один комп'ютер припадав на 80 бібліотек. Усе це створює інформаційну нерівність між міським і сільським населенням, порушує конституційне право громадян на отримання вільного доступу до інформації.

Безумовно, вагомий внесок у процес інформатизації вітчизняних публічних бібліотек роблять недержавні

Т. Вилегжаніна

організації та посольства зарубіжних країн. Ця добра практика партнерства і взаємодопомоги дозволила багатьом бібліотекарям змінити як власний професійний світогляд, так і свою бібліотеку, що, безумовно, вплинуло на світогляд користувачів. Попри всі кризи, негаразди і хронічне недофінансування галузі, бібліотекарі мають надію, що проблему інформатизації вони будуть вирішувати саме за допомогою держави. Невідповідність цих сподівань підтвердило розширене засідання Кабінету Міністрів України, яке відбулося 30 вересня 2009 року (докладніше про це див. на с. 5–7) і на якому розглядалися проблеми бібліотечної галузі, та наступне за ним рішення щодо розробки Концепції Державної цільової науково-технічної програми створення Національної електронної бібліотеки України «Бібліотека–XXI».

Як член робочої групи з розробки цього документа сподіваюся на прийняття довгострокової державної програми з належним фінансуванням. Але є й побоювання: чи не загубляться публічні бібліотеки серед багатьох виконавців і бажаючих створювати національний інформаційний продукт? Щоб цього не сталося вважаю за доцільне:

- у рамках вищеназваної державної програми, а також відповідних регіональних передбачити галузеву програму інформатизації публічних бібліотек;

- включити до бюджетів усіх рівнів видатки на оплату каналів Інтернет-зв'язку для публічних бібліотек;
- сприяти реалізації програми «Бібліоміст» фундації Білла та Мелінди Гейтс;
- вирішити питання щодо координації процесів інформатизації бібліотек різних видів і форм власності шляхом створення при Міністерстві культури і туризму (МКТ) України Міжвідомчої координаційної ради;
- для прийняття колегіальних рішень створити при МКТ України Раду директорів бібліотек.

Хотілося б, шановні колеги, знати вашу думку з цього приводу. Тому пропоную розгорнути на сторінках нашого часопису громадське обговорення «Бібліотека–XXI».

Список використаної літератури

1. Україна. Закони. Про Національну програму інформатизації : закон України : затв. 4 лют. 1998 р., № 74/98-ВР // Голос України. – 1998. – 7 квіт. – С. 5–6.
2. Кастеллс М. Информационное общество и государство благосостояния : финская модель / М. Кастеллс, П. Химанен. – М., 2002. – С. 11.
3. Федорова Т.Е. Национальные модели информационного общества / Т.Е. Федорова // Обсерватория культуры. – 2004. – № 1. – С. 22–27.

БІБЛІОТЕКИ І ВЛАДА

РОЗШИРЕНЕ ЗАСІДАННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

30 вересня, у Всеукраїнський день бібліотек, відбулося відкрите розширене засідання Кабінету Міністрів України. Вперше за історію існування бібліотек в Україні уряд приділив увагу питанням бібліотечної діяльності. Свято бібліотекарів стало приводом не лише для подяк і привітань, а й слушною нагодою проаналізувати сучасний стан вітчизняної бібліотечної справи, обговорити проблеми її розвитку та визначити шляхи їхнього розв'язання.

Засідання відкрила Прем'єр-міністр **Ю. Тимошенко**, яка підкреслила високу місію бібліотекарів – тримати у своїх руках інтелектуальне майбутнє України, сприяти вихованню людей, здатних будувати демократичну державу. Увагу було зосереджено на трьох основних складових подальшого розвитку бібліотечної справи в країні: стабільному поповненні фондів бібліотек, укріпленні та модернізації їхньої матеріально-технічної бази, гарантованій соціальній підтримці бібліотекарів. Розвиток кожної з цих складових уряд має намір забезпечити фінансово.

Більш докладно на сучасному стані та проблемах бібліотечної галузі зупинився міністр культури і туризму України **В. Вовкун**. Він охарактеризував бібліотечну мережу країни, що нараховує понад 40 тисяч бібліотек різних видів і форм власності, в яких зберігається близько 525 млн. прим. документів і які обслуговують майже 19 млн. користувачів. Особливо було підкреслено значення і роль біблі-

отек, котрі мають більше ніж вікову історію і весь цей час несуть своїм користувачам знання, накопичені людством, зберігають для майбутнього світу історичну пам'ять.

Запорукою успішної роботи бібліотек, на думку міністра, є два фактори: якісні фонди (їхнє поповнення та збереження) і професійні кадри.

Кошти на поповнення бібліотечних фондів із державного та місцевих бюджетів виділяються нерегулярно, непропорційно і в основному лише на передплату періодичних видань, актуальність яких із часом втрачається. Це негативно впливає на якісний склад документного фонду, його оновлення та задоволення запитів користувачів бібліотек. Навіть національним та державним бібліотекам України з 2005 по 2009 рік не виділялися асигнування на закупівлю книжкових видань. Певною мірою вирішити питання стабільного комплектування закладів такого рівня, а також обласних універсальних наукових бібліотек шляхом отримання ними безкоштовного обов'язкового примірника українських видань повинен був Закон України „Про обов'язковий примірник документів”, прийнятий ще у 1999 р. Проте він не виконується у повному обсязі через відсутність контролю за доставлянням документів та нерозробленість мір відповідальності за його невиконання.

Майже єдиним джерелом отримання нових книг публічними бібліотеками є Державна програма розвитку і функціонування української мови на 2004–2010 роки.

Так, завдяки їй, у 2008 р. бібліотеки АРК, Харківської, Донецької та Луганської областей, м. Севастополя отримали 900 тис. прим. видань українських та зарубіжних авторів.

В. Вовкун зазначив, що важливим питанням для функціонування бібліотек є також збереження їхніх фондів, що передбачає: консервацію та реставрацію документів, створення належних умов для їхнього зберігання, забезпечення охорони та вдосконалення системи обліку. Особливої уваги потребує збереження рідкісних і цінних книг, кількість яких у фондах бібліотек країни складає понад 750 тис. примірників. Ці документи необхідно занести до Державного реєстру національного культурного надбання, на створення якого передбачалося виділення коштів Програмою збереження бібліотечних та архівних фондів на 2000–2005 рр. На жаль, все залишилося лише на папері. За підрахунками МКТ України для створення реєстру та забезпечення його поповнення потрібні 1,5 млн. грн.

Щодо кадрового забезпечення галузі, то воно залишає бажати кращого, адже через низьку заробітну плату, складні умови праці, особливо в сільських книгозбірнях, соціальну незахищеність професія бібліотекаря відноситься до переліку непрестижних. Протягом останнього часу було зроблено певні кроки для вирішення даного питання. Так, у нинішньому році, з прийняттям змін до Закону України „Про бібліотеки і бібліотечну справу”, працівникам бібліотечної сфери надано деякі соціальні гарантії: право на доплату за вислугу років, матеріальну допомогу на оздоровлення та на вирішення соціально-побутових питань.

Викликає стурбованість і матеріально-технічна база бібліотек, яка фактично залишається на рівні 70–80-х років минулого століття. Особливо страждають книгозбірні на селі. Більшість із них не опалюються, деякі не мають навіть освітлення, лише 5% – телефонізовані. Найгірша ситуація спостерігається в АРК, Донецькій та Запорізькій областях, де більше половини сільських бібліотек не опалюються, а понад 10% – не мають освітлення. У XXI столітті – ері нових інформаційних технологій – у селах нашої країни нараховується у середньому 1 комп'ютер на 80 бібліотек.

Важливим і невирішеним залишається сьогодні для вітчизняних бібліотек питання розроблення й впровадження технології створення загальнодержавного страхового фонду на цифрових носіях, електронних бібліотек, а також координації та кооперації роботи бібліотек усіх рівнів у даному напрямі. Електронні ресурси в наших бібліотеках поступово створюються, але лише завдяки ентузіазму бібліотекарів. Таким чином, у плані технічного розвитку інформаційно-бібліотечних систем Україна значно відстає від розвинених країн світу, залишається на узбіччі науково-технічного прогресу. Причина одна – відсутність фінансування.

Міністр культури і туризму виніс також на розгляд Кабінету Міністрів кілька проектів ключових нормативних актів, покликаних підняти розвиток бібліотечної справи на новий рівень. Зокрема, прийняті щодо них позитивні рішення дозволять урегулювати питання передплати бібліотеками періодичних видань, забезпечення сільського населення бібліотечним обслуговуванням, внести зміни до чинних нормативно-правових актів стосовно проведення інвентаризації бібліотечних фондів.

Занепокоєння щодо стану справ освітянських бібліотек, особливо на селі, висловив профільний міністр **І. Вакарчук**. Складною є ситуація і з підбором кадрів, що спричинено мізерною платнею, яка не влаштовує молодих спеціалістів (тож близько 80% усіх працівників шкільних кни-

гозбірень – пенсіонери), і з неповноцінним наповненням фондів, що є неприпустимим у навчальних закладах.

На засіданні Кабінету Міністрів були заслухані також керівники бібліотечних установ, кожен із яких окреслив коло найбільш актуальних проблем, з котрими стикається галузь і які потребують першочергового вирішення.

Із словами подяки за увагу до бібліотек звернулася генеральний директор Національної бібліотеки України для дітей, Герой України **А. Кобзаренко**. Вона зупинилася на одній із болючих проблем сьогодення – падінні інтересу до читання в українському суспільстві, кризі дитячого читання. Така ситуація з дитячим та юнацьким читанням пов'язана з рядом факторів, не останніми з яких є: відсутність чіткої державної політики у сфері підтримки та розвитку читання; нерозробленість у системі навчання важелів впливу на потяг дітей до читання; недостатня усвідомленість громадськістю проблеми падіння престижу читання.

Генеральний директор Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (НБУВ) **О. Онищенко** особливо виділив питання поповнення фондів бібліотек літературою, виданою за кордоном. Провідні бібліотеки світу йдуть назустріч українським колегам і безкоштовно надсилають книги до наших бібліотек. Як правило, за кордоном книжки дорогі, й якщо видання коштують понад 100 євро, для українських бібліотек виникають непереборні труднощі з митною службою, яка вимагає виплати митного збору. Коштів на це немає, і книги повертаються відправнику.

Підкреслив директор НБУВ і необхідність збереження книжкових фондів XVIII–XIX ст. Надруковані на кислотному папері, ці видання будуть втрачені вже через 15 років. Єдиний шлях – оцифрування рідкісних документів. Але робота зі збереження фондів можлива лише за умов її фінансування.

За словами генерального директора Національної наукової медичної бібліотеки України (ННМБУ) **Р. Павленко**, вперше на урядовому рівні інформаційні ресурси бібліотек розглядаються як стратегічні, від яких залежить соціально-економічний і культурний розвиток країни, духовне здоров'я нації. Вона зупинилася на особливо болючій для медичних бібліотек проблемі, котра позначається на рівні освіти, підготовки, підвищення кваліфікації лікарів України – на комплектуванні фондів. У бібліотеках галузі сьогодні зберігається унікальний півтора мільйонний фонд, який у цьому році не поповнився новими виданнями, тому що не було отримано жодної копійки на передплату періодичних видань і закупівлю книжок. Вже 40 років ННМБУ формує патентний фонд із питань медицини. Це понад 200 тис. одиниць зберігання. Без нових надходжень він втрачатиме актуальність, ефективність та значимість для користувачів-медиків. Оскільки ця ситуація є типовою для всіх бібліотек країни, вирішувати її треба на державному рівні. Доповідач внесла пропозицію віднести поповнення бібліотечних фондів до захищених статей бюджету.

Генеральний директор Національної парламентської бібліотеки України **Т. Вилегжанина** виклала своє бачення розв'язання бібліотечних проблем, поділивши їх на поточні та більш довгострокові, розраховані на перспективний розвиток галузі. До довгострокових завдань відносяться, перш за все, розробка, прийняття та реалізація державної цільової програми розвитку бібліотек, складовими якої повинні стати: вирішення питань поповнення бібліотечних фондів, інформатизації та вироблення сучасних моделей бібліотечного обслуговування населення. Такий підхід дозволив би українським бібліотекам піднятися до рівня

світових стандартів. А серед численних завдань сьогоднішнього дня Т. Вилегжаніна особливо виокремила необхідність надання бібліотекам як інформаційним центрам пільгових тарифів у користуванні всесвітньою глобальною Мережею, її послугами та зв'язком.

На проблемах бібліотечного обслуговування людей із вадами зору зосередив увагу присутній директор Центральної спеціалізованої бібліотеки для сліпих ім. М. Островського **Ю. Вишняков**. Усього в Україні працюють 79 таких бібліотек Українського товариства сліпих. Крім загальних проблем галузі, вони мають й свої, особливі. Фінансуються ці заклади коштами держбюджету за програмою "Фінансова підтримка громадських організацій інвалідів". Розміри цієї підтримки не дають змоги навіть забезпечити оплату повного робочого дня бібліотечних працівників. Більшість із них працюють у режимі скороченого дня – на 0,5 або на 0,25 ставки, не отримують ані доплат за вислугу років, ані матеріальної допомоги на оздоровлення. Мають бібліотеки для сліпих і проблеми з комплектуванням своїх фондів, адже у країні діють лише дві друкарні, які видають книги шрифтом Брайля для спеціалізованих шкіл та бібліотек для сліпих, причому в дуже незначному обсязі. Це не забезпечує потреб даної категорії користувачів. Ще необхідно налагодити видання аудіокниг, створити або закупити спеціальні пристрої – синтезатори мови. Виконати ці завдання наразі неможливо через мізерність фінансування.

Прозвучав на засіданні Кабінету Міністрів і голос представника найчисленнішої групи публічних бібліотек – сільських. Виступ завідувачки Первомайської сільської бібліотеки Жовтневого району Миколаївської області **А. Шевченко** привернув увагу членів уряду до проблем книгозбірень на селі. Низький рівень технічної оснащеності цих закладів, застарілі фонди, відсутність передплати, некомфортні умови для користувачів і працівників, неможливість отримувати необхідну інформацію створюють глибоку прірву між сільськими та міськими жителями, не забезпечують конституційного права кожного громадянина на вільний доступ до інформації. Але бібліотекарі й в умовах хронічного недофінансування шукають власних шляхів вирішення проблем. Серед них – започаткований в Миколаївській області Форум сільських бібліотекарів, який став прикладом об'єднання зусиль працівників бібліотек та представників влади різних рівнів із метою підтримки та розвитку бібліотек як сучасних інформаційних закладів, готових відповідати потребам громади. Водночас було наголошено на тому, що для кардинальних перетворень замало лише ентузіазму й наполегливості. Потрібні увага та рішучі дії влади, належне гарантоване фінансування сільських книгозбірень.

На засіданні уряду було заслухано звернення директора Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка **В. Ракитянської** з приводу небезпечної ситуації, яка склалася для закладу у зв'язку з будівництвом поблизу нього 42-поверхового бізнес-центру. Будівля бібліотеки почала руйнуватися, поступово сповзати у котлован, що риюється під фундамент бізнес-центру, книгосховище просто розколюється навпіл. Прем'єр доручила Міністерству регіонального розвитку і будівництва України розібратися з цією ситуацією, направити до Харкова експертну групу для з'ясування даного питання, а Міністерству внутрішніх справ України – перевірити законність будівництва.

Про бібліотеки як місце доступу громадян до інформаційних технологій та Інтернету розповіла у своєму виступі президент Української бібліотечної асоціації **В. Пашкова**.

Вона зауважила, що сьогодні, коли Інтернет став важливим засобом отримання інформації для врядування, освіти, розвитку науки, ведення бізнесу, проведення вільного часу, з'являються інформаційно багаті та інформаційно бідні, розширюється «інформаційна прірва», поширена електронна неписьменність. Бібліотеки – чи не єдині в державі установи, які намагаються дати раду цій проблемі шляхом відкриття центрів Інтернету, створення місцевих інформаційних ресурсів, представляючи їх у всесвітній Мережі, організують навчання користувачів. Але не всі бібліотеки України здатні взяти на себе цю важливу роль. Проведене дослідження інформатизації книгозбірень показало, що середня кількість комп'ютерів на одну публічну бібліотеку в Україні – 0,3! А для читачів у середньому призначено 0,1 комп'ютера на одну бібліотеку. Менше 4% від загальної кількості бібліотек підключено до Інтернету, з них лише 2,5% надають до нього доступ своїм користувачам.

Було зазначено, що пришвидшенню інформатизації книгозбірень в Україні сприяють міжнародні програми і проекти. Так, завдяки партнерству в реалізації проекту «Інтернет для читачів публічних бібліотек» Посольства США в Україні протягом останніх восьми років було відкрито 135 Інтернет-центрів в усіх регіонах країни, проходило навчання бібліотекарів і користувачів. На черзі – реалізація проекту „Глобальні бібліотеки” Фонду Біла та Мелінди Гейтс, який здійснюватиметься під назвою „Бібліоміст”. Його мета – відкриття Інтернет-центрів в 1 000 публічних бібліотек.

В. Пашкова також висловила думку щодо необхідності розробки Державної програми інформатизації книгозбірень, а також передбачити в місцевих бюджетах усіх рівнів видатки на оплату каналів Інтернет-зв'язку для публічних бібліотек.

З урахуванням усіх оприлюднених проблем та розглянутих урядом проектів нормативних актів було прийнято ряд постанов (див. с. 3–8 інформаційного бюлетеня цього часопису), покликаних підняти розвиток вітчизняної бібліотечної справи на новий рівень. Результатом „бібліотечного” дня в стінах Кабінету Міністрів України стало схвалення проекту Закону України „Про культуру”, Концепції Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року. Крім того, було доручено Міністерству освіти і науки України та Міністерству культури і туризму України розробити концепцію Державної цільової програми поповнення бібліотечних фондів. Відповідно буде кориговано проект Державного бюджету України на 2010 р., розглянуто питання про віднесення видатків на комплектування фондів бібліотек до переліку захищених статей.

У свою чергу Міністерство економіки України отримало доручення подати на розгляд Кабінету Міністрів проект урядового рішення щодо скасування мита на книжки, котрі надходять в Україну як благодійна допомога. Поза увагою уряду не залишився і факт незахищеності бібліотек від зазіхань на їхню власність, зокрема приміщення та будівлі. Тому Міністерству культури і туризму України доручено розробити законопроект про запровадження мораторію на відчуження приміщень та іншого нерухомого майна бібліотек.

Того ж дня найкращі працівники галузі отримали Почесні грамоти Кабінету Міністрів України та Подяки Прем'єр-міністра України.

УДК 021.1+364.446

ВАЖЛИВІ АСПЕКТИ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК СКЛАДОВОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Автор розкриває комунікативні, психологічні, соціологічні та інші аспекти популяризації в бібліотеках української літератури як невід'ємної складової їхньої соціокультурної діяльності, окреслює науковий зміст цієї роботи. Розгляд проблеми в площині соціальних наслідків сприяє більш глибокому розумінню значення бібліотечної професії, підвищенню її престижу.

Ключові слова: популяризація української літератури, методологія розкриття фонду, соціальна комунікація, бібліотечна професіологія.

Автор раскрывает коммуникативные, психологические, социологические и другие аспекты популяризации в библиотеках украинской литературы как неотъемлемой составляющей их социокультурной деятельности, очерчивает научное содержание этой работы. Рассмотрение проблемы в плоскости социальных последствий способствует более глубокому пониманию значения библиотечной профессии, повышению ее престижа.

Ключевые слова: популяризация украинской литературы, методология раскрытия фонда, социальная коммуникация, библиотечная професиология.

The author discloses communicative, psychological, sociological and other aspects of Ukrainian literature popularization in the libraries as the part and parcel of their sociocultural activities, and explicates its scientific meaning. The consideration of the question in terms of the social consequences contributes to the deep insight of librarianship importance and enhancing its prestige.

Docuterm: ukrainian literature popularization, the methodology of the fund disclosure, social communication, library profession studies

ПОНЯТТЯ „соціокультурна діяльність” ще не ввійшло в енциклопедичні видання, хоча у науково-професійній літературі воно використовується досить широко. Стосовно бібліотек, на наш погляд, його можна тлумачити як цілеспрямовану систему дій, заходів, що у кінцевому підсумку мають сприяти вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства шляхом доведення до свідомості конкретних користувачів, різних за складом та обсягом соціальних груп наукових знань, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, зосереджених у бібліотечних документних збірниках. Це цілеспрямований, спеціально організований бібліотекою як соціальним інститутом процес долучення людини до культурних цінностей суспільства. Таке тлумачення має декілька аспектів, зокрема з точки зору матеріально-технічних, джерелознавчих, естетичних, комунікативно-психологічних, моральних (аксіологічних), суспільно-вагових (соціологічних) питань. Мета цієї статті – розгляд цих аспектів у розрізі популяризації української літератури, яка є невід'ємною частиною соціокультурної діяльності бібліотек і сучасного літературного процесу в Україні.

Здійснення такої роботи потребує вирішення багатьох проблем, з яких базовими є відповідне матеріально-технічне забезпечення бібліотек, дотримання наукових принципів формування фонду, запровадження сучасних технологій.

Мусимо визнати, що у цій справі бібліотекарю доводиться долати чимало труднощів. Бібліотеки не забезпечені гарантованим фінансуванням, а через це не мають можливості повноцінно комплектувати свої фонди. Більшість із них не має змоги передплатити бодай провідні літературні та літературознавчі часописи. З іншого боку, спостерігається зниження потягу до читання художніх творів, у якому, на жаль, українська література займає лише невеликий відсоток.

Існують й інші аспекти цієї проблеми.

Як свідчать звіти ОУНБ, робота з популяризації художньої літератури в основному проводиться у двох напря-

мах: краєзнавчому, коли заходи присвячуються творчості місцевих письменників, та історичному, пов'язаному з відзначенням ювілейних дат окремих майстрів слова, творчість більшості з яких уже не належить до сучасного літературного процесу, а є фактом історії. Хоча ці напрями роботи цілком доцільні й викликають інтерес користувачів, однак такий підхід не дає можливості представити панораму сучасної української літератури як цілісної складової вітчизняної культури, єдиного суспільно-естетичного явища з певними загальними течіями, векторами розвитку, лідерами, дебютантами, критиками тощо.

У звітах ОУНБ за 2008 рік виявлено лише кілька заходів такого штибу: круглий стіл «Загадки і парадокси сучасної української літератури» за участю професора Херсонського державного університету Я. Голобородька в Херсонській ОУНБ ім. О. Гончара; ряд виставок у Закарпатській ОУНБ – „Мейнстрім у сучасній художній літературі”, „Нова хвиля української прози”, „Сила бренду: нові імена у сучасній художній літературі”, а також окремі заходи Запорізької ОУНБ ім. О.М. Горького, серед яких Дні нової книги, прес-година „Читати цей журнал престижно”, Свято читацьких пристрасей, виставка „Книга, яку варто прочитати”. Заслужують на увагу методичні видання Донецької ОУНБ ім. Н.К. Крупської „Методичні поради на допомогу популяризації сучасної української художньої книги”, листок-сигнал «Юрій Андрухович: відчуття епохи» із серії „Літературні портрети”.

Наразі бібліотекарю важко знайти стислий, але компетентний аналіз стану та розвитку сучасної української літератури, кваліфіковані спостереження критиків і літературознавців. Тут на допомогу можуть прийти літературні та критичні часописи: «Вітчизна», «Віче», «Дзвін», «Дніпро», «Кур'єр Кривбасу», «Критика» та ін., методичні й бібліографічні посібники великих бібліотек, наприклад, видання

Л. Бейліс

ДЗ «Національна парламентська бібліотека України» [6], окремі монографії, прикнижкові статті та коментарі тощо. Але навіть аналізування цих джерел потребуватиме від бібліотекаря, який відповідає за вказаний напрям роботи, копійкою інтелектуальної праці.

Розглянемо окремі часописи з точки зору їхнього використання для розкриття сучасного літературного процесу в бібліотечній роботі.

«Дніпро» (м. Київ). Літературно-художній журнал. Має постійні рубрики: „Проза“, „Драматургія“, „Поезія“, „Критика“. Орієнтується на нові імена літературів, запрошуючи їх до конкурсів на право надрукуватися на його шпальтах. Творчі завдання цих конкурсів на кшталт „Зустріч молоді людини ХХІ сторіччя з реаліями сільського життя“ або „Тема інфантильності та відповідальності“ можуть бути корисними бібліотекарям при організації заходів літературної тематики. Критичні матеріали журналу пишуться живою мовою і спрямовані на світовідчуття сучасної людини. Журнал публікує сучасні, оригінальні, живі, експресивні художні твори і водночас систематично вміщує уривки із значущих творів минулих років, тим самим пов'язуючи сьогоднішній та вчорашній день, розширюючи часовий діапазон відтвореного літературного процесу.

«Березіль»¹ (м. Харків). Щомісячний літературно-художній та громадсько-політичний часопис, орган Національної спілки письменників України (НСПУ). Друкує твори письменників різних поколінь як із Слобожанщини, так і з інших регіонів країни. Основні рубрики: „Проза“, „Поезія“, „Публіцистика“, „Есеїстика“, „Спадщина“, „Критика“. Остання може містити стислі рецензії, полеміку окремих літературознавців. У рубриці „Хроніка“ багато років поспіль ведеться щоденник подій сучасності.

«Вітчизна» (м. Київ). Літературно-художній та громадсько-політичний журнал письменників України. Друкував на своїх шпальтах твори О. Гончара («Собор»), Р. Іваничука («Мальви»), Б. Харчука, В. Винниченка, М. Хвильового, П. Загребельного, самвидавівську працю І. Дзюби „Інтернаціоналізм чи русифікація?“, спадщину „розстріляного відродження“. Нині публікує прозові та поетичні твори, літературно-критичні, публіцистичні статті, має сатирично-гумористичну рубрику «Зенітка». В репертуарі журналу – есе, літературні портрети (В. Стуса, В. Бровченка та ін.), історичні нариси.

«Дзвін» (м. Львів). Щомісячний літературно-мистецький та громадсько-політичний часопис НСПУ. Друкував твори Г. Тютюнника („Вир“), П. Загребельного („Роксолана“), Р. Іваничука („Четвертий вимір“), У. Самчука („На білому коні“, „На коні вороному“), документальний роман Б. Гориня „Не тільки про себе“. Серед постійних рубрик – «Поезія», «Проза», «Наша доба», «Життя і слово», «Огляди, рецензії, відгуки».

«Київ» (м. Київ). Журнал письменників України. Друкував твори давньоруської літератури у перекладі сучасною українською мовою, твори П. Тичини, М. Рильського, В. Винниченка, М. Хвильового. Має рубрики: „Поезія“, „Публіцистика“, „Проза“, „Народознавство“, „Критика“.

«Київська Русь» (м. Київ). Літературний журнал. Публікує сучасну прозу, поезію, есеї, інтерв'ю, огляди книжкових новинок і т. ін. Друкує твори як відомих авторів, так і початківців. Дотичні рубрики: „Поезія“, „ПРОза“, „ЛітАнатомія“, „КритикаРка“, „Переоблік“. Для вміщених рецензій на твори українських авторів широко вживаний ком-

паративістський підхід, розгляд у контексті із подібними явищами європейської літератури.

«Кур'єр Кривбасу» (м. Кривий Ріг). Щомісячний журнал із питань літератури, культурології, політики, народознавства. Вважається одним із найкращих за наповненням. На його сторінках зустрічаються всі літературні покоління. Сприяє осмисленню новітніх процесів у пострадянській літературі. Рубрики „Проза“, „Поезія“, „Витоки“, „Scriptible“ (культурологія та історія літератури). Особливої уваги бібліотекаря заслугує рубрика „Книгопанорама“, в якій подаються анотації на художні, літературно-критичні та культурологічні видання.

«Сучасність» (м. Київ). Щомісячний часопис. Видавався діаспорою, з 1992 року – в Україні. Відіграє потужну роль у формуванні сучасної української літератури, публікує твори письменників різних поколінь. Містить роздуми як на політичні, так і на суспільні, мистецькі теми. Серед корисних для бібліотекаря рубрик: „Поезія“, „Проза“, „Культурологія. Літературознавство“, „Суспільство“, „Політика“, „Бібліографія. Рецензії“. З поточних публікацій варто звернути увагу на записки І. Жиленко „Homo feriens“.

«Друг читача». Газета розповідає про українські видання, новини українського ринку, анонсує цікаві події, рецензує книжки. Містить досить оперативні та корисні для бібліотекаря і читачів відомості.

«Критика» (м. Київ). Щомісячна газета, яка друкує суспільно-політичні, культурологічні, літературознавчі й літературні розвідки відомих вітчизняних есеїстів, політологів, науковців, цікаві з різних поглядів статті європейських та американських дослідників, стислі рецензії та огляди журналів. Літературознавчі матеріали подаються під певним проблемно-тематичним кутом у контексті реальних подій, у співставленні. Такий підхід може бути корисним для підготовки бібліотечних заходів. Разом із тим, газету орієнтовано на досить освічених людей, інтелектуалів. Подекуди автори надмірно застосовують наукову термінологію, тому, беручи за зразок принцип проблемного підходу авторів часопису до формулювання тем, варто потурбуватися про те, щоб підготовлені бібліотечні заходи були зрозумілими і цікавими для всіх.

На жаль, для деяких користувачів українська література позначена незаслуженим тавром меншовартості та другорядності у порівнянні з іншими європейськими літературами. Окремі «ідеологічні диверсанти» йдуть іще далі, оголошуючи взагалі безперспективною українську мову і все, що з нею пов'язано. Такий стереотип треба ламати, але не шляхом пропаганди і перебільшення позитивних якостей прохідної, „сірої“ літератури або творів високопоставлених чиновників від мистецтва, а намаганням наблизити читачів до справді небуденних літературних явищ та імен, зробити їх не просто спостерігачами, а й активними співучасниками літературного процесу, бо ж сприйняття літературних творів, їхня інтелектуальна, емоційна і моральна оцінка – природна та невід'ємна частина існування літератури як живого явища. Обговорення і диспути практично зникли з бібліотечної практики, натомість з'явилися презентації, але й останні повинні мати сценарій, структуру, а отже – елементи дискусії, живого та зацікавленого читацького діалогу. Бібліотеки покликані позитивно впливати на естетичні смаки читачів, сприяти тому, щоб читання української літератури стало для них щоденною особистою потребою.

¹ Далі при характеристиці часописів спиратимемося на статтю: Михед О. „Товсті“ й „живі“ журнали новітньої української літератури: (спроба лікнеп-довідника) / О. Михед // Дніпро. – 2009. – Січень. – С. 152–156.

Як же цього добитися?

Перше. Треба виходити з того, що сучасна українська література має глибоке історичне коріння і є повноправною частиною духовного життя сучасного світу, отже мусять віддзеркалювати основні загальнолюдські проблеми, літературні течії і стилі. Тому при виборі тематики окремих заходів доцільно час від часу вдаватися до **контекстних співставлень** на зразок: «Гендерні проблеми в європейській і українській літературі», «Растін'як по-українськи: роман П. Загребельного „Зло“», «Феномен дива в українській літературі».

Друге. Активне сприйняття літератури власного народу є важливим чинником **національної свідомості**. Корисно знати наукове визначення цього терміна, що трактується як «система поглядів, ідей, уявлень етнічної спільноти, яка виникає на основі взаємодії з іншими етнічними групами. Це рівень суспільної свідомості, який обмежений рамками буденного досвіду, закріпленого у традиціях і звичаях, і включає в себе безпосереднє відбиття практичної діяльності, мораль і норми звичаєвого права, естетичні уявлення і звичаї <...>, а також стан і форми самовиділення етнічної групи» [2]. Вибираючи літературні твори, варто віддавати перевагу тим, що демонструють **найкращі риси національного характеру**, в яких переважають **оптимістичні погляди на світ, а національні трагедії та поразки не стають причиною для односторонніх емоційних висновків і ворожих закидів до інших народів**.

Третє. Українська література має самобутні в художньому відношенні твори. Досить різноманітною і багатою є сучасна поезія. Національним колоритом позначені віршовані та прозові гуморески, історичні твори. Нерідкісними є романи-монологи, сповіді. За межами України відомі наші фантасти, майстри жанру „фентезі“. Отже, за допомогою місцевих філологів, при проведенні бібліотечних заходів, треба обов'язково зупинитися на **художній своєрідності** запропонованих до уваги читачів творів. Відповідно їхніми темами можуть стати **огляд окремих жанрів літератури, аналіз способів самовираження різних митців, принципів обрання героїв і проблематики творів, особливостей мови і стилю**. Все це, безумовно, сприятиме урізноманітненню тематики соціокультурної діяльності бібліотеки

Четверте. Бібліотекар повинен **відслідковувати художньо-тематичні запити представників різних читачьких категорій**, визначати „адресність“ запланованого заходу. Варто взяти до уваги досвід редколегії журналу „Дніпро“, яка оголосила конкурси на художні твори за певною тематикою, котра вважається актуальною, наприклад, „Міра інфантилізму (або дорослості) сучасної людини“. У бібліотеці можливий захід „А мій роман був би про...“, на якому можна дізнатися багато цікавого стосовно уподобань, думок читачів, що надалі знадобилося б бібліотекареві для подальшого планування роботи.

П'яте. Бібліотекар має право на свої особисті зацікавлення і вподобання, на **власний творчий самовираз, громадянську та читачьку позицію**. Тож, чим цікавішим для нього самого буде обраний матеріал, тим більше шансів на вдале проведення заходу. Тематика заходів, що щорічно плануються бібліотеками, є часто-густо стандартною та обмеженою матеріальними і часовими ресурсами. Тому, вибираючи сучасні твори, аналізуючи їх, бібліотекар може реалізувати власне бачення світу. Важливо **не заштампувати ці теми** і відмовитися від звичних для назв бібліотечних заходів віршованих ритмів, які можуть сприйматися як обридлі „вихованки“ та агітки. Хай краще вони будуть трошки „занаучені“, приміром, «Ярослав Мудрий (роман

„Диво“ Павла Загребельного – герой чи антигерой?» або «Гріх і совість в поетичному світі Ліни Костенко».

Шосте. Сучасну українську літературу важко популяризувати без однодумців. Тому бажано залучати до цієї діяльності активних і зацікавлених темою користувачів, філологів, спеціалістів, молодь, аматорів, науковців, діючих літераторів. Варто пам'ятати, що особистісні потреби і смаки краще формуються у певному спеціалізованому соціумі. Таким соціумом у бібліотеці є виділена соціопсихологами „мала“ група, де здійснюється комунікація, – з чотирьох і більше осіб. (Великими групами вважаються такі спільноти, як нація, релігійна конфесія, середніми – колектив вишу, заводу тощо) [5, 223–230]. Саме для „малих“ груп організуються наочні та масові заходи. Ці осередки мають особливо великий вплив на особистість, її емоції, світогляд, інтелектуальний і естетичний розвиток [5, 328]. Тому доцільними є циклові заходи з певним постійним ядром учасників, клубна робота.

Важлива і наочна **популяризація літератури**. У практику бібліотек (зокрема Житомирської ОУНБ ім. О. Ольжича) увійшла досить розгалужена система різних за видами виставок: **роздум або ж реквієм, діалог, дискусія, однієї книги, панорама, реклама**. Все це сприяє наочному розкриттю фонду. Треба методично узагальнити ці виставкові форми, обов'язково дослідивши їхній диференційований вплив на користувача, можливості розмови з ним біля експозиції, знайомства з його особистістю і читацькими потребами, подальшого залучення до співробітництва, волонтерства або ж до клубної діяльності.

Робота бібліотекаря з користувачем неможлива без взаємного обміну інформацією. Для того, щоб такий обмін був успішним, бібліотекар мусить **долати комунікативний бар'єр** між ним і аудиторією. Психологи зазначають, що „комунікативний бар'єр – це специфічна психологічна перешкода в передаванні й сприйманні інформації, зумовлена відсутністю у комунікатора і комуніканта єдиної системи кодування і декодування інформації“ [5, 155]. Дуже важливо, щоб комунікатор і комунікант (в нашому випадку бібліотекар та користувачі) однаково розуміли вживані поняття, мали довіру один до одного, що пов'язано з віковою відповідністю, схожим ставленням до проблем, тоном і стилем спілкування – суб'єкт-суб'єктивним, толерантним, неагресивним.

Психологи та педагоги сформулювали низку законів (правил), дотримання яких допомагає краще донести думку до слухачів, зробити їх активними співрозмовниками [1, 56]. Стосуються вони і бібліотечного спілкування. Це, зокрема:

- закон врахування понятійної системи партнера (знайти дохідливі слова, розтлумачити вживані терміни);
- закон мінімалізації аргументів (застосовувати найбільш переконливі, неспростовні, не розпорошувати увагу слухачів великою кількістю доводів);
- закон поступовості (дотримуватися логіки, не перестрибувати з думки на думку);
- закон зворотного зв'язку (здійснювати контроль за реакцією партнера, його зацікавленістю і розумінням, оцінювати власні переживання);
- закон наочності (загальні твердження супроводжувати конкретними прикладами або предметами);
- закон адекватності (аргумент мусить бути вагомим не тільки для бібліотекаря, а й для користувачів).

Підвищуючи культуру читання користувачів, бібліотекар сприяє їхньому розвитку як особистостей, щоб вони, за формулюванням академіка С. Максименка, ставали склад-

нішими, розвиненішими, нюансованими, людяними [3, 224]. Тим самим бібліотека як важлива соціальна інституція має не завжди явний, але безсумнівний вплив і на суспільство в цілому. Плануючи свої заходи, включаючи й ті, що покликані популяризувати сучасну українську літературу, бібліотекар повинен чітко усвідомлювати, яких соціальних наслідків він хоче досягти. Таке розуміння полегшить і вибір матеріалу, і обрання вірної тональності спілкування з конкретною аудиторією, і осмислення бібліотекарем своєї місії як просвітника та діяча культури. На наш погляд, такими бажаними соціальними наслідками можуть бути:

- розвиток національної свідомості користувачів шляхом ознайомлення з багатим етнічним матеріалом української і світової літератури;
- трактування національної свідомості як бази для міжнародної толерантності, для усвідомлення неповторності й важливості для людства будь якої національної культури;
- рішуче спростування всіх концепцій меншовартості української літератури і мови, ліквідація на цій основі національних заздощів, упередженості тощо;
- аргументована популяризація справді художніх українських творів, талановитих авторів, формування ефекту зануреності читачів у літературний процес, об'єктивними ознаками якого, на наш погляд, є: обрання ними власних письменників-фаворитів, очікування їхніх нових творів, наявність потреби у систематичній інформації щодо новинок сучасної української літератури. Тут є доречними такі форми роботи, як читацькі беніфеіси, попереджувальні виставки, присвячені книзі, яка має вийти у світ, творчості її автора з цитатами з критичних статей і т. ін.;
- на основі спільного інтересу до літератури формування осередків естетично розвинутих людей, сприяння встановленню між ними комунікативних зв'язків, руйнування

стану самотності, позитивний вплив на територіальну громаду, в окремих випадках – застосування можливостей „бібліотерапії“.

– підвищення іміджу української книги і бібліотеки як просвітницького, інформаційного та культурного центру.

Отже, ознайомлення користувачів бібліотек зі станом сучасної української літератури – процес багатоаспектний, що передбачає як відповідну матеріально-технічну базу, так і постійне фахове вдосконалення бібліотекаря у питаннях спілкування з читачем (комунікативна грамотність); у навичках узагальнення різноманітних джерел щодо літературного процесу; у застосуванні найбільш ефективних форм популяризації літератури і розкриття фонду; в обранні вірної стратегії щодо соціальних наслідків кожного заходу.

Список використаної літератури

1. Бех І.Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. друга : Особистісно орієнтований підхід : наук.-практ. засади / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 344 с.
2. Васильченко О.М. Генеза здійснення особистості / О.М. Васильченко, С.Д. Максименко. – К. : Вид-во ТОВ „КММ“, 2006. – 240 с.
3. Максименко С.Д. Генеза здійснення особистості / С. Д. Максименко. – К.: Вид-во ТОВ „КММ“, 2006. – 255 с.
4. О. Михед. „Товсті” й „живі” журнали новітньої української літератури : (спроба лікнеп-довідника) / О. Михед // Дніпро. – 2009. – Січень. – С. 152–156.
5. Основи соціальної психології : навч. посіб. / за ред. чл.-кор. АПН України М.М. Слюсаревського ; АПН України, Ін-т соціал. та політ. психології. – К. : Міленіум, 2008. – 495 с.
6. Сучасна українська література / матеріал підгот. О. Шимон ; відп. ред І. Цуріна ; М-во культури і туризму України, Держ. заклад «Нац. парлам. бібліотека України». – К., 2009. – 56 с. – (Примірна тематика семінарів працівників районних і міських бібліотек ; вип 1).

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ І ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 025.7/9+364.446

ВПЛИВ СУЧАСНИХ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Розглядається проблема зв'язку між суспільно значущими процесами обігу інформації у сучасному суспільстві і розвитком електронно-комунікативних технологій. Наголошується на ролі людського фактору (бібліотекар, користувач) в управлінні та користуванні бібліотечно-інформаційними ресурсами.

Ключові слова: соціокультурні процеси, бібліотечно-інформаційні ресурси, інформаційна культура.

Рассматривается проблема связи между общественно значащими процессами обращения информации в современном обществе и развитием электронно-коммуникативных технологий. Акцентируется внимание на роли человеческого фактора (библиотекарь, пользователь) в управлении и использовании библиотечно-информационных ресурсов.

Ключевые слова: социокультурные процессы, библиотечно-информационные ресурсы, информационная культура.

Researched problem touches the connection between the socially significant information circulation processes and the communicative-electronical technologies. Is accentuated the human factor role (librarian, user) in the administration and the usage of the library-informational resources.

Docuterm: sociocultural processes, library-informational resources, information culture.

СУЧАСНИЙ період розвитку культури людства й цивілізації характеризується активними процесами формування інформаційного суспільства. Важливим чинником, який впливав і впливає на майже всі сфери діяльності людини у другій половині ХХ – на по-

чатку ХХІ століття, є глобальна інформатизація суспільного розвитку. Вона характеризується науковцями як інформаційна революція – радикальна зміна інструментальної основи, способів передавання та зберігання інформації, а також

М. Хромець

обсягу інформації, доступної активній частині населення. Інформаційна революція створює технологічну основу для об'єднання інтелектуальних можливостей людства. Позитивним наслідком цієї революції є формування якісно нового шаблону розвитку інформаційного суспільства, для якого інформаційна сфера є одним із вирішальних чинників інтелектуалізації суспільного виробництва [1], а інформація та знання, як основний стратегічний ресурс та головне джерело суспільного багатства, стають домінуючими чинниками розвитку держави і суспільства.

Аналізу й вивченню соціальних проблем формування інформаційного суспільства, підвищення ролі інформації та знань і набуття ними нової якості, визначенню характеристик сучасного цивілізаційного розвитку було присвячено роботи відомих учених: Д. Белла, Е. Тоффлера, І. Масуди, М. Кастельса, Д. Лайона, Дж. Мартіна, Ф. Фукуями, Ф. Хайека та ін. Згідно з їхніми концепціями, інформаційне суспільство характеризується як певна модель розвитку соціальних зв'язків і відносин, формування якої відбувається за рахунок досягнень інформаційної революції, швидкого розвитку обчислювальної техніки та інформаційно-комунікативних технологій.

Важливою соціокультурною особливістю інформаційного суспільства є зближення (злиття) відособлених, а іноді й ізольованих один від одного соціокультурних світів. Завдяки потужним глобалізаційним процесам та невпинному розвитку інформаційно-комунікативних технологій вони зближуються та з'єднуються в єдину систему загальнолюдської світової культури. В цих умовах жодна держава вже не може розвивати свій соціокультурний простір відособлено, тобто поза єдиною світовою інформаційною культурою людства.

Характерним є те, що зміни в соціокультурному просторі інформаційного суспільства відбуваються досить швидко – в часових межах одного покоління. Цим зумовлюється значний соціальний, психологічний та культурний вплив на особистість. Реалії інформаційного суспільства вимагають від людини мобільності, здатності і готовності до швидкої адаптації при зміні діяльності, перенавчанні та оволодінні новою інформацією та знаннями.

Таким чином, в останні роки спостерігається ситуація інформаційного вибуху, коли обсяг інформації та знань, навіть в окремій професійній сфері діяльності, часто перевищує можливості людини сприймати й аналізувати їх у повному обсязі.

В умовах інформаційного суспільства, де однією з основних характеристик соціокультурних процесів є особливе ставлення до інформації та знань, ціниться вміння їх створювати, зберігати й передавати, а також забезпечувати доступ до них, провідна роль, безумовно, належить сучасним бібліотекам та інформаційним центрам.

Сьогодні в бібліотечній сфері спостерігається поєднання усталеної практики з можливостями нових інформаційних технологій, традиційне бібліотечне обслуговування збагачується наданням користувачам електронних продуктів і послуг за допомогою телекомунікаційних засобів. Зазначене зумовлює зростання інформаційної та соціокультурної ролі бібліотеки в сучасному суспільстві. Успіх реалізації цих перспектив залежить від широкого усвідомлення

владу необхідності підвищення матеріально-технічного рівня інформатизації. Цей процес потрібен для соціокультурного розвитку держави і визначається нормативно-правовим урегулюванням організації діяльності бібліотеки та її фінансовим забезпеченням.

Проблеми формування електронних ресурсів бібліотеки знаходяться в полі зору науковців та вивчаються в різних аспектах. Серед цих досліджень – праці російських науковців: О. Антопольського, І. Багрової, К. Вігурського, Р. Гіляревського, Г. Євстігнєєвої, Т. Жданової, А. Земскова, І. Калініної, І. Моргенштерн, Ю. Столярова, В. Шилова, Я. Шрайберга та ін.; українських бібліотекознавців – І. Антоненко, О. Баркової, В. Горового, Л. Костенка, І. Павлуші, Т. Павлуші, А. Соляник, Л. Філіпової, А. Чекмарьова, Т. Ярошенко та ін.

Існуюча практика формування електронних ресурсів бібліотеки свідчить, що важливим чинником при цьому є вплив соціокультурних процесів, які обов'язково необхідно враховувати. Це – інформаційна грамотність та інформаційна освіта, котрі тісно пов'язані з інформаційною (електронною) культурою; створення електронних бібліотек та поява численних інформаційних центрів; стрімкий розвиток науки в галузі інформаційного та програмного забезпечення, без яких неможливе формування електронних колекцій; сучасна освіта; державне регулювання соціальної рівності щодо доступу та вільного використання електронних ресурсів; співпраця з вітчизняними і міжнародними організаціями для подальшого підвищення рівня інтеграції у світовий інформаційний простір тощо.

Важливим чинником інтелектуалізації суспільного розвитку є інформаційна освіченість людини. Життя сучасної людини – це процес інформаційної взаємодії, а будь-які корективи її життєдіяльності зумовлені появою нових інформаційних імпульсів, джерелом яких є або природа, або соціальна практика [1]. Відповідно зростає потреба особистості в отриманні різноманітної інформації, що зумовлює, зокрема, широке використання баз даних міжнародних інформаційних центрів. Бібліотеки та інформаційні центри є організаціями, що виконують функції збирання, аналітико-синтетичного перероблення та поширення інформації, а також забезпечують до них широкий доступ [9]. Саме вони мають значні можливості для задоволення потягу людини до самоосвіти, удосконалення професійних знань та набуття нових. З метою надання допомоги користувачам створюються путівники по Інтернет-ресурсах, відповідні методичні рекомендації. У свою чергу, це вимагає підвищення кваліфікаційного рівня сучасного бібліотекаря, який має вільно орієнтуватися в інформаційних ресурсах – як традиційних друкованих, так і електронних. Лише за таких умов він зможе сприяти інтелектуалізації користувачів та дійсно стане «навігатором» у сучасному інформаційному просторі.

Інформаційна освіченість наразі трактується як оволодіння методологічним інструментом для одержання, сприйняття, критичного аналізу й використання інформації та виступає як засіб соціалізації особи [1]. Тому слід закласти в навчальні курси всіх закладів, починаючи із загальноосвітньої школи, дисципліну «Інформаційно-пошукові системи» й органічно продовжувати її вивчення після

завершення фахової освіти у системі підвищення кваліфікації (безперервної освіти) в установах, організаціях, на виробництві.

Досить актуальною проблемою, на котрій загострюють свою увагу вчені – філософи, соціологи, культурологи, є таке якісно нове соціокультурне явище, як інформаційна культура, зокрема її сучасний прояв – електронна культура (е-культура).

Інформаційна культура – це здатність суспільства ефективно використовувати інформаційні ресурси й засоби інформаційних комунікацій і застосовувати передові досягнення у сфері розвитку засобів інформатизації та інформаційних технологій [9]. Саме вона стає важливою складовою соціокультурних процесів і загальної культури суспільства взагалі. Інформаційна культура містить у собі набагато більше, ніж простий набір навичок технічного оброблення інформації за допомогою комп'ютера та телекомунікаційних засобів. Сьогодні людина повинна вміти не тільки одержувати, але й якісно оцінювати та розуміти корисність інформації, відсіювати соціально небезпечну. Інформаційна культура впевнено стає частиною загальнолюдської культури.

Науковці справедливо зазначають, що впродовж останніх двадцяти років у розвитку вітчизняних бібліотек відбувся велетенський стрибок. Це стосується як технічної інтеграції та модернізації бібліотечних процесів на основі нових високоефективних інформаційних технологій, так і якісного оновлення та перекваліфікації кадрового складу, що зумовило підвищення рівня та якості обслуговування користувачів із врахуванням розширених можливостей доступу населення до всього світового потоку інформації й процесу інформатизації суспільства взагалі.

Дійсно, бурхливий розвиток нових інформаційних технологій та індустрії електронних носіїв інформації, суттєві зміни в соціокультурних процесах, які стали характерними для другої половини ХХ століття, визначили нагальну необхідність застосування в бібліотечній практиці сучасних засобів формування, збереження, оброблення, використання різноманітної інформації, зокрема формування електронних ресурсів, що включає створення баз інформаційних ресурсів та нових інформаційних продуктів і послуг. Так, електронні видання, що стали реальністю в кінці ХХ століття, привернули увагу багатьох зарубіжних і вітчизняних вчених та отримали неоднозначну оцінку.

Одним із перших дослідників, хто запропонував наукове обґрунтування сутності електронних видань, їхнього місця і ролі у процесі розвитку суспільства, був російський документознавець Р. Гіляревський [2]. Він спрогнозував появу книги в електронному вигляді та водночас довів, що новітні засоби зберігання і передавання інформації ніколи не зможуть замінити книгу, призначену для читання. Це була одна із перших спроб поставити вирішення проблеми співвідношення книги і нових електронних засобів її подання на наукову основу. Провідні науковці А. Земсков і Я. Шрайберг звернули увагу на особливості функціонування електронних документів як важливої складової бібліотечно-інформаційних ресурсів, а також спрогнозували зростання ролі електронної книги та електронної бібліотеки у суспільстві [3].

Серед досліджень, що забезпечили поглиблене розуміння ролі електронних бібліотечно-інформаційних ресур-

сів бібліотек України в контексті сучасних соціокультурних процесів, вагомими вбачаються публікації вітчизняних бібліотекознавців стосовно дослідження становлення і розвитку електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів з точки зору їхнього соціального значення для науки, культури, освіти та майбутнього суспільства взагалі [4; 5].

Українські бібліотеки розробляють та реалізують концепції створення електронної бібліотеки, основною метою якої є забезпечення доступу до інформації, що існує в електронній формі, для масового використання. Індивідуалізація та динамізм інформаційних, споживчих орієнтацій визначили необхідність для бібліотек пошуку і сприйняття нових форм взаємодії з користувачем.

Ще наприкінці 90-х років ХХ століття спостерігалось значне омолодження читачької аудиторії вітчизняних бібліотек за рахунок студентів та учнів [6]. А в умовах прискореного темпу розвитку сучасного суспільства саме молодь відзначається більш високою комп'ютерною грамотністю та вмінням орієнтуватись у нових інформаційно-комунікативних технологіях. Широке використання у бібліотеках цих технологій приводить до вагомих змін, пов'язаних з появою нових категорій користувачів та зумовлює мінливість їхніх інформаційних потреб. У свою чергу, такий стан сприяє зміні стратегії формування електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів, змушує шукати нових підходів до управління процесом накопичення ресурсного потенціалу бібліотек.

Характерною тенденцією розвитку бібліотечної сфери стало зміцнення позицій окремих бібліотек як інформаційних лідерів, котрі встановили партнерські стосунки з великими бібліотеками та інформаційними центрами світу. Вони почали виконувати роль інформаційних посередників і консультантів, постачати свої ресурси в міжнародні бази даних та надавати можливість користування зведеними ресурсами цих баз даних на CD-ROMax. Разом з тим, сьогодні залишається актуальною проблема забезпечення узгодженості діяльності бібліотек України щодо вибору програмних засобів та дотримання стандартів інформаційного обміну, сумісних із міжнародними. В цілому необхідна єдина програма інформатизації бібліотек, яка б дозволила швидко об'єднати накопичені бібліотеками різних видів і форм власності інформаційні ресурси в єдину діючу мережу. Значні переваги, як вважають науковці, надає створення консорціумів бібліотек для одержання спільного доступу до пакетів електронних журналів найбільших видавництва світу, а також створення електронних бібліотек за пріоритетними напрямками розвитку науки [7].

Розуміння впливу сучасних соціокультурних процесів на створення електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів стає визначальною передумовою формування державної політики України у галузі інформатизації й комп'ютеризації основних сфер життєдіяльності, багато в чому визначаючи спрямованість і зміст основних процесів глобалізації. Необхідно створити рівноправні умови щодо фінансування, податків, правового захисту виробників, розповсюджувачів і користувачів інформаційної продукції. Державна підтримка повинна проявлятися у створенні дієздатного постійно діючого компенсаційного механізму формування бібліотечних фондів, які сприяють підви-

ценню інтелектуального потенціалу нації. Варто впроваджувати досвід країн Західної Європи, в яких щорічно 30% продукції вітчизняних видавництв держава викупває для комплектування бібліотек виданнями національного репертуару [6]. Вирішення цих питань значно підвищить авторитет України у світовому інформаційному просторі та забезпечить позитивні зміни у процесі інформатизації суспільного розвитку.

Список використаної літератури

1. Курас І. Ф. Сучасні соціокультурні процеси і зростання інтелектуальної місії бібліотек / І.Ф. Курас // Бібл. вісн. – 2002. – № 6. – С. 46–49.
2. Гиляревский Р.С. Электронная книга : соврем. состояние и перспективы развития / Р.С. Гиляревский // Книга : исслед. и материалы. – М., 1997. – Сб. 74. – С. 5–44.

3. Земсков А.И. Электронные библиотеки / А.И. Земсков, Я.Л. Шрайберг. – М. : Либерия, 2003. – 352 с.
4. Антоненко І. Електронні ресурси як об'єкт каталогізації : історія питання, термінологія, форматне забезпечення / І. Антоненко, О. Баркова // Бібл. вісн. – 2004. – № 2. – С. 11–22.
5. Костенко Л. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі : електронні ресурси – науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. «Крим-2003») / Л. Костенко // Бібл. вісн. – 2003. – № 4. – С. 43–48.
6. Савіна З.І. Інформаційний потенціал НПБ України в світлі проблем обслуговування користувачів / З. І. Савіна // Бібліотека і читач на порозі XXI сторіччя : зб. наук. пр. / Нац. парлам. б-ка України. – К., 1998. – С. 22–28.
7. Соляник А. Інфраструктура документопостачання бібліотек : системно-функціонал. підхід / А. Соляник // Наук. пр. НБУВ. – 2001. – Вип. 6. – С. 21–29.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

БІБЛІОТЕКА ЯК ЮРИДИЧНА ОСОБА

2009 рік привніс у діяльність публічних бібліотек України досить помітні зміни. Можливо, саме цього року державою було прийнято найбільшу кількість нормативно-правових актів, що безпосередньо чи опосередковано регулюють роботу цих закладів: внесено зміни до Закону «Про бібліотеки і бібліотечну справу», затверджено ряд урядових постанов, які значно посилили соціальний захист бібліотекарів, розв'язали проблеми, що виникли з передплатою періодичних видань.

Але чи не найбільший резонанс викликало розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.08.2009 № 1007-р «Про забезпечення цільового використання коштів бюджетними установами (закладами) соціально-культурної сфери» [5]. Вказаним актом уряд зобов'язав Державне казначейство України у термін до 1 січня 2010 року відкрити у територіальних органах останнього для кожної бюджетної установи (закладу) соціально-культурної сфери, які обслуговуються централізованими бухгалтеріями, по два реєстраційні рахунки (для обліку операцій із виконання загального фонду кошторису, а також обліку операцій із виконання спеціального фонду кошторису) та разом із головними розпорядниками бюджетних коштів здійснювати видатки вказаних установ із зазначених реєстраційних рахунків.

До закладів соціально-культурної сфери, що обслуговуються централізованими бухгалтеріями, належать загальноосвітні школи, дошкільні та позашкільні заклади, будинки культури, клуби і, звичайно ж, бібліотеки.

Відповідно до законодавства, рахунки в органах Державного казначейства України відкриваються розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів. Школа, клуб чи бібліотека є бюджетними організаціями. Тому, здавалося б, вони можуть відкрити рахунки в органах казначейства як розпорядники коштів відповідного місцевого бюджету. Але при цьому не врахували однієї «дрібнички»: розпорядником бюджетних коштів може бути організація, яка утримується за рахунок коштів державного чи місцевого бюджету та **має статус юридичної особи**. Згадані вище заклади соціально-культурної сфери перебувають у комунальній власності, утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів і, як правило, не мають статусу юридичної особи.

Таке «відкриття» породило масовий процес надання органами місцевого самоврядування статусу юридичних осіб комунальним закладам соціально-культурної сфери. При цьому почали виникати численні проблеми, особливо із сільськими бібліотеками, які вийшли зі складу ЦБС і у штатах яких, як правило, значиться лише один працівник. Крім того, у багатьох регіонах прийнято рішення про ліквідацію ЦБС із формулюванням: «на виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.08.2009 № 1007-р». Указане розпорядження також виявило ще одну проблему: у багатьох органах місцевого самоврядування, місцевих державних адміністраціях, а також у бібліотеках не знайшлося фахівців, які б достеменно знали, що таке юридична особа, як вона створюється, яка інформація повинна бути в її установчих документах.

Н. Розколупа

Відповідно до ст. 80 Цивільного кодексу України, **юридична особа – це організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку, наділена цивільною правоздатністю і дієздатністю, а також можливістю бути позивачем та відповідачем у суді** [1]. Тому можна виділити такі ознаки юридичної особи:

- 1) це організація, тобто певним чином організаційно і структурно оформлене соціальне утворення;
- 2) вона повинна бути створена і зареєстрована у встановленому законом порядку;
- 3) вона має цивільну правоздатність і дієздатність, тобто здатна набувати та реалізовувати цивільні права й обов'язки від свого імені;
- 4) вона може бути позивачем і відповідачем у суді.

До цих ознак необхідно також додати такі, як наявність відокремленого майна, самостійна відповідальність за зобов'язаннями.

Лише наявність усіх зазначених ознак підтверджує статус організації як юридичної особи.

Перша ознака традиційно трактується як організаційна єдність – визначення цілей і завдань юридичної особи, встановлення її внутрішньої структури, порядку управління.

Що ж до другої ознаки юридичної особи, то створення юридичних осіб державної форми власності регламентується кількома нормативно-правовими актами – законами України «Про Кабінет Міністрів України», «Про управління об'єктами державної власності» та ін.; комунальної форми власності – Законом України «Про місцеве самоврядування». Реєстрація юридичних осіб регламентується Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [3].

Важливою ознакою юридичної особи є наявність у неї цивільної правоздатності та дієздатності (правосуб'єктності) або здатності брати участь у цивільному обігу від свого імені. Юридична особа від власного імені самостійно у межах своєї компетенції розпоряджається майном, набуває цивільних прав та обов'язків (зокрема укладає договори, вступає в зобов'язання) і здійснює їх.

Майнова самостійність юридичної особи означає наявність у неї майна, що виділене і враховується окремо від майна засновників цієї юридичної особи та від майна інших власників. Тобто юридична особа має самостійний баланс, рахунки в установах банків (Державного казначейства України).

Відповідно до ст. 23 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», юридична особа повинна мати своє **найменування, яке містить інформацію про її організаційно-правову форму (крім органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів влади Автономної Республіки Крим, державних, комунальних організацій, закладів та установ), і назву** [3]. Отже, найменування юридичної особи має дві складові: організаційно-правову форму і назву.

Як бачимо, закон дозволяє державним та комунальним закладам, у т. ч. бібліотекам, у своєму найменуванні зазначити лише назву. Але на практиці ми спостерігаємо ситуацію, коли і засновники бібліотеки, і державні реєстратори вимагають вказувати її повне найменування.

Організаційно-правова форма юридичної особи визначається як сукупність встановлених у законодавстві ознак, що дають підставу визнати один вид юридичної особи від інших.

Наказом Держспоживстандарту України від 28.05.2004 № 97 затверджено Класифікатор організаційно-правових форм господарювання, відповідно до якого організаційно-правова форма бібліотеки може бути визначена як **державний заклад або комунальний заклад** залежно від форми власності, на основі якої утворена бібліотека.

Назва юридичної особи може складатися з власної назви юридичної особи, а також містити інформацію щодо мети діяльності, виду, способу утворення, залежності юридичної особи та інших відомостей згідно з вимогами до найменування окремих організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, встановлених Цивільним та Господарським кодексами і законами України. Крім того, найменування комунальних підприємств, державних та комунальних організацій (закладів, установ) можуть містити інформацію про засновника цієї юридичної особи.

Вимоги до написання найменування юридичної особи встановлено наказом Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва від 09.06.2004 № 65 (із наступними змінами) [6].

Слід звернути увагу на те, що, відповідно до зазначеного нормативно-правового акта, в установчих документах при написанні найменування юридичної особи використовуються **прописні літери** українського алфавіту. Отже, найменування, наприклад, Національної парламентської бібліотеки України в її статуті можна викласти у кількох варіантах:

1. НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ (зазначається лише назва).

2. ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ» (зазначається організаційно-правова форма і назва).

3. ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «НАЦІОНАЛЬНА ПАРЛАМЕНТСЬКА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ МІНІСТЕРСТВА КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ» (зазначається організаційно-правова форма, назва та вказується засновник).

Найменування ЦБС у її статуті можна викласти таким чином:

1. БОГУСЛАВСЬКА РАЙОННА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА (зазначається лише назва).

2. КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «БОГУСЛАВСЬКА РАЙОННА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА» (зазначається організаційно-правова форма і назва).

3. КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД БОГУСЛАВСЬКОЇ РАЙОННОЇ РАДИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ «РАЙОННА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА» (зазначається організаційно-правова форма, назва та вказується засновник).

4. КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «РАЙОННА ЦЕНТРАЛІЗОВАНА БІБЛІОТЕЧНА СИСТЕМА БОГУСЛАВСЬКОЇ РАЙОННОЇ РАДИ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ» (зазначається організаційно-правова форма, назва та вказується засновник).

Кожна юридична особа повинна мати установчі документи. Загальні положення щодо установчих документів містяться у ст. 87 Цивільного кодексу України, ст. 57 Господарського кодексу України та ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [1–3].

Отже, бібліотека як юридична особа має діяти на підставі статуту або положення. Але слід зазначити, що ще з радянських часів склалася практика: якщо бібліотека має статус юридичної особи, її установчим документом є статут. Положення затверджується у разі, коли бібліотека функціонує без статусу юридичної особи.

Статут бібліотеки повинен містити таку інформацію:

- відомості про її найменування та місцезнаходження;
- мету і предмет діяльності (основні функції і завдання);
- порядок управління бібліотекою;
- майно бібліотеки, порядок її фінансування та утримання;

– порядок реорганізації та ліквідації.

Згідно зі ст. 8 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», установчі документи юридичної особи викладаються письмово, прошиваються, пронумеровуються та підписуються засновниками (учасниками), якщо законом не встановлено інший порядок їхнього затвердження [3].

Статут державної бібліотеки затверджується відповідним центральним органом виконавчої влади, у сфері управління якого ця бібліотека перебуває, статут комунальної бібліотеки – відповідним органом місцевого самоврядування.

Велике значення для ефективної діяльності бібліотеки має розроблення положень про структурні підрозділи. Такі положення повинні визначати і конкретизувати завдання та функції підрозділу. Розробляються вони на основі статуту (положення) бібліотеки. Текст положення про структурний підрозділ складається з таких розділів:

- загальні положення;
- завдання і функції;
- керівництво;
- взаємовідносини з іншими структурними підрозділами.

У розділі „Загальні положення“ визначається статус підрозділу, його підпорядкованість. Вказуються також правові та нормативні документи, якими повинен керуватися структурний підрозділ у своїй діяльності.

Розділ „Завдання і функції“ визначає основний напрям роботи та конкретний перелік функцій, які повинні виконувати фахівці підрозділу. Від чіткості формулювання завдань та функцій структурного підрозділу залежить повнота і об'єктивність оцінювання діяльності його працівників.

У зв'язку з цим необхідно звернути увагу на відмінність понять „завдання“ і „функції“. Завдання визначають мету, для реалізації якої створено відділ. Функції є похідними від завдання та розкривають конкретні форми його реалізації.

У розділі „Керівництво“ зазначається назва посади керівника структурного підрозділу, порядок заміщення керівника на час його відсутності. Можна зазначити обов'язки та права керівника. У такому разі посадова інструкція на цю посаду не розробляється.

Розділ „Взаємовідносини з іншими структурними підрозділами“ конкретизує взаємини підрозділу з іншими структурними підрозділами бібліотеки.

Проект положення про відділ разом із проектом наказу про його затвердження розробляє керівник відділу. Розробник погоджує проект із:

- керівниками взаємопов'язаних структурних підрозділів,
- юристом бібліотеки (у разі наявності),
- завідувачем структурного підрозділу з питань діловодства (у разі наявності),
- ученим секретарем (у разі наявності),
- заступником директора, який координує діяльність відділу.

Лише після цього положення подається директорів бібліотеки на затвердження.

Проект положення про сектор разом із проектом наказу про його затвердження розробляє керівник відділу, у структурі якого даний сектор перебуває. Процедура погодження цього документа така ж, як і положення про відділ, лише з тією різницею, що він не потребує погодження з керівниками взаємопов'язаних структурних підрозділів.

Відповідно до законодавства, юридична особа може мати відокремлені підрозділи: філії або представництва.

Філією є відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходженням та здійснює всі або частину її функцій (ст. 95 Цивільного кодексу України) [1].

Філії та представництва не є юридичними особами, вони наділяються майном юридичної особи, що їх створила, і діють на підставі затвердженого нею положення. Положення про філію бібліотеки складається із тих же розділів, що і положення про структурний підрозділ бібліотеки.

Керівник філії бібліотеки та її працівники признача-

ються на посади і звільнюються директором бібліотеки відповідно до трудового законодавства. Відомості про філії юридичної особи включаються до Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України.

Найменування відокремленого підрозділу повинно містити слова «відокремлений підрозділ» («філія», «представництво» тощо) та вказувати на належність до юридичної особи, яка створила зазначений відокремлений підрозділ. Наприклад: «ФІЛІЯ № 1 БОГУСЛАВСЬКОЇ РАЙОННОЇ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ СИСТЕМИ».

У процесі складання, затвердження і реєстрації статуту слід також враховувати той факт, що бібліотеки державної та комунальної форм власності мають статус неприбуткових організацій.

Поняття «неприбуткова організація» вживається у Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» щодо юридичних осіб, метою діяльності яких не є одержання прибутку [4]. Закон відносить до таких організацій:

а) органи державної влади України, органи місцевого самоврядування **та створені ними установи або організації, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів;**

б) благодійні фонди і благодійні організації, створені у порядку, визначеному законом для проведення благодійної діяльності, в тому числі громадські організації, створені з метою провадження екологічної, оздоровчої, аматорської спортивної, культурної, освітньої й наукової діяльності, а також творчі спілки і політичні партії, громадські організації інвалідів та їхні місцеві осередки, створені згідно з Законом України «Про об'єднання громадян», науково-дослідні установи й вищі навчальні заклади III-IV рівнів акредитації, внесені до Державного реєстру наукових установ, яким надається підтримка держави, заповідники, музеї-заповідники;

в) пенсійні фонди, кредитні спілки, створені у порядку, визначеному законом;

г) інші юридичні особи, діяльність яких не передбачає одержання прибутку згідно з нормами відповідних законів;

д) спілки, асоціації та інші об'єднання юридичних осіб, створені для представлення інтересів засновників, що утримуються лише за рахунок внесків таких засновників та не проводять господарської діяльності, за винятком отримання пасивних доходів;

е) релігійні організації, зареєстровані у порядку, передбаченому законом;

є) житлово-будівельні кооперативи, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків, створені у порядку, визначеному законом;

ж) професійні спілки, їхні об'єднання та організації профспілок, утворені в порядку, визначеному законом;

з) асоціації інші добровільні об'єднання органів місцевого самоврядування, зареєстровані в порядку, визначеному законом.

Оскільки державні та комунальні бібліотеки є бюджетними організаціями, вони відносяться до підгрупи А неприбуткових організацій.

Закон визначає особливий режим оподаткування для таких організацій. Так, звільняються від оподаткування доходи бюджетних організацій, отримані ними у вигляді:

– коштів або майна, що надходять безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань;

– пасивних доходів (отриманих у вигляді процентів, дивідендів, страхових виплат і відшкодувань, а також ролі);

– коштів або майна, котрі надходять до таких неприбуткових організацій як компенсація вартості отриманих державних послуг, у тому числі доходів державних професійно-технічних навчальних закладів, отриманих від виготовлення та реалізації товарів (виконання робіт, надання послуг), пов'язаних з їхньою основною, статутною діяльністю;

– дотацій або субсидій, отриманих з державного або місцевого бюджетів, державних цільових фондів або у межах благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги чи технічної допомоги, що надаються таким неприбутковим організаціям відповідно до умов міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, крім дотацій на регулювання цін на платні послуги, що надаються таким неприбутковим організаціям або через них їх отримувачам згідно із законодавством, з метою зниження рівня таких цін.

У разі коли неприбуткова організація отримує дохід з інших джерел, вона зобов'язана сплатити податок на прибуток, що визначається як сума доходів, одержаних з таких інших джерел, зменшена на суму витрат, пов'язаних із отриманням таких доходів, але не вище суми таких доходів.

Для довідки: термін «державні послуги» трактується як будь-які платні послуги, обов'язковість отримання яких встановлюється законодавством і які надаються фізичним чи юридичним особам органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та створеними ними установами і організаціями, що утримуються за рахунок коштів відповідних бюджетів. До терміна «державні послуги» не включаються податки, збори (обов'язкові платежі), визначені Законом України «Про систему оподаткування».

Термін «основна (статутна) діяльність неприбуткових організацій» трактується як діяльність неприбуткових організацій з надання благодійної допомоги, просвітніх, культурних, наукових, освітніх та інших подібних послуг для суспільного споживання, зі створення систем соціального самозабезпечення громадян (недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки та інші подібні організації). **До основної діяльності також включається продаж неприбутковою організацією товарів (послуг), котрі пропагують принципи та ідеї, для захисту яких було створено таку неприбуткову організацію та які є тісно пов'язаними з її основною діяльністю, якщо ціна таких товарів (послуг) є нижчою за звичайну або коли така ціна регулюється державою.**

Кабінет Міністрів України може вводити тимчасові обмеження на продаж неприбутковими організаціями окремих товарів чи послуг у разі коли такий продаж загрожує або суперечить правилам конкуренції на ринку визначеного товару, при існуванні достатніх доказів, наданих особами, які оподатковуються цим податком та надають аналогічні товари (послуги), про таке порушення. **Статутні документи неприбуткових організацій мають містити вичерпний перелік видів їхньої діяльності** [4].

Доходи неприбуткових організацій підгрупи А, у тому числі доходи закладів і установ освіти, науки, культури, охорони здоров'я, а також архівних установ та реабілітаційних установ для інвалідів і дітей-інвалідів, що мають відповідну ліцензію, котрі утримуються за рахунок бюджету, зараховуються до складу кошторисів (на спеціальний рахунок) на утримання таких неприбуткових організацій і використовуються виключно на фінансування видатків такого кошторису, розрахованого та затвердженого в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. У

разі коли за наслідками звітного (податкового) року доходи кошторису на утримання зазначених організацій перевищують суму визначених кошторисом витрат, сума перевищення враховується у складі кошторису наступного року. При цьому з суми перевищення доходів над витратами зазначених неприбуткових організацій податок на прибуток не сплачується. Перелік платних послуг, які можуть надаватися зазначеними закладами, встановлюється Кабінетом Міністрів України.

У разі ліквідації неприбуткової організації її активи повинні бути передані іншій неприбутковій організації відповідного виду або зараховані до доходу бюджету.

На органи Державної податкової адміністрації законом покладено функцію ведення реєстру неприбуткових організацій.

Повертаючись знову до розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.08.2009 № 1007-р, звертаємо увагу на п. 2 цього документа: «Взяти до відома, що керівники бюджетних установ (закладів) соціально-культурної сфери мають право першого підпису платіжних документів для здійснення видатків із зазначених у пункті 1 цього розпорядження рахунків, а другого підпису – головні бухгалтері (бухгалтери) централізованої бухгалтерії (бухгалтерії). Підписи на зазначених документах скріплюються печаткою органу чи установи, при яких діє централізована бухгалтерія (бухгалтерія)» [5].

Але процитований пункт суперечить законодавству, оскільки платіжні доручення юридичної особи підписує її керівник, а підпис останнього скріплюється печаткою цієї юридичної особи. Тому частина органів місцевого самоврядування направила звернення до Кабінету Міністрів України з пропозицією про невідкладну відміну розпорядження від 19.08.2009 № 1007-р.

Список використаної літератури

1. Україна. Закони. Цивільний кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15>
2. Україна. Закони. Господарський кодекс України : прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
3. Україна. Закони. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців : Закон України : прийнятий Верховною Радою України 15.05.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=755-15>
4. Україна. Закони. Про оподаткування прибутку підприємств : Закон України : прийнятий Верховною Радою України 28.12.1194 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=334%2F94-%E2%F0>.
5. Україна. Кабінет Міністрів. Про забезпечення цільового використання коштів бюджетними установами (закладами) соціально-культурної сфери : розпорядження від 19.08.2009 № 1007-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1007-2009-%F0>.
5. Україна. Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. Про затвердження вимог щодо написання найменування юридичної особи або її відокремленого підрозділу : наказ від 09.06.2004 № 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0792-04>.

УДК 025.5

ЗАДОВОЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТРЕБ КОРИСТУВАЧІВ У ПРАВОВІЙ ІНФОРМАЦІЇ

Розкривається соціальна структура правового інформування населення, його джерелознавчий, організаційний і технологічний аспекти, включаючи використання електронних інформаційних систем. Наведено конкретні факти діяльності бібліотек України та Росії в контексті виконання відповідних державних програм.

Ключові слова: правове інформування, правова культура, правова свідомість, бібліотечне обслуговування, бібліотечні фахові інформаційні ресурси.

Раскрывается социальная структура правового информирования населения, его источниковедческий, организационный и технологический аспекты, включая использование электронных информационных систем. Приведены конкретные факты деятельности библиотек Украины и России в контексте выполнения соответствующих государственных программ.

Ключевые слова: правовое информирование, правовая культура, правовое сознание, библиотечное обслуживание, библиотечные профессиональные информационные ресурсы.

Disclosed problem concerns the social structure of informing the population on juridical questions. There are submitted concrete facts about the Ukrainian and Russian library activities in the movement of the appropriate government program's execution.

Docu term: juridical informing, juridical culture, juridical consciousness, library service, library professional information resources.

РОЗБУДОВА громадянського суспільства, демократичної правової держави безпосередньо пов'язана з розвитком правової свідомості і правової культури населення. Саме ці складові є суспільною гарантією дії верховенства закону в суспільстві [9].

Проблема правової свідомості і правової культури є актуальною вже тривалий час: учені її досліджують, влада приймає відповідні нормативно-правові акти щодо її розв'язання. Підтвердженням цього є укази Президента України «Про Національну програму правової освіти населення» [3] і «Про Всеукраїнський тиждень права» [2].

Правова свідомість, як відомо, є сукупністю уявлень, поглядів, переконань, оцінок, настроїв і емоційного ставлення людей до права та державно-правових явищ. Правова культура припускає знання людьми певних положень чинного законодавства, порядку його реалізації, вміння користуватися даними знаннями при застосуванні норм права, їхньому виконанні. Ці поняття взаємопов'язані й свідчать про те, що побудова правової держави без поліпшення правової культури та підвищення рівня правосвідомості громадян України є неможливою. Значна роль у цьому належить правовій інформації, яка являє собою сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їхню профілактику тощо.

Мета цієї статті через аналізування процесу впливу правової інформації на формування правової свідомості та правової культури населення охарактеризувати основні методологічні підходи до розуміння об'єкта інформації і розкрити взаємодію між правовою інформацією та реципієнтом/користувачем.

На сприйняття реципієнтом правової інформації впливають такі фактори:

- потреба фізичної або юридичної особи у правовій інформації, тобто свідомо необхідність отримання та використання у практичній діяльності відомостей про правові норми і принципи, нормативно-правові документи тощо;

- інтерес до окремого аспекту правової інформації, тобто виділення необхідних відомостей із загального потоку, який функціонує у суспільстві;

- соціокультурний рівень особистості, тобто володіння нею певною сумою культурних цінностей, елементом якої також є правова культура [7].

Необхідну інформацію щодо норм права (нормативно-правових актів), правових теорій і концепцій, діяльності державних та юридичних органів тощо громадяни отримують у

процесі правового інформування. Таке інформування, як соціальне явище в українському суспільстві, ми розглядаємо як процес, під час реалізації котрого різні категорії громадян отримують необхідні знання про право, різноманітні юридичні явища і факти.

Функції правового інформування найбільш повно відображають його сутність і зміст. Основна функція – гносеологічна (пізнавальна), яка дає можливість кожному конкретному громадянину окремо і всьому суспільству в цілому відібрати найбільш потрібну інформацію, опрацювати її з метою подальшого використання у практичній діяльності.

Правова інформація спрямована не просто на отримання громадянами правових знань, а саме таких знань, які будуть використані ними у повсякденному житті, що дає нам можливість назвати інші функції правового інформування – ідеологічну, виховну, управлінську, контрольну тощо.

Процес інформування з питань права може здійснюватися різними засобами: бібліотечними, комп'ютерними, за допомогою різноманітних інформаційних правових систем.

Звернення до нормативно-правових актів є найбільш надійним джерелом правової інформації. Якщо раніше до цих офіційних документів зверталися переважно юристи, керівники організацій і підприємств та особи, які займаються правозастосовчою діяльністю, то зараз спостерігається все більш зростаючий інтерес до них з боку пересічних громадян, що свідчить про формування правосвідомості в суспільстві.

Офіційні юридичні видання не можна віднести до засобів масової інформації, бо робота з ними передбачає спеціальну підготовку.

Універсальним офіційним виданням є бюлетень «Офіційний вісник України», заснований Міністерством юстиції України у 1996 році відповідно до Указу Президента України «з метою оперативного і повного забезпечення правовою інформацією органів державної влади, підприємств, установ та організацій, доведення актів законодавства України до відома громадян» [4]. У цьому щотижневому офіційному виданні, яке має 7 розділів (річний комплект – 52 номери), державною мовою публікуються: закони України та постанови Верховної Ради України (I розділ); укази і розпорядження Президента України (II розділ); постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України, які мають нормативний характер (III розділ);

М. Вилегжаніна

акти Конституційного Суду України (IV розділ); нормативно-правові акти Національного банку України (V розділ); міжнародні договори України (VI розділ), нормативні акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, зареєстровані Міністерством юстиції України (VII розділ).

Нормативно-правові акти публікуються відповідно до структури та законодавчої практики під конкретними статтями: кожній статті (з суцільною нумерацією за весь рік) відповідає конкретний нормативно-правовий акт.

Бюлетень «Відомості Верховної Ради України» випускається як офіційне видання законодавчої влади в Україні з лютого 1941 року («Відомості Верховної Ради Української РСР»), а з 10 вересня 1991 р. він виходить щотижнево українською і російською мовами. У цьому виданні друкуються:

- нормативно-правові документи (закони і постанови Верховної Ради України);
- інші акти Верховної Ради України (регламенти, положення, правила, звернення, заяви, ратифіковані Парламентом);
- документи Центральної виборчої комісії;
- повідомлення комітетів Верховної Ради України та її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій;
- повідомлення про міжнародні зв'язки України, візити парламентських делегацій, посадових осіб державних органів законодавчої і виконавчої влади України до зарубіжних держав, візити іноземних делегацій та посадових осіб в Україну; офіційні прийоми та зустрічі представників зарубіжних держав у Верховній Раді України, підписання міжнародних договорів, угод, конвенцій; обмін грамотами про їхню ратифікацію;
- міжнародні договори України;
- інформація про зміни в адміністративно-територіальному устрої країни;
- матеріали прес-конференцій органів законодавчої влади.

З усіх перерахованих документів до нормативно-правових відноситься тільки перша позиція – закони і постанови Верховної Ради України, але всі інші є важливим джерелом правової інформації. До речі, з 1997 року засновано додаток до цього щотижневика – серію видань «Закони України», яку готує «Парламентське видавництво» (видавництво Верховної Ради України), але тексти законів України, надруковані у цій серії, мають інформативний характер і не є офіційним опублікуванням.

Офіційними виданнями є щоденні газети: «Голос України» (видання Верховної Ради України) та «Урядовий кур'єр» (газета центральних органів виконавчої влади України), які поряд з офіційною інформацією про діяльність органів державної влади оприлюднюють нормативно-правові акти відповідно до компетенції конкретних органів державної влади.

Одним із основних джерел задоволення інформаційних потреб користувачів у галузі права є періодичні видання, котрі допомагають зреагувати на зміни, що відбуваються в законодавстві. З огляду на це, у 2005 році Державним закладом «Національна парламентська бібліотека України» (НПБУ) було проведено дослідження «Комплектування фондів бібліотек вітчизняними науковими та виробничо-практичними журналами в галузі економіки та права» [10]. Застосовувалися такі методи, як: анкетування – бібліотечних працівників, котрі здійснюють передплату періодики, та користувачів; аналіз статистичної інформації (за 6 років) і бібліотечної документації. Вивчення проводилось у майже 100 публічних бібліотеках різних видів і форм власності й охопило 21 область України та Автономну Республіку Крим.

Було доведено, що у переважній більшості книгозбірень під час передплати віддають перевагу періодичним видан-

ням з питань права: у більше ніж половині ОУНБ і в державних бібліотеках частка таких журналів становила до 10%, у НПБУ та деяких найбільших ОУНБ – до 15–20%.

Слід зазначити, що певне коло періодики є традиційним і передплачується бібліотеками всіх рівнів. Це переважно офіційні видання, котрі містять законодавчі акти й офіційні матеріали, та науково-практичні, науково-виробничі часописи, що включають коментарі й роз'яснення до цих законодавчих актів, а також інформаційно-аналітичні видання.

Крім періодичних видань з проблематики права, що видаються в Україні (їхня загальна кількість – понад 200 назв), документний потік із правознавства і юридичних наук представлено різними типами правознавчої літератури – офіційними, громадсько-політичними, навчальними, науково-популярними, нормативно-виробничо-практичними, довідковими, енциклопедичними виданнями.

Всю видавничу продукцію в галузі права можна умовно поділити на чотири основні види:

I. Видання, у т. ч. періодичні, які містять офіційні документи і коментарі до них, спрямовані на задоволення потреб суспільства, громадян та держави у правовій інформації, відображають поточний стан і зміни українського законодавства.

II. Підручники та навчальні посібники, що видаються як для системи юридичної світи, так і для інших інститутів та структур, котрі здійснюють підготовку й перепідготовку фахівців у галузі права та суміжних із ним дисциплін.

III. Тематичні монографії з конкретних питань права і правозастосовчої діяльності, які систематизують та поглиблюють відомості з тієї чи іншої галузі права або конкретної правової проблематики.

IV. Юридичні словники і довідники, котрі є специфічним продуктом видавничої діяльності, оскільки потребують особливої точності, лаконічності та доступності правової проблематики. Саме до цього напрямку належать довідкові видання, котрі містять як повні тексти, так і витяги із законів та інших нормативно-правових документів щодо законодавчого забезпечення діяльності бібліотек України, що з 2000 р. видала НПБУ: «Законодавство – бібліотекам України», «Правове поле бібліотек», «Документні ресурси бібліотек», «Інформатизація бібліотек».

Оскільки переважна більшість видавництв, які спеціалізуються на випуску літератури правового змісту, зосереджено в містах Києві та Харкові, актуальним є завдання якісного і кількісного наповнення ринку правової літератури в регіонах України. Його, на нашу думку, можна вирішити за рахунок:

- вивчення попиту користувачів на юридичну літературу;
- оптового доставлення цієї літератури;
- створення, разом із паперовими, електронних версій правових видань (надання доступу через Інтернет, у складі баз правової інформації), що на сьогодні є найбільш дешевим і оперативним засобом доведення правової інформації до користувачів;
- підвищення ефективності й зниження вартості доступу до баз правової інформації;
- поширення серед населення інформації про нові видання правової тематики, використовуючи ЗМІ (перш за все, спеціалізовані), глобальну мережу, можливості бібліотек;
- розвитку роздрібною торгівлі – як стаціонарної мережі, так і за схемою «книга – поштою», у т. ч. з використанням Інтернету;
- доступу до бібліографічних баз даних правової/юридичної літератури в бібліотеках із можливістю замовлення через МБА.

Вивчити попит користувачів дозволяють загальноукраїнські дослідження, які мають системний характер і здійсню-

ються тривалий час бібліотеками всіх регіонів країни [6]. У 2008 році базами дослідження «Незадоволений читацький попит на вітчизняну книжкову продукцію у публічних бібліотеках України», проведеного НПБУ, стали близько 170 бібліотек 22 областей України. Аналізуючи і порівнюючи його матеріали з результатами подібного вивчення, проведеного 2004 року, можна зробити висновок, що за період з 2004 по 2008 рік значно змінилися інформаційні запити користувачів публічних бібліотек з правознавства. Підвищився попит на видання, в яких публікувалися нові нормативно-правові акти, зокрема стосовно укладання шлюбних контрактів, питань успадкування, пільг та соціального захисту населення. З'явилися й нові тематичні запити – з міжнародного права (конвенції та угоди). Виникла нагальна потреба у формуванні в бібліотеках фондів документів відкритого доступу з питань правознавства.

Проблема забезпечення правових запитів населення, юридичної діяльності, освіти друкованими виданнями актуальна в Україні, оскільки комп'ютери не стали предметом повсякденного використання для більшості членів українського суспільства, особливо на рівні районних та сільських громад. У зв'язку зі стрімкою інформатизацією суспільства, у т. ч. правової сфери, необхідно впорядкувати відповідні інформаційні канали, що буде сприяти розвитку системи правової інформації на державному рівні, а також поширити використання комп'ютерів, Інтернету, удосконалювати автоматизований пошук правової інформації у правових інформаційних системах. На це націлює Національна програма інформатизації, де головною метою визначено «створення необхідних умов для забезпечення громадян та суспільства своєчасною, достовірною та повною інформацією шляхом широкого використання інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки держави» [1].

Задовольнити зростаючі інформаційні потреби споживачів правової інформації спроможні інформаційні правові системи. Серед найвідоміших можна назвати «Ліга: Закон», «НАУ» (нормативні акти України), «Інфодиск», «Законодавство України». Вони забезпечують: вибір нормативно-правових актів за параметрами пошуку; перегляд відібраних актів на моніторі комп'ютера; копіювання їх на електронні носії інформації (дискета, CD-ROM, флеш-пам'ять); отримання копій цих документів на паперовому носіїві.

Серед додаткових послуг, які надаються користувачеві конкретної інформаційної правової системи, – можливість замовлення і пошуку рідкісних, вузькоспеціальних документів, а також навчання користування цією системою.

Отже, унікальні властивості комп'ютерних технологій дозволяють здійснювати пошук документів набагато швидше і ефективніше, ніж при роботі з паперовими носіями. Але користувачі повинні розуміти, що, незважаючи на всі переваги та унікальні можливості, інформаційні правові системи – це тільки інструмент, хоча й вельми могутній, який допомагає користувачу при його самостійній роботі та прийнятті рішень. При цьому треба пам'ятати, що, згідно з законодавством України, електронні версії нормативно-правових актів не є офіційним опублікуванням і можуть використовуватися лише з інформаційною метою. Але після кожного документа є посилання на публікацію документа в офіційному виданні, а також на публікації правового акта, яким внесено зміни і доповнення.

Практика розповсюдження нормативно-правових документів в інтересах широких верств населення отримала розвиток і здійснюється через засоби масової інформації, використання можливостей юридичних консультацій, а також через систему загальнодоступних бібліотек. Але ЗМІ при всіх

своїх перевагах, не забезпечують необхідної повноти висвітлення, а також можливості вибіркового отримання інформації з конкретного питання. Юридичні консультації через високу вартість послуг доступні лише обмеженому колу осіб. Тому одним із важливих доступних каналів розповсюдження правової інформації є бібліотеки. Однак нові соціальні пріоритети потребують переорієнтування діяльності цих закладів, зокрема на створення нових служб і структур, що забезпечуватимуть доступність офіційних видань і урядової інформації.

Сьогодні провідні бібліотеки України володіють багатими фондами офіційних документів з великою хронологічною глибиною. До складу цих фондів входять: зібрання законодавчих та інших нормативно-правових документів (закони, укази, постанови тощо), офіційні періодичні видання, інформація щодо офіційних документів, бібліографія, довідники та ін., а також правові ресурси Інтернету.

Обласні універсальні наукові бібліотеки виступають найбільшим конгломератом правової інформації, оперативним каналом правового інформування соціально активної частини населення.

Наприклад, Центр правової інформації (ЦПІ), створений у Дніпропетровській ОУНБ (ДОУНБ) у 2003 р. з метою реалізації конституційних норм України, що гарантують вільний доступ людини і громадянина до будь-якої інформації, у т. ч. правової, акумулює значні бібліотечно-інформаційні ресурси: 3-тисячний книжковий фонд правової тематики, 18-тисячний фонд законодавчих матеріалів на паперових носіях (закони, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств і відомств незалежної України з 1991 року по сьогоднішній день; розпорядження глави Дніпропетровської облдержадміністрації з 2001 року; ретроспективний фонд офіційних документів з 1947 по 1990 р. включно) [5].

Спираючись на досить значний ресурсний потенціал та за допомогою інформаційно-пошукових систем «Законодавство» і «Ліга: Закон», ЦПІ щоденно надає населенню обласної широкій спектр послуг:

- інформаційних – передбачає пошук і добір нормативно-правових актів із електронних баз даних; довідково-інформаційне обслуговування індивідуальних та спеціальних груп користувачів; видачу довідок про місце і час опублікування нормативно-правового документа, а також про внесення в нього змін; прийом замовлень по телефону на пошук конкретного нормативно-правового акта; підготовку добірок законодавчих актів за запитуваною темою тощо;

- юридичних – надання щотижневих безкоштовних юридичних консультацій за домовленістю з обласним управлінням юстиції;

- сервісних – копіювання законодавчих документів на дискети, CD-ROM, флеш-пристрої; ксерокопіювання, сканування тощо.

Зорієнтуватися у великому обсязі правової інформації користувачам ДОУНБ допомагає рекламно-інформаційний стенд, постійно діючі виставки «Новини правової літератури» і «Розпорядження глави Дніпропетровської облдержадміністрації». Активно застосовуючи новітні інформаційні технології, бібліотека пропонує користувачам тематичні добірки нормативно-правових документів, нормативно-інструктивних матеріалів, підготовлені Центром консультаційно-правової допомоги населенню Дніпропетровської облдержадміністрації.

Центри правової інформації створено також у НПБУ, Вінницькій ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва, Херсонській ОУНБ ім. О. Гончара, Севастопольській центральній міській бібліотеці ім. Л.М. Толстого.

Форми роботи публічних бібліотек, зокрема з правового інформування населення, відзначаються різноманітністю та значущістю, що можна проілюструвати на прикладі Миколаївської області. На підставі спільного наказу Головного управління юстиції у Миколаївській області і ОУНБ ім. О. Гмирьова, у головній книгозбірні регіону працює Університет правових знань, щомісячні засідання якого проходять для широкого кола громадян та присвячуються важливим правовим питанням розвитку українського суспільства.

У публічних бібліотеках області діють правові клуби, котрі проводили такі масові заходи, як брейн-ринг «На терезах Феміди», правовий турнір «Знавці права», урок-застереження «Як не стати жертвою злочину», зустріч-діалог з фахівцями-юристами «Конституційні обов'язки громадян» тощо (Новоодеська ЦРБ, Баштанська, Врадіївська ЦБС Миколаївської обл.), розраховані, перш за все, на учнівську молодь, студентів. Правові лекторії діють у Братській ЦБС, Вознесенській ЦРБ.

У Миколаївській ЦРБ діє програма з питань правової культури «Закон. Право. Мораль», яка розроблена бібліотекою в 2005 р. та розрахована до 2010 року. Вона передбачає популяризацію правових знань серед користувачів формами інформаційно-бібліотечної роботи. Аналогічна Програма правової освіти населення діє у Новобузькій ЦБС, у рамках реалізації якої сільські бібліотеки-філії організують і проводять заходи «Школи безпеки» разом із правоохоронцями, юристами.

Національна програма правової освіти населення [3] реалізується у Баштанському районі, де у тісному контакті з управлінням юстиції райдержадміністрації, правоохоронними органами, центральною районною лікарнею і центральною районною бібліотекою створено комплексну літературно-соціальну програму «SOS! Врятуйте наші душі!», яка розрахована, перш за все, на молодь.

Тематичні інформаційні зони з правових питань створено майже у всіх публічних бібліотеках Миколаївщини і розраховані вони на всі вікові групи місцевої громади: «Будні місцевої влади в дзеркалі преси» (Парутинська філія Очаківської ЦБС), «Сільська громада інформує» (Покровська філія Очаківської ЦБС), «Фонди офіційних документів місцевих органів влади» (Очаківська ЦРБ).

Діяльність з правового інформування громадян з метою підвищення їхньої правосвідомості і виховання правової культури здійснюється в багатьох публічних бібліотеках країни і у кожному регіоні – за власними програмами та планами. З цієї точки зору цікавим є досвід Російської Федерації, де завдяки співробітництву Міністерства культури РФ, Федерального агентства урядового зв'язку та інформації при Президенті РФ та Російського фонду правових реформ з 1998 року послідовно реалізується міжвідомча програма «Створення загально-російської мережі публічних центрів правової інформації на базі загальнодоступних бібліотек» (далі – ПЦПІ).

Відкриття ПЦПІ й надання користувачам офіційних електронних видань федеральних органів державної влади, які формує Науково-технічний центр «Система» Федерального агентства урядового зв'язку та інформації, дало імпульс збиранню і систематизації регіональних та муніципальних офіційних правових документів, переведенню їх в електронну форму на основі єдиного програмного забезпечення й передачі створених баз даних до бібліотек. Тим самим вирішується проблема доступу до місцевої нормативно-правової інформації і здійснюється формування в Росії єдиного інформаційно-правового простору. У свою чергу, міжрегіональний і міжмуніципальний обмін правовою інформацією, її взаємне вивчення слугує забезпеченню, удосконаленню і прискоренню процесу законотворчості на місцях [8].

Аналізуючи наявний зарубіжний і вітчизняний досвід, можна стверджувати, що бібліотеки почали активізувати зусилля для того, щоб стати місцем законотворчих дискусій громадян і суспільних об'єднань, своєрідними творчими майстернями з розвитку законодавчої бази регіонів, спроможними здійснити серйозний вплив на підвищення правової культури населення.

Отже, активний нормотворчий процес в Україні в останній період привів до збільшення кількості нормативно-правових документів. У цих умовах забезпечити доступ до всього цього масиву документів можливо тільки на основі комп'ютерних технологій. Сьогодні при виконанні практично всіх запитів користувачів бібліотек використовуються електронні ресурси: каталоги, довідкові-правові системи, бази даних на оптичних компакт-дисках, веб-сайти державних органів і установ, онлайн-ресурси, де представлені урядові сайти, національне та міжнародне законодавство, коментарі до нього тощо.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що робота з правового інформування населення є тим ланцюжком, який врешті-решт зумовлює розвиток правової культури всього суспільства. До неї належить не тільки знання права, але й ставлення кожного громадянина до правових цінностей – законності, правопорядку, механізму державно-правового управління. І бібліотеки, поряд з іншими соціальними інститутами права, освіти, культури, своїми специфічними засобами можуть ефективно здійснювати правове інформування населення, сприяти підвищенню його правової свідомості і правової культури.

Список використаної літератури

1. Україна. Закони. Про Національну програму інформатизації : закон України : затв. 4 лют. 1998 р., № 74/98-ВР // *Голос України*. – 1998. – 7 квіт. – С. 5–6.
2. Україна. Президент (2005– ; В. А. Ющенко). Про Всеукраїнський тиждень права : Указ від 8 груд. 2008 р. № 1149/2008. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1149%2F2008.
3. Україна. Президент (1994–2005 ; Л. Кучма). Про Національну програму правової освіти населення : Указ від 18 жовт. 2001 р. № 992/2001. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=992%2F2001.
4. Україна. Президент (1994–2005 ; Л. Кучма). Про опублікування актів законодавства України в інформаційному бюлетені «Офіційний вісник України» : Указ від 13 груд. 1996 р. № 1207/96 // *Уряд. кур'єр*. – 1996. – 19 груд.
5. Барабан І. В. Інформаційно-правове забезпечення користувачів ДОУНБ : вибір пріоритетів / І. В. Барабан // *Традиції та інновації в бібліотеці – синтез досвіду, ідей і сучасних технологій : зб. матеріалів*. – Дніпропетровськ : ДОУНБ, 2004. – С. 84–104.
6. Богуш Т. Дослідження незадоволеного читацького попиту / Т. Богуш, О. Мастіпан // *Соціологічні дослідження в бібліотеках : інформ. аналіт. бюл. Вип 31 / Нац. парлам. б-ка України*. – К., 2005. – С. 3–32.
7. Гаврилов О. А. Курс правової інформатики : учеб. для вузів / О. А. Гаврилов. – М. : НОРМА (издат. група НОРМА-ИНФРА), 2000. – С. 23.
8. Кузьмин Е. И. Формирование системы доступа граждан Российской Федерации к правовой информации : итоги и перспективы / Е. И. Кузьмин // *Библиотекосведение*. – 2005. – № 6. – С. 8.
9. Олійничук Р. Проблеми формування правової свідомості та правової культури в українському суспільстві / Р. Олійничук // *Юрид. журн.* – 2008. – № 2 (44). – С. 58–60.
10. Соціологічні дослідження в бібліотеках. Вип. 32. – К. : Нац. парлам. б-ка України, 2006. – С. 47.

ЗНИМАЮЧИ РОЖЕВІ ОКУЛЯРИ: LIBER ПРО НОВІ ЗМІНИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ АКАДЕМІЧНИХ БІБЛІОТЕК ЄВРОПИ¹

30 червня – 4 липня 2009 року у «рожевому місті» – як здавна називають французьку Тулузу за специфічно яскраві кольори її будиноків – відбувся важливий професійний бібліотечний форум – 38-ма щорічна конференція Асоціації дослідницьких бібліотек Європи (Ligue des Bibliothèques Europeennes de Recherche; LIBER)².

Тулуза – четверте за кількістю населення місто у Франції (430 тис. жителів) і друге (після Парижа) – університетське (понад 120 тисяч студентів). Тут створено Консорціум «Університет Тулузи», що об'єднує 7 університетів. Місто має давні університетські традиції, адже перший такий навчальний заклад тут було засновано ще 1229 року!

Конференція проходила на базі Університету Тулуза-1: Соціальні науки (так званого UT1), що знаходиться в історичному центрі міста. А отже, її учасники мали змогу відчутти особливий академічний дух століть, пройтися вуличками, якими ходять професори та студенти вже майже 800 років. Саме в цьому старовинному навчальному закладі й відбувся форум, який окреслював нові тенденції у розвитку бібліотечної справи в Європі XXI століття.

Цьогорічна конференція LIBER мала назву «Інновації через Співробітництво». 311 учасників із практично всіх європейських країн розглядали поточні проблеми подальшого розвитку академічних бібліотек у суспільстві, яке швидко змінюється. Цифрові технології, цифрові ресурси, електронні бібліотеки – це вже далеко не нові теми для обговорення, хоча й вони були представлені багатьма презентаціями (передусім, Europeana). У центрі ж уваги були об'єднання зусиль та ресурсів бібліотек за допомогою цифрових технологій; кооперація та реальне співробітництво європейських бібліотек; зміна парадигми наукових комунікацій учених у сучасному інформаційному суспільстві й зумовлені цим нова роль, функції та сервіси академічних бібліотек.

Кілька слів про LIBER – авторитетну професійну організацію провідних дослідницьких (академічних, університетських) бібліотек Європи, до якої наразі входять понад 400 бібліотечних закладів із 40 європейських країн. (Членський внесок до Асоціації від інституції складає 350 євро, але для країн Східної Європи – всього 175 євро). Україна представлена лише однією бібліотекою – Науковою бібліотекою Національного університету «Києво-Могилянська Академія», заснованою 1971 р. Діяльність LIBER пов'язана з дотичною активністю Ради Європи, Комісії європейських громад (СЕС), Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та закладів (IFLA), а також із національними бібліотечними асоціаціями країн Європи. З 1972 року Асоціація видає свій журнал «LIBER Quarterly», який доступний у режимі он-лайн³.

Серед найважливіших тем, **Т. Ярошенко** тенденцій, інновацій, думок, представлених на конференції, перш за все, були серйозні зміни парадигми наукової комунікації, зумовлені розвитком інформаційних технологій, і особливо Web 2.0 в останні кілька років, коли мережа працює як єдиний колективний розум, а кожен її учасник є не просто користувачем, але й співрозробником та співавтором контенту. Нові ще кілька років тому терміни – «електронна наука», «ГРІД-наука», «відкрита наука», «електронне дослідження», «кіберінфраструктура науки», «економіка знань» – вже впевнено займають своє місце⁴. Дійсно, нові засоби комунікації та електронні видання, а останнім часом і академічні соціальні мережі, й інші інтерактивні засоби спілкування, за досить короткий час змінили уявлення про життєвий цикл наукового дослідження та механізми розповсюдження наукової інформації, забезпечили глобальну колаборацію досліджень і дослідницьких ініціатив, створили нові виклики, що постали перед академічними бібліотеками. Суттєві зміни стосуються всіх аспектів діяльності бібліотек: раніше ми працювали з книгами, наразі – із знаннями. Раніше – із семантичною мережею, наразі – із соціальною інтерактивною мережею. Раніше акцент був власне на бібліотеці як фізичному просторі, наразі – на бібліотеці як сервісі та бібліотекарях як посередниках у доступі до знань. Раніше мали справу з матеріальними об'єктами, нині – з нематеріальними (електронні ресурси, сервіси тощо). І цей ланцюг змін можна продовжувати. Чи готові бібліотеки до таких змін?

Конференцію розпочали майстер-класи, на першому ж з яких йшлося про нову модель наукової комунікації – відкритий доступ. Провів його Девід Проссер (David Prosser), директор асоціації SPARC Europe⁵, який акцентував увагу учасників на тому, що бібліотека нині не просто сприяє розповсюдженню знань, але й сама залучена до процесу їхнього створення та публікації результатів досліджень учених у відкритих архівах (репозитаріях) чи журналах відкритого доступу. Для цього є відповідно налаштовані сервіси (електронне рецензування, сервіси алертінгу, пошукові засоби тощо). Бібліотеки можуть створювати та підтримувати віртуальне дослідницьке середовище, використовуючи можливості Web 2.0. Також вони відповідальні за організацію довготривалого зберігання та збереження інтелектуальних здобутків університету (публікацій, даних, дисертацій тощо). Ці нові функції роблять бібліотеку не пасивною інституцією, що зберігає знання, але й активним учасником процесів наукової комунікації, організації е-науки та е-досліджень.

Європейське відділення SPARC – знана професійна організація науковців, бібліотекарів, видавців, що об'єднує 110 європейських академічних бібліотек і дослідницьких

¹ Про одну з конференцій Асоціації LIBER-2007 у м. Упсала (Швеція) див.: Ярошенко Т. Електронні ресурси в бібліотеках: новини з конференції 2006 року / Т. Ярошенко // Бібл. планета. – 2007. – № 1. – С. 24–26. – Режим доступу до журн.: <http://www.library.ukma.kiev.ua/dspace/handle/123456789/213>

² Ligue des Bibliothèques Europeennes de Recherche [Electronic Resource]. – Режим доступу: URL: <http://www.libereurope.eu> – Title from the screen.

³ LIBER Quarterly [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://liber.library.uu.nl/> – Title from the screen.

⁴ Gold Anna. Cyberinfrastructure, Data, and Libraries, Part 1 [Electronic resource] / Anna Gold // D-Lib Magazine. – 2007 – Vol. 13. – № 9/10, September/October – Mode of access: URL: <http://www.dlib.org/dlib/september07/gold/O9gold-pt1.html> – Title from the screen.

⁵ SPARC Europe [Electronic Resource]. – Mode of access: URL: <http://www.sparceurope.org/> – Title from the screen.

інституцій із 14 країн. Вона співпрацює з іншими відомими професійними об'єднаннями та проектами в Європі, передусім LIBER, EBLIDA, RLUK, Knowledge Exchange, DRIVER, JISC та ін. SPARC відомий своїми акціями та промоціями поліпшення шляхів наукової комунікації, в т. ч. відкритого доступу. Зокрема, саме ця організація в 2007 р. фактично за кілька тижнів збирила 22 тисячі підписів під Петицією до Європейської Комісії про підтримку відкритого доступу до результатів досліджень, фінансованих публічно⁶. SPARC також підтримує проекти міжнародних харвестерів – таких, як, наприклад, OpenDOAR⁷, що представляє вже понад 1 400 репозитаріїв світу та їхній контент. Підкреслено особливу важливість цього проекту у виробленні найкращого досвіду у політиках, зокрема щодо копірайтів та використання матеріалів репозитаріїв. Інший важливий проект, підтриманий SPARC, – Довідник журналів відкритого доступу⁸, започаткований університетом м. Лунд (Швеція) у 2002 р. Нині тут вже представлено понад 4 250 академічних рецензованих журналів зі 100 країн та 50 мовами світу, і ця кількість щодня зростає на 2 нові назви! Важливим етапом у розвитку цього проекту стала заява 2008 р. щодо підвищення ефективності та авторитету таких журналів у світі через використання ліцензії Creative Commons (CC-BY)⁹ та метаданих для кращого представлення й пошуків статей. На жаль, і дотепер лише 10% журналів відповідають цим вимогам, але процес поглиблюється. Зазначимо відразу, що в Довіднику – 15 журналів України, один із них («Symmetry, Integrability and Geometry: Methods and Applications»), ліцензований CC-BY.

Щороку SPARC нагороджує найкращі ініціативи та європейські проекти у галузі відкритого доступу (зокрема, у 2006 р. це був проект британського Wellcome Trust, у 2007 р. – проект SHERPA, 2008 р. – персональна відзнака відомому досліднику в галузі відкритого доступу з Нідерландів д-ру Лео Ваерсу (Leo Waaijers). Цього року на конференції LIBER 2 липня було оголошено переможця у цій номінації, яким став проект DOAJ.

Бас Савені (Bas Savenije), голова Ради директорів SPARC Europe, продовживши майстер-клас, окреслив головні етапи розвитку ініціативи відкритого доступу і відзначив особливу важливість Берлінської декларації 2003 р, яка фактично розпочала реальний рух; історію створення та розвитку репозитаріїв: технічні та організаційні аспекти тощо; зміни у видавничих процесах, зокрема, проект видання журналів відкритого доступу від BioMedCentral. Також він акцентував увагу на необхідності активнішої популяризації переваг відкритого доступу для дослідників, можливість легко укласти персональні сторінки учених (CV не лише з бібліографією, але й повними текстами, гарно організованими та структурованими). Прийняття інсти-

туційних політик щодо відкритого доступу є теж важливим. Зокрема, йшлося про вагомість підтримки руху університетом № 1 за всіма міжнародними рейтингами у світі – Гарвардом, який прийняв у 2008 р. політику щодо розміщення публікацій учених у відкритому доступі¹⁰. До речі, серед 13 існуючих в Україні інституційних репозитаріїв лише один – Тернопільського технічного університету ім. І. Пулюя – здійснює політику обов'язкового самоархівування ученими своїх публікацій в університетському відкритому архіві, у всіх інших вона має лише рекомендаційний характер... Сподіваємося, що після прийняття у травні 2009 р. університетськими бібліотеками України спільної Заяви про підтримку відкритого доступу¹¹, цей рух буде активніше розвиватися й у нас, і не лише університети, але й уряд, видавці, самі вчені та викладачі сприятимуть цьому розвитку.

До речі, відкритий доступ надає не лише очевидні переваги в оперативному доступі до інформації, але й є економічно вигідним, має фінансові переваги для суспільства. Такі висновки дослідження, проведеного австралійським економістом, професором Джоном Гаугтоном (John Houghton) у 2008–2009 рр. у 3 європейських країнах – Данії, Сполученому Королівстві та Нідерландах¹². Наразі університетськими щороку сплачують значні кошти за доступ до наукових та навчальних публікацій (через передплату журналів). Невеличкі освітні інституції, бізнес-організації часто взагалі не мають такого доступу. Відкритий доступ забезпечує такі можливості і для науковців, і для всіх зацікавлених. При цьому є й фінансові вигоди! Наприклад, економія коштів складає 70 млн. євро для Данії, 133 млн. євро для Нідерландів та 480 млн. євро для Сполученого Королівства. Звіт дослідження ще раз підкреслює важливість та ефективність нової моделі наукової комунікації, якою є відкритий доступ в цілому.

Було проведено ще два паралельні майстер-класи – «Як підготувати запит на грант до Європейської Комісії» та «Адвокаси для університетських бібліотек».

Далі робота конференції продовжувалась у 5 пленарних засіданнях. Кожна з тем засідань – «Бібліотека в практичному та технічному контексті», «Е-наука: роль для бібліотек», «Навчання та тренінги для бібліотекарів», «Бібліотека як фізичний простір», «Е-освіта» – була представлена 3–5 ґрунтовними доповідями відомих фахівців із кожної галузі, а отже, «випадкових» чи нецікавих презентацій (як це буває на інших конференціях) просто не було! Фахову роботу конференції доповнювали майже 20 стендових доповідей, які презентували окремі теми чи проекти в індивідуальному режимі для охочих.

Серед найцікавіших варто відзначити доповідь «Чи готові Бібліотеки до Research 2.0?» Гуса Ван ден Брекеля (Guus Van den Brekel)¹³, координатора електронного сервісу

⁶ Petition for guaranteed public access to publicly-funded research results [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.ec-petition.eu/> – Title from the screen.

⁷ The Directory of Open Access Repositories – OpenDOAR [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.opendoar.org/> – Title from the screen.

⁸ Directory of Open Access Journals [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.doaj.org/> – Title from the screen.

⁹ Creative Commons [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://creativecommons.org/> – Title from the screen.

¹⁰ Harvard Faculty Adopts Open-Access Requirement [Electronic Resource]. – Mode of access : URL :

<http://chronicle.com/news/article/3943/harvard-faculty-adopts-open-access-requirement> – Title from the screen.

¹¹ Університетські бібліотеки України підтримують Відкритий Доступ до Знать! : Заява Міжнар. наук.-практ. конф. "Діяльність б-к вищих навч. закладів у світлі модернізації вищої освіти" (м. Севастополь, Україна, 21 трав. 2009 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.library.ukma.kiev.ua/index.php?id=364> – Назва з екрана.

¹² Повний текст дослідження можна отримати тут: Knowledge Exchange comparative report on Costs and Benefits of Open Access [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.knowledge-exchange.info/Default.aspx?ID=316> – Title from the screen.

¹³ Guus van den Brekel [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.linkedin.com/in/guusvandenbrekel> – Title from the screen.

Центральної медичної бібліотеки університету в Гронінгені (Нідерланди), який розповів про зміни, спричинені появою Web 2.0, та нові відповідні проекти спільного творення наукового контенту в Мережі. Наприклад, вікі OpenWetWare¹⁴, що підтримує відкриті дослідження, освіту, публікації в біологічних науках. Проект SciVee¹⁵ – сайт наукових відео, де дослідники можуть переглянути, завантажити та розмістити наукові кліпи чи невеличкі фільми і пов'язати їх із відповідною науковою літературою, постерами чи слайдами тощо. Останній проект – ініціатива Public Library of Science (PLOS) Національної наукової фундації США (National Science Foundation, NSF) та Комп'ютерного центру Сан Дієго (SDSC). Девіз проекту – «Зробіть Ваші дослідження відомими». Він презентує фільми з різних галузей знань. Серед найбільш популярних (за кількістю переглядів) фільмів, наприклад, «10 правил ефективності Вашої презентації» (27 708 переглядів), «Mahara – open source ePortfolio system» (23 634), «Bacteriophage T4» (23 105). Він може бути корисним також для навчальних цілей. Інші подібні проекти вільного розміщення матеріалів та доступу до наукового контенту, а також віртуального співробітництва учених у дослідженнях: Protopedia, Science Common, Research Connect, OpenResearch, My Experiment, My NetResearch, Mendeley, Biomedexperts та ін. Допоміжні цікаві сервіси для розміщення контенту та спілкування: Netvibes, SlideShare, Facebook, LinkedIn, Second Life, Twitter тощо. Загальна ідея доповіді Гуса Ван ден Брекеля: бібліотеки не тільки мусять прийняти нову поведінку вчених і нові форми їхньої комунікації та співробітництва, але мають бути залучені до цієї співпраці.

Про створення цифрової бібліотеки Europeana¹⁶ йшлося у презентації Дж. Кузінса (Jill Cousins), програмного директора проекту. Понад 150 учасників із усіх європейських країн менше року створюють цей спільний багатомовний проект оцифрованої культурної спадщини Європи, де вже налічується 4,5 млн. одиниць документів. Основна ідея: зібрати в одному місці оцифровані тексти (книги, журнали, газети, архівні документи), зображення (твори образотворчого мистецтва, фото, мапи тощо), відео (фільми, в т. ч. телевізійні стрічки і новини) та будь-які звукові файли (музичні, радіозаписи тощо), що представляють культурне багатство Європи. Учасники проекту – музеї, галереї, архіви, бібліотеки, дослідницькі інституції, серед яких ще (на жаль!) немає жодного з України.

Про деякі економічні фактори ринку академічних журналів та необхідність впливу бібліотек на ситуацію, а також необхідність бібліометричних досліджень йшлося в доповіді економіста Марка Івалді (Marc Ivaldi) з Тулузької школи економіки.

Нові функції та особливу роль бібліотеки в сучасному університеті висвітлив у цікавій презентації професор одного з університетів Іспанії А. Гонзалес (Antoni Gonzales). Бібліотека – центр діяльності університету і мусить синергічно бути пов'язана з його розвитком, інноваціями, дослідженнями, навчанням – усіма процесами, що відбуваються. Зокрема, йшлося про підтримку наукових досліджень та спільний проект міжуніверситетського відкритого електронного архіву RECOLETA¹⁷ (26 установ); Ректорську конференцію університетів Іспанії (Rector Conference of the Spanish Universities – CRUE) – неурядову громадську організацію, метою якої є розвиток університетських досліджень

та обмін інформацією в Іспанії і яка серед своїх 9 підкомітетів має спеціальний комітет для університетських бібліотек, що організовує навчання та підвищення кваліфікації для бібліотечних працівників, сприяє створенню колаборативного каталогу, випускає статистичний щорічник діяльності бібліотек університетів, проводить соціологічні дослідження.

Новому проекту для економістів – New Economists Online (NEEO)¹⁸ було присвячено доповідь Б. Барбе (Benedicte Barbe). Реалізація проекту, фінансованого Європейським Союзом, розпочалася 1 вересня 2007 р. Його бюджет – майже 2 млн. євро. 16 партнерів проекту з 8 європейських країн спільно наповнюють портал економічною інформацією. Вже є понад 50 тисяч бібліографічних записів і майже 30% із них ведуть до повних текстів статей, розділів книг, матеріалів конференцій тощо. Багатомовний пошук можливий не лише англійською, але й французькою, німецькою та іспанською мовами.

Серед інших цікавих проектів, про які йшлося на конференції, назвемо:

- Міжнародний проект відкритого доступу публікацій з фізики – SCOAP 3 (Sponsoring Consortium for Open Access Publishing in Particle Physics) – <http://www.scoap3.org/about.html> ;

- BestGrid – сервіси і послуги у віртуальних дослідженнях, зберіганні та обміні даних дослідження для учених Нової Зеландії – <http://www.dlib.org/dlib/september07/gold/09gold-pt1.html> ;

- WiserWiki від Elsevier's – вікі для онлайнової медичної та дотичної (наприклад, охорона здоров'я) інформації. Поки ще працює бета-версія, й, на відміну від інших вікі, приміром Вікіпедії, ця інформація рецензується професійними лікарями та вченими галузі. Доступ для будь-кого в Мережі – безкоштовно (неочікувано від Elsevier!) за адресою: <http://www.wiserwiki.com/> ;

- SciVal Spotlight – інструмент для укладання карти досліджень інституції та оцінки наукової ефективності – <http://info.spotlight.scival.com/> .

Окремі презентації конференції доступні в Інтернеті за адресою: <http://liber2009.biu-toulouse.fr/presentations>.

На конференції працювала виставка, де було представлено понад 20 стендів, передусім від провайдерів електронної інформації. Соціальна програма форуму теж була насиченою і цікавою: включала прийом у мерії, відвідування музею, екскурсії бібліотеками тощо.

Завершилася конференція... Прощаюся з Тулузою. Останній погляд з літака на справді яскраве рожеве місце. А чи не час нам, бібліотекарям України, зняти рожеві окуляри самовпевненості в незмінних функціях та столітніх традиціях бібліотек? Ми так гарно вміємо впорядковувати наші друковані фонди, працювати з читачами, ставити виставки, організовувати заходи, створювати каталоги та покажчики й пишати усім цим... А користувачеві сьогодні потрібні необмежені в часі та просторі електронні ресурси, причому повні тексти, а не бібліографія. Користувачеві потрібна кваліфікована допомога у пошуку. Користувачеві потрібен якісний сервіс. І для цього далеко не завжди необхідно йти в бібліотеку, можна просто ввімкнути комп'ютер... І, якщо бібліотека не зміниться, то просто загине. Бібліотекарі Європи це розуміють. А ми?

¹⁴ OpenWetWare [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : http://openwetware.org/wiki/Main_Page – Title from the screen.

¹⁵ SciVee [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.scivee.tv>. – Title from the screen.

¹⁶ Europeana [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.europeana.eu/portal/> – Title from the screen.

¹⁷ RECOLETA [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.recolecta.net/busca/> – Title from the screen.

¹⁸ ECONOMISTS ONLINE [Electronic Resource]. – Mode of access : URL : <http://www.neeoproject.eu/> – Title from the screen.

ПУБЛІЧНІ БІБЛІОТЕКИ НІМЕЧЧИНИ: ПОГЛЯД ЗБЛИЗЬКА

Ю. Ворона

З 23 по 30 травня на запрошення і за сприяння Гете-Інституту група бібліотечних працівників нашої країни здійснила поїздку до Німеччини, щоб ознайомитися з досвідом роботи колег, зокрема щодо управління бібліотеками та надання нових послуг користувачам.

Перш ніж розповісти про здійснену подорож, зупинимося на деяких особливостях організації роботи бібліотек у цій країні.

У Німеччині середня вартість однієї книги для дітей становить 15 євро, для дорослих – у твердій обкладинці – 25 євро, в м'якій – 15. Існує закон, за яким ціна книги не може змінюватися за бажанням приватних продавців або торговельних фірм. Термін між замовленням (закупівлею) книги і доставлянням її до бібліотеки не перевищує 2 тижнів. На 85% видань поточну каталогізацію в режимі он-лайн виконує відповідна служба при Національній бібліотеці Німеччини, 15% документів каталогізують самі книгозбірні. Зауважимо також, що існує розвинута структура служб, яка активно займається створенням різної інформаційної та бібліографічної продукції у вигляді оглядів видань, змісту книг, повнотекстових та інших БД тощо. Книгозбірні країни охоче передплачують потрібні їм ресурси.

З 2008 р. запроваджено послугу, завдяки якій бібліотеки мають можливість користуватися серверами фірм із записами електронних книг, потім розташовувати їх на своїх веб-сайтах та надавати у користування читачам. Усі питання щодо авторських прав на книги вирішує фірма. Сторінки електронної книги мають «водяні» знаки, що унеможлиблює її «піратське» використання. Електронна книга видається на 7 днів. Доступ до книг здійснюється через пінкод читачького квитка і з будь-якого комп'ютера в межах бібліотеки або поза нею. В день фіксується від 2 до 3 тис. відвідувань цього ресурсу або 17 тис. на тиждень. Попит на електронні книги постійно зростає.

Внаслідок того, що оброблення документів, їхня каталогізація та бібліографічний опис відбуваються централізовано, відповідні бібліотечні спеціалізації (каталогізатор, бібліограф) у штаті певних бібліотек відсутні. Наприклад, усі бібліографічні записи робить Національна бібліотека, адаптує їх до власного електронного каталогу, а потім інші книгозбірні та установи вже визначаються, що саме їм потрібно придбати для себе.

Отже, про поїздку. Першим містом, яке відвідали українські бібліотекарі, став **Кельн**. Це четверте за величиною місто Німеччини, великий економічний та культурний центр із населенням близько 1 млн. людей. Його головним символом та архітектурною візитівкою є Собор св. Петра і Марії. Тут багато різних цікавих музеїв, у т. ч. Дім одеколону (адже з французької одеколон означає Кельнська вода), музей шоколаду, поруч з собором – Римсько-германський музей, в якому зберігається археологічна спадщина міста.

Кельнська центральна міська бібліотека

Історія бібліотек цього міста почалася 120 років тому, коли за ініціативою найбільш активних громадян було створено декілька народних книгозбірень. Центральну бібліотеку Кельна організовано 1969 р. – спочатку як книго-

сховище. Свій теперішній статус вона отримала в 1994 р. і наразі їй підпорядковані ще 11 районних філій.

Річний бюджет бібліотеки дорівнює 12 млн. євро, з них 1,1 млн. йде на комплектування, від 11 до 12% – на заробітну плату. Штат закладу нараховує 60 працівників.

ЦМБ розташована у 6-поверховому приміщенні, оформленому у червоно-сірій гамі. Цокольний поверх практично повністю надано дітям. Обслуговування користувачів на інших поверхах організовано за тематичним принципом: інформатика, історія, географія, белетристика, наукова література, мови, германіка, педагогіка, література на дотопомогоу навчанням, медицина, психологія, філософія,

Кельнська центральна міська бібліотека

музика і ноти, кіно і театр; є бібліотека німецької наукової юдаїки. У секторі навчальної літератури створено Інтернет-центр на 8 місць. Загальний фонд бібліотеки складає 1 млн. документів, з яких 28 тис. – мультимедійні видання, 12 тис. – книги, періодичні видання в електронному форматі. І попит на них дедалі збільшується.

Постачанням у бібліотеку документних ресурсів (крім періодики) займається посередницька фірма на кшталт радянського бібліотечного колектору. Вона надсилає до бібліотеки пропонований репертуар документів в електронному вигляді з онлайн-доступом до нього. В Німеччині існує закон, що дозволяє бібліотекам закуповувати книги за ціною, що на 10% нижче їхньої ринкової собівартості. Журнали і газети передплачуються теж через окрему фірму. Всі видання надходять вже зі штрих-кодами, і бібліотека має відповідне технічне обладнання, яке запобігає несанкціонованому виносу літератури

Кількість користувачів, за єдиною реєстраційною картою (ЄРК), дорівнює 100 тис. осіб, із яких 40 тис. – відвідувачі ЦМБ, із них 6 тис. – діти. Відвідуваність на рік по всій системі складає 1 млн. 800 тис., на день – 8 тис., при цьому 50% припадає на учнівську молодь із шкіл та ВНЗ міста.

При ЦМБ є бібліотека для користувачів з вадами зору, до речі, єдина в Німеччині. Її фонд складає 3 тис. документів, в основному це озвучені книги та відеоматеріали. Існує послуга, що дає можливість замовити доставку книг додому. Читачький квиток для цієї категорії користувачів безкоштовний.

Створено єдиний електронний каталог для всієї системи. Всі філії можуть замовити будь-який документ, якщо він відсутній в їхньому фонді.

Читачький квиток для дорослих на рік коштує 23 євро, для студентів, військових та ін. – 18. Якщо користування бібліотекою передбачається не більше 3 місяців, плата становить 8 євро. Для юнацтва до 18 років та дітей відвідування безкоштовне.

¹ Фотографію фасаду бібліотеки взято з рекламної листівки Кельнської міської бібліотеки.

У репертуар платних послуг входить користування Інтернетом (5 євро за годину за умови попереднього запису; Мережею можна скористатися і безкоштовно два

Одна із зал Кельнської ЦМБ

рази на тиждень, але в сукупності лише протягом години), замовлення електронної книги для прочитання вдома (1,80 євро; якщо вона з нових надходжень – 2 євро), використання роялю (5 євро за годину), ксерокопіювання документів (одна сторінка – 10 центів), одержання книги, яка користується підвищеним попитом (2 євро). Через e-mail можна замовити фактографічну, бібліографічну або вебліографічну довідку.

Дозволяється працювати зі своїм ноутбуком і без попереднього запису, але треба пред'явити свій читацький квиток для отримання інсталяційного обладнання на одному з вільних місць Інтернет-центру.

До послуг користувачів є бібліобус, який має чіткий маршрут і погодинний розклад своїх 17 зупинок, які він об'їжджає протягом тижня. На кожну зупинку відводиться від однієї до півтори години. Часи роботи – з 13:30 до 19:00.

З 1979 року в будівлі ЦМБ почала працювати бібліотека німецької наукової юдаїки. Ідея її заснування виникла ще 1959 р. у німецьких письменників Г. Белля та П. Шаллюка, керівника відділу культури міської адміністрації К. Хакенберга, а також журналістів та книговидавців міста Кельн. Поштовхом до створення стало їхнє бажання за допомогою такої спеціалізованої книгозбірні формувати у спадкоємців німецьких євреїв, самих німців почуття відповідальності перед своєю історією. З 2006 р. бібліотекою опікується міське Товариство німецької юдаїки, яке виділяє гроші на її утримання та поповнення документами, збирає добровільні пожертви. Колекція юдаїки нараховує 80 тис. одиниць зберігання на різних носіях та дає можливість зануритися в історію німецькомовного єврейства з XVII ст. і до сьогодні, зокрема за такими темами, як розвиток сіонізму, антисемітизму, життя німецьких євреїв в Ізраїлі тощо; дозволяє познайомитися з відповідною художньою літературою. Бібліотека здійснює книгообмін із різними бібліотеками країни і світу.

Цікавою формою роботи ЦМБ із залучення до читання дітей та юнацтва (від 4 до 15 років) є так званий «Клуб читання», який засновано 2006 року. Серед цілей клубу також: виховання у дітей здатності формулювати свої думки, формування потреби у книзі, покращення лексики. Зараз клуб нараховує понад 4 тис. членів і їхнє число постійно збільшується. Всі вони отримують щоденники читання, в які записують назви кожної прочитаної книги. Певна кількість цих книг приносить відповідну суму балів. Згідно з кількістю набраних балів (від 10 до 50 – для найменших і від 20 до 200 – для старшокласників), члени клубу отримують призи на вибір. Наприклад, маленькі читачі за 10 очок одержують іграшкові печатки, невеличкі пазли, за 50 – плюшеві іграшки, трансформери, канцелярське приладдя. Для підлітків, які набрали вищий бал, на вибір про-

понується або молодіжні дорожні рюкзаки (різних кольорів), або набір для настільного тенісу чи MP3-плеєр. Але, щоб отримати очки за прочитану книгу, учасник клубу має довести, що її дійсно прочитано. Для цього треба відповісти на певний перелік стандартних запитань. Малеча може намалювати рисунок на сюжет книги.

Наступним у маршруті українських фахівців стало невеличке промислове місто **Золінген** з населенням понад 160 тис. людей. Його назва стала прозивним ім'ям для виробів із сталі вищої якості, серед яких всіляке кухонне приладдя, манікюрні набори, засоби для гоління, мисливські ножі, ножиці тощо. Металева продукція міста – це бренд світового рівня.

Бібліотека м. Золінген

Вона тут лише одна і знаходиться в центрі міста. Влада Золінгена дотримується принципу, що краще мати один потужний культурний центр, ніж багато слабких в матеріально-технічному сенсі закладів. Адже раніше у місті було близько 20 книгозбірень, розташованих на великій відстані одна від одної. Загальний бюджет бібліотеки складає 150 тис. євро, з яких 50 тис. виділяється на комплектування. Незважаючи на економічну кризу, від якої місто дуже потерпає, фінансується бібліотека в повному обсязі. Її фонд – універсальний і складає близько 162 тис. документів, із них галузева література становить понад 51 тис. прим., художня, белетристика – близько 40 тис., література для дітей та юнацтва – понад 26 тис., на електронних носіях – понад 45 тис. Загальна книговидача дорівнює 915 тис. на рік.

Кількість користувачів складає близько 13 тис. осіб: діти до 11 років – понад 3,6 тис., від 11 до 17 років – понад 2,5 тис., старше 17 років – близько 1,2 тис., дорослі – близько 4,0 тис. осіб. Отже, основний контингент бібліотеки – це діти. Тому політика комплектування та масової роботи будується з врахуванням інтересів саме цієї категорії користувачів. Для найменших організуються всілякі інтерактивні ігри, читання вголос улюблених казок, масові заходи на кшталт «Ніч у бібліотеці», спільна з дітлахами закупівля в магазинах книг-іграшок, книжок для розфарбовування тощо. На це спеціально виділяється на квартал 1 тис. євро.

У бібліотеці дотримуються чіткої диференціації в організації обслуговування різних вікових груп. Наприклад, 1-й поверх повністю відданий дітям до 11 років, 2-й – юнацтву та дорослим. Читацький квиток для дорослих користувачів коштує 22 євро на рік, для дітей відвідування – безкоштовно.

Бібліотека має Інтернет-центр на 12 місць, пристосовані місця для прослуховування або перегляду кінофотофонодокументів.

Заклад працює 50 годин на тиждень. Його штат – 28 працівників на повну ставку, 12 – на 0,5 та 0,25 ставки. Крім того, є ще 40 волонтерів різного віку.

Бібліотеку активно матеріально і морально підтримує товариство її приятелів. Членський внесок дорівнює 18 євро на рік.

Наша подорож продовжилася у **м. Бремені**. Його безперечними символами є велична ратуша і статуя легендарного Роланда, які 2004 р. проголошені ЮНЕСКО спадщиною світової культури. Дихання історії якнайкраще можна відчутися на вузьких середньовічних вуличках кварталу Шноор (Schnoor) – обителі художників, ремісників із сувенірними лавками, затишними маленькими кафе. Майже іграшкові казкові будиночки ніби нанизані на мотузку. І, звичайно, кожен намагається неодмінно побувати у відомого на весь світ пам'ятника Бременським музикантам та потриматися за передні копита віслюка – на щастя.

Бременська центральна міська бібліотека

Мережа бібліотек міста складається з Центральної міської бібліотеки та її 6 філій. У структурі також значиться бібліобус і тюремна книгозбірня. Загальний фонд складає

Читаючі бременські музики у Бременській ЦМБ

приблизно 50%) мають лише п'ятирічний термін з моменту їх придбання. Внаслідок таких дій різко зросли показники кількості користувачів, книговидачі та обертаності (від 5 до 7 разів). Застарілі видання (книги, мультимедіа) виставляються на продаж 4 рази на місяць за мінімальною ціною – 1 євро!

Основна ідея концепції бібліотеки – створення для читачів атмосфери другого дому. Цьому сприяють і оригінальні рішення простору інтер'єрів різних відділів, і зона відпочинку з затишним невеличким кафе та дитячим майданчиком під дахом-атріумом, і ексклюзивні меблі, і галерея виконаних на керамічних плитках світлин різних за віком користувачів, що є ініціативою фотомайстра – теж користувача ЦМБ.

А простір дитячого відділу (600 м²) у проектуванні якого, до речі, брали участь самі діти, практично весь складається з різних зон, ігрових майданчиків, наприклад, у вигляді похідного шатра, піратського фрегата тощо, пристосованих для змістовного дозвілля за пригодницькою книгою або за казкою, активного дитячого спілкування тощо. Завдяки цьому зароджується взаємна довіра між бібліотекарем і дитиною, в якій виникає бажання знову відвідати бібліотеку. Фонд відділу складає 23 тис. книг та 15 тис. медійних видань, розташованих за тематичним принципом.

ЦМБ м. Бремена має потужний комп'ютерний парк, розташований у різних читачьких зонах. У дитячому відділі, наприклад, два комп'ютери призначені тільки для ігор. Комп'ютери з доступом до Інтернету теж встановлені в окремій зоні. Кожний відвідувач бібліотеки може скористатися ними безкоштовно і без попереднього запису, але не більше 30 хвилин на день.

Запис книг та інших носіїв здійснюється сами-

ми читачами за допомогою автоматизованого комплексу CODECO (Данія), який зчитує штрих-коди з книг, медійних видань і записує їх на електронний формуляр користувача. Таких апаратів у бібліотеці два. Після запису читач отримує друкований список взятих ним документів із позначкою дати їхнього повернення, котре також здійснюється в автоматичному режимі. Потім ці документи сортуються відповідною службою за розділами та відправляються на своє місце у фонд. Якщо термін повернення прострочено, користувач сплачує певний штраф – теж через відповідний автоматичний пристрій.

Бюджет бібліотеки складає 9 млн. євро на рік, із них 6 млн. – це заробітна плата працівників. Штат ЦМБ складає 34 спеціаліста, а бібліотек мережі – 130 осіб.

За ЄРК, бібліотекою користуються 6 тис. осіб на рік. Відвідуваність на день становить 200-300, за рік – 1 млн. 200 тис. Віртуальна відвідуваність – близько 1 млн. Вартість читачького квитка – 25 євро на рік, але тільки для тих, кому вже виповнилося 18 років.

Багато вражень залишило відвідання **м. Гамбурга** – великого індустріального, культурного, туристичного центру ФРН, що постійно розвивається та будується. В ньому проживають 1,7 млн. мешканців, 15,5% із яких – емігранти. Це потужний морський порт, який є третім за розміром у Європі після Роттердама (Нідерланди) та Антверпена (Бельгія).

Гамбурзька центральна міська бібліотека
Історія міської бібліотеки почалася 1899 р. Ініціаторами її створення були місцеві патріотично налаштовані купці, або як їх в той час називали «мішки з перцем». Початком формування фонду стала книжкова колекція, що нараховувала 6 тис. томів.

У 1919 р. бібліотека набула статусу публічної. Сьогодні бібліотечна мережа містаскладається з ЦМБ, бібліотек

Гамбурзька центральна міська бібліотека

для дітей та для юнацтва, 33 районних філій, 2 бібліобусів, 14 тюремних книгозбірень, 69 бібліотек у школах, дитячих садках, будинках для літніх людей. Ця мережа є найбільшою в Німеччині. Її штат складає 394 одиниці, але фактично працює 491 особа. Тільки третина всіх працюючих – це бібліотекарі, решта – технічний персонал. Також до співпраці тут залучаються волонтери.

Основний напрям діяльності (до речі, як у багатьох інших бібліотеках країни) – соціокультурна робота.

Кількість користувачів за ЄРК у мережі дорівнює 140 тис. осіб, для яких за рік проводиться понад 6 тис. різних заходів. Акцент в обслуговуванні користувачів робиться на їхні вікові, а не соціальні категорії. У процентному відношенні найбільшу кількість користувачів складають діти та юнацтво до 17 років – 42%, віком від 18 до 27 років – 13%, від 27 років і старше – 45%.

Штат ЦМБ становить 70 одиниць. Структура закладу складається з 8 відділів, серед них: PR-роботи, рідкісної книги, роботи з громадськими помічниками тощо. Весь склад фонду знаходиться у відкритому доступі, тому книгосховище відсутнє.

Усі рішення приймає директор, у деяких випадках, за його ініціативою, – піклувальна рада.

Автоматизований комплекс CODECO для запису книг та інших носіїв інформації

Річний бюджет ЦМБ – понад 30 млн. євро, з них 19 млн. – заробітна плата, 10,4 млн. виділяється на комплектування фондів на різних носіях, баз даних, 3 млн. – на закупівлю обладнання.

Загалом фонд бібліотеки складає 1,65 млн. прим. документів. Користувачі мають можливість читати книги 27 мовами. Річнaкниговидачадорівнює 12,8 млн. прим. Показник середньої обертаності – 7,8. Досягається це зарахунок того, що пріоритет у формуванні фондів надається мультимедійним виданням, у т. ч. аудіокнигам. Документи, які не користуються попитом, продаються через крамницю, що знаходиться в бібліотеці, або на вуличних відкритих стелажах. До речі, продають й ті документи, що видавалися

Автоматизований пристрій для повернення документів абонентами Гамбурзької бібліотеки

користувачами понад 6-7 разів. Їхня вартість – 1-2 євро.

Запис видань та їхнє повернення здійснюються практично так само, як і у Бременській ЦМБ. Різниця лише в тому, що збирання документів та їхній розподіл відбувається теж автоматизовано по візках, за допомогою яких книги та інші носії інформації потім транспортуються до відповідних відділів. За не своєчасно повернуті видання нараховується пеня: за книги ціна стягується ниж-

ча, ніж за документи на електронних носіях (CD-ROM або DVD).

ЦМБ надає платні послуги щорічно на 4,4 млн. євро. Вартість читацького квитка – 40 євро на рік – найдорожча в Німеччині. Тому бібліотекарі іноді закривають очі на те, що цими квитками користуються члени родини, друзі та ін. Для дітей до 16 років він безкоштовний, а для студентів – майже вдвічі дешевший – 22 євро. У бібліотеці надається можливість за плату здійснювати попереднє замовлення документів (одна назва – 1,5 євро), а також брати додому мультимедійні видання. Ксерокопіювання однієї сторінки коштує 10 центів.

Користувачі бібліотеки мають безкоштовний доступ до Інтернету і всього електронного ДБА як у самій ЦМБ, так і поза її межами. Інші особи за доступ до певного сегмента баз даних закладу сплачують 12 євро на рік.

Для збільшення числа віртуальних користувачів бібліотека активно розвиває свій Інтернет-портал. Усім комплексом пов'язаних із цим питань займається відділ, до якого входять 3 фахівці. Портал налічує 2 тис. сторінок (1,7 тис. із них – безкоштовні та з вільним доступом). Контент постійно оновлюється, модернізується тощо. До речі, ЦМБ має через пошукову систему Google доступ до 800 баз даних, а у власному розпорядженні – 20 або певний їх сегмент, на які є ліцензія. Закупівля здійснюється через Консорціум, членом якого є бібліотека. Виробником більшості БД є Кельнський університет. Середня вартість однієї бази – приблизно 30 тис. євро.

З метою залучення до читання різних за віком користувачів ЦМБ реалізує ряд проєктів.

Перший із них – «Читацький кошик» – має особливе значення зараз, в умовах фінансової кризи, внаслідок якої деякі бібліотеки було закрито. Тому за договором між ЦМБ та міським шкільним відомством початкові та середні класи навчальних закладів міста отримують набір універсального змісту – 40 книг, компакт-дисків тощо.

Другий проєкт – робота з пенсіонерами. Аналіз статистичних даних показав, що ця вікова категорія дуже нечисленна у бібліотеках. Із залученням волонтерів організовано обслуговування пенсіонерів за місцем проживання: їм носять різну літературу, а в разі потреби – читають книги вголос. Перед цим волонтери отримують у бібліотеці відповідні навички роботи та інструкції.

Третій проєкт стосується роботи з іноземцями. За німецьким законодавством, бажачі отримати громадянство мають пройти курс німецької мови в обсязі 900 годин. Бібліотеки в цьому сенсі охоче приходять на допомогу: надають приміщення, технічне обладнання, формують комплекти зі словників, довідників, мовознавчих видань, організують гуртки для бажачих поглиблено вивчати мову.

Місто Гамбург складається з семи районів. Бібліотеку одного з них ми теж відвідали.

Районна бібліотека м. Гамбурга

Фонд закладу нараховує 34 тис. прим. документів, із них 8 тис. – для дітей. Кількість користувачів – 3 тис. осіб, книговидача – 200 тис. одиниць. Читацький квиток для всіх категорій населення платний: для дорослих – 40 євро, для студентів – 22, для дітей – 5-7. Формування фонду здійснюється за допомогою міського лекторату (аналог Книжкової палати), котрий кожного тижня розсилає бібліотекам списки літератури з різних галузей знань, за якими вони відбирають потрібні видання. Щорічно бібліотека отримує 3-4 тис. прим. нових надходжень.

Одна із зал районної бібліотеки з виходом у зимовий сад

Штат РБ складає 7 фахівців, які працюють на повну ставку, з них 2 бібліотечні працівники і 5 адміністративних асистентів.

Протягом року тут проводиться 60 масових заходів, які розраховані переважно на дитячу та шкільну аудиторію. Бібліотекарі регулярно відвідують навчальні заклади району і розповідають учням про інформаційні та дозвілєві можливості РБ. У свою чергу, відвідування бібліотеки (2 рази на рік) є обов'язковим для молодших і середніх класів тих шкіл, що розташовані в районі. Тут їм влаштовують екскурсії, читання вголос, перегляди мультфільмів, записів концертів популярних музичних виконавців та груп тощо.

Під час відвідань бібліотек у різних містах Німеччини українських фахівців неодмінно зустрічали теплий прийом і уважне ставлення з боку колег.

ПРОБЛЕМИ СПОРУДЖЕННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ БУДІВЕЛЬ В УКРАЇНІ

ДЕРЖАВНА наукова архітектурно-будівельна бібліотека (ДНАББ) імені В.Г. Заболотного – головна бібліотека будівельної галузі України, методичний центр для мережі книгозбірень галузевих науково-дослідних та проектних інститутів, упродовж останніх років постійно піднімає питання будівництва бібліотек у нашій державі й виступає ініціатором багатьох заходів, спрямованих на розроблення засад сучасної бібліотеки, спорудження бібліотечних будівель нового типу. Так, у 2001 р. працівниками ДНАББ імені В.Г. Заболотного та представниками архітектурної громадськості було розроблено програму проектування іміджу цього закладу як сучасного соціокультурного центру архітектурно-будівельної сфери України. Наступним кроком став організований студентський конкурс проектів інтер'єру Бібліотеки (2003), в якому активну участь взяли студенти Київського національного університету будівництва і архітектури та Національного університету «Львівська політехніка».

Завдяки співпраці Бібліотеки з київськими галузевими ВНЗ активізувалося вивчення студентами основ проектування бібліотечних будівель (при цьому вони розробляють навчальні проекти бібліотек на прикладі проекту нового приміщення ДНАББ імені В.Г. Заболотного).

Наприкінці 2007 р. працівники Бібліотеки виступили з ініціативою провести Всеукраїнську акцію «Кожній бібліотеці – сучасну будівлю» й запросили приєднатися до неї всі українські бібліотечні заклади для вивчення питання спорудження бібліотек у містах і селах країни. Для цього на сайті ДНАББ імені В.Г. Заболотного створено віртуальну рубрику «Бібліотечні споруди: будівництво, проектування, реконструкція», де вміщено відповідну бібліографічну інформацію щодо різних країн світу.

Враховуючи те, що в сучасному глобалізаційному світі важливу роль відіграють інформаційні технології, у т. ч. місця для акумуляції різних видів інформації, назріла нагальна необхідність вивчити технічний стан існуючих бібліотечних приміщень. Практика показує, що вони не завжди відповідають сучасним нормам зберігання, оброблення та використання документів і потребують кардинальної перебудови. Тому питання спорудження, реконструкції та дизайну бібліотечних будівель сьогодні привертають велику увагу світової спільноти.

У 2008 р. з метою вивчення існуючого стану бібліотечних приміщень галузевих бібліотек та вимог до них користувачів і бібліотечних фахівців працівниками ДНАББ імені В.Г. Заболотного методом анкетування було проведено дослідження системи бібліотек галузевих науково-дослідних інститутів та ВНЗ «Бібліотечне приміщення очима бібліотекаря галузевого інституту». Порівнявши його дані з нормативами, закладеними в радянському нормативному документі «СН 548-82: Інструкція по проектуванню библиотек» (необхідно зазначити, що сьогодні в Україні не існує державних будівельних норм з проектування бібліотек), отримали такі результати: згідно з інструкцією, на кожні 1 000 одиниць зберігання необхідно 2,5 м² площі приміщення. Загальна площа приміщень бібліотек у науково-дослідних та проектних інститутах становить 1 600 м², їхній книжковий фонд – 685,4 тис. прим. документів, тобто для розміщення такого фонду необхідна площа у розмірі 1 700 м². Отже, дефіцит площі для розміщення фонду становить 100 м², крім цього фактично відсутня площа для розміщення 31 робочого місця для працівників бібліотек, а також для читальних залів, абонементів, приміщень для каталогів, що є обов'язковою складовою діяльності будь-якої книгозбірні.

Загальна площа приміщень бібліотек у ВНЗ становить 11 700 м², а їхній фонд – 4 483,9 тис. прим. документів і для його розміщення потрібна площа 11 210 м². Отже, для влаштування 194 робочих місць у трьох бібліотеках, розміщення читальних залів, абонементів, приміщень для каталогів, функціональних структурних підрозділів, інших служб залишається всього 490 м².

Вивчення показало, що всі бібліотеки працюють у приміщеннях, котрі не лише не відповідають їхнім реальним потребам, але й загальноприйнятими нормам щодо освітлення, температурно-вологісного режиму та площі. А дві з цих трьох книгозбірень взагалі потребують будівництва нових відокремлених споруд.

Також 2008 р. під час проведення дослідження на тему «Бібліотечне приміщення очима користувача бібліотеки» вивчалися абонемент, читальний зал, приміщення загального користування ДНАББ імені В.Г. Заболотного. Запитання анкети стосувалися складових внутрішнього середовища приміщення бібліотеки, його дизайну, розташування і умов роботи.

Результати вивчення показали, що при проектуванні приміщення ДНАББ імені В.Г. Заболотного вищезгадані нормативи не було враховано, оскільки бібліотеку розмістили в будівлі Гостиного двору з уже наявною архітектурою та внутрішнім розплануванням. У цьому полягає особливість її проекту, який є прикладом проекту-приспосовання. З цього випливають і наявні недоліки у функціональному розплануванні приміщень закладу, що стосуються зони обслуговування користувачів, зони книгосховищ, адміністративних та службових приміщень, зони відпочинку користувачів та бібліотекарів, зокрема немає місця для харчування. Щодо останнього, то треба зауважити, що наявність місця для харчування у культурно-громадських закладах передбачається у чинних вітчизняних нормативних документах. Це обов'язково враховують й іноземні фахівці (архітектори, дизайнери) при проектуванні бібліотечних приміщень. Серед таких закладів можна назвати, наприклад, Центральну публічну бібліотеку (Seattle Central Public Library) в м. Сіетл (США), що спроектована архітектором Ремом Колхаасом; Парламентську бібліотеку (Parliament Library) в м. Нью-Делі (Індія), збудовану за проектом архітектора Раджа Ревала.

Тому сьогодні приміщення ДНАББ імені В.Г. Заболотного потребує реконструкції відповідно до технічних норм та потреб користувачів бібліотеки.

Минулого року було проведено також бібліотекознавче дослідження фондової джерельної бази з проектування, будівництва й реконструкції вітчизняних та зарубіжних бібліотечних будівель, результатом якого стало видання бібліографічного покажчика «Будівлі бібліотек: проектування, будівництво, реконструкція»¹. Його наукова цінність в тому, що це видання є результатом першого та єдиного в Україні дослідження світового досвіду з проектування та будівництва однієї з найважливіших інформаційних громадських інституцій – бібліотеки.

Покажчик складено виключно на документах фонду ДНАББ імені В.Г. Заболотного (питання про вичерпне дослідження інформаційних джерел не ставилося). До нього ввійшло 575 джерел за період з 1739 до 2008 рік, які дають уявлення про історію будівництва бібліотек у різних країнах світу. Переважну більшість становлять періодичні видання, серед котрих такі жур-

**Г. Войцеховська,
І. Войцеховська,
І. Облап**

¹ Будівлі бібліотек : проектування, будівництво, реконструкція : бібліогр. покажч. / уклад. : Г. А. Войцехівська, І. В. Войцехівська, С. М. Кайнова ; редкол. : Г. А. Войцехівська (відп. ред.), Д. О. Мироненко, О. П. Пацеля, Н. В. Ракович ; наук. консультант Н. М. Кондель-Пермінова ; ДНАББ імені В. Г. Заболотного. – К., 2008. – 192 с.

нали, як: «Строитель», «Зодчий», «Нива», «Неделя строителя», «Всемирная иллюстрация», «Киевская старина», «Аполлон», що виходили наприкінці XIX – на початку XX століть. Значне місце відведено інформації із зарубіжної періодики, у т. ч. становлять інтерес матеріали щодо світового досвіду спорудження екологічних бібліотек, що практикується, зокрема, у США.

Показник складається з шести розділів, присвячених: історії та теорії проектування й будівництва бібліотек; чинній нормативній базі України, архітектурним конкурсам з проектування бібліотек та проектам їхніх будівель; практичним питанням архітектури та будівництва зазначених об'єктів; реконструкції їхніх будівель; дизайну бібліотечних приміщень; особистостям та архітектурним фірмам, що спеціалізуються на проектуванні споруд бібліотек. Видання має зручний допоміжний апарат: іменний, географічний та хронологічний показники, показник бібліотек та перелік скорочень назв періодичних видань.

Наступним кроком, метою якого також було привернення уваги архітектурної та бібліотечної громадськості до вирішення проблем спорудження бібліотечних будівель в Україні, стало проведення науково-практичної конференції «Будівництво бібліотек в сучасних умовах: проблеми і перспективи» (2008). На ній відбулася презентація проектів бібліотечних будинків нового типу, розроблених молодими українськими архітекторами.

Продовженням цієї теми стало відкриття 29 вересня 2009 р. у ДНАББ ім. В. Г. Заболотного спеціальної виставки студентських проектів «Бібліотека майбутнього». Для участі у ній було відібрано 12 проектів із 4 ВНЗ України: Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (6 проектів), Інституту архітектури Національного університету «Львівська політехніка» (3 проекти), Київського національного університету будівництва і архітектури (2 проекти) і Київського національного авіаційного університету (1 проект). Представлені проекти можна розподілити за трьома основними групами: нові

будівлі бібліотек (переважно в історичному середовищі міста); реконструкція будівель бібліотек; дизайн внутрішнього середовища бібліотеки. Всі роботи відзначалися високим фаховим рівнем розробки, сучасним підходом до проектування, що відповідає світовій практиці зведення та обладнання бібліотек. У них враховано сучасні соціально-культурні функції бібліотек, тенденції перетворення їх на центри інформації, навчання та дозвілля, зокрема передбачено забезпечення оптимального середовища для зберігання фондів на різних носіях (як на паперових, так і цифрових), створення психологічної та естетичної атмосфери, сприятливої для інтелектуальної діяльності. Все це свідчить про значний потенціал молодих українських архітекторів, їхню готовність до вирішення проблем сучасної бібліотеки в Україні.

Здійснені заходи переконують, що у сучасних соціально-політичних умовах залучення навчальних закладів до вирішення проблеми проектування сучасних бібліотек є найбільш доречним та результативним кроком.

Враховуючи динамічний розвиток інформаційних технологій та необхідність створення сприятливих умов для зберігання й збереження джерел інформації, до яких належить і державний бібліотечний фонд, оргкомітет виставки «Бібліотека майбутнього» виступив з ініціативою організувати у вересні 2011 р. Всеукраїнський конкурс студентських проектів на тему «Сучасна бібліотека України» під патронатом Міністерства регіонального розвитку та будівництва України, Міністерства культури і туризму України та Міністерства освіти і науки України. Для його проведення передбачається опрацювати Програму-завдання (березень 2010 р.) і вирішити з керівництвом архітектурних та дизайнерських ВНЗ країни питання щодо включення до навчальних програм, дипломних та курсових робіт виконання проектів на зазначену тему.

ПОСТАТІ КУЛЬТУРИ

ВЧЕНИЙ, ОРГАНІЗАТОР, ПЕДАГОГ

ОЛЕКСІЙ Степанович Сокальський (1918–1991) – професор, кандидат педагогічних наук, вітчизняний бібліотекознавець, педагог, організатор освіти в галузях культури та мистецтва, бібліотечної справи,

перший ректор (1968–1972) Київського державного інституту культури (КДІК; нині – Київський національний університет культури і мистецтв), завідувач кафедри бібліотекознавства, автор близько 160 наукових праць, серед яких монографії, статті, підручники, навчальні посібники для вищої і середньої школи, програми курсів та спецкурсів, автор винаходів і раціоналізаторських пропозицій щодо механізації та автоматизації бібліотечних процесів.

Діяльність О. Сокальського, його наукова спадщина до цього часу не досліджувалися, відсутні й публікації, присвячені цій визначній постаті в українській культурі, освіті. Є лише теплі, вдячні спогади його колишніх колег, учнів, а це перші випускники КДІК. Ця стаття є першою спробою повернути із небуття ім'я О. Сокальського.

Народився Олексій Степанович 17 березня 1918 року в селі Зінківці Кам'янець-Подільського району Хмельницької області в сім'ї робітника. Після закінчення семирічної школи в 1933 році вступає до Харківського керамічного технікуму, потім переводиться на робфак зоотехнологічного технікуму, який закінчив 1936 року. В цьому ж році вступає до Харківського державного бібліотечного інституту і у 1940 році пере-

їздить на роботу в м. Кишинів, де працює на посаді старшого консультанта, згодом – директора Молдавського республіканського бібліотечного колектору.

Т. Новальська

Під час Великої Вітчизняної війни керував середніми школами в Узбекистані та на Полтавщині. З жовтня 1942 по серпень 1943 року та з квітня 1944 по жовтень 1945 року воював у лавах Червоної армії. Брав участь у визволенні від німецько-фашистських загарбників Польщі, Німеччини, Чехословаччини, нагороджений медалями.

Після демобілізації працював заступником директора з навчальної роботи Кам'янець-Подільського культосвітнього училища.

У 1949–1953 роках О. Сокальський обіймав різні посади у Комітеті у справах культосвітніх установ при Раді Міністрів УРСР. Після реорганізації Комітету 1953 року до 1964 року очолював управління учбових закладів Міністерства культури УРСР. З 1951 по 1954 рік заочно навчався в аспірантурі Московського державного інституту культури.

У цей період Олексій Степанович активно друкувався на сторінках фахової преси, розглядаючи у своїх статтях проблеми організації та змісту навчання і виховання в культосвітніх навчальних закладах, поліпшення мистецької освіти в Україні, організації науково-дослідної роботи серед викладачів та студентів. Аналізуючи ці праці, розумієш, наскільки

О. Сокальський

О. Сокальський був відповідальним, всебічно обізнаним, мислячим фахівцем. Він володів інформацією про стан справ у кожному культосвітньому технікумі (училищі), вмів оцінити як позитивний досвід, так і вказати на негативні моменти в їхній діяльності, накреслити шляхи подолання [1].

Наголошуючи на необхідності заочного навчання, яке було запроваджено в 1948 році, та підвищення його якості, Олексій Степанович наводить такі показники: «... в 1954 році тільки серед завідуючих сільськими клубами 10 460 осіб не мали не те що спеціальної, а навіть середньої освіти. А з середньою спеціальною освітою в сільських клубах працювало 975 чоловік або 6 процентів до загальної кількості завідуючих сільськими клубами» [2, 13]. І тут же автор наполягає на тому, щоб «провести широку роз'яснювальну роботу серед працівників культурно-освітніх закладів, які не мають спеціальної освіти, про вступ до технікумів» [2, 13] та чітко визначає основні завдання щодо поліпшення заочної форми навчання, а саме: підбирати найкваліфікованіших викладачів, підвищувати вимоги до лекцій, які слід подавати «зрозуміло, на високому науковому рівні з використанням наочності», організувати міжсесійні консультації, відповідально ставитися до рецензування контрольних робіт, а також наголошує на «першочерговому забезпеченні заочників літературою» [2, 13–14].

Активна організаторська та наукова діяльність О. Сокальського припадає на 50-ті – початок 70-х років ХХ ст.

Тему дисертаційної роботи О. Сокальського, над якою він почав працювати ще в аспірантурі, було присвячено організації бібліотечних фондів і каталогів. Ця проблема активно висвітлювалась і у його статтях бібліотекознавчого змісту у 1950-х – на початку 1960-х років [3–6]. Автор розробив відповідний навчальний курс, якому відводив значне місце у підготовці кваліфікованих бібліотечних працівників, визначивши його як «теоретичний» і в той же час «прикладний, практичний» [3, 36].

1951 р. ним було видано навчальний посібник для культосвітніх училищ «Організація бібліотечних фондів і каталогів»; з 1955 по 1957 рік побачили світ чотири випуски відповідного посібника для студентів заочної форми навчання; через два роки у співавторстві з В. Туровим написано підручник «Організація алфавітного і систематичного каталогу в масових бібліотеках».

Заслугують на увагу думки науковця щодо історизму при викладанні фахових дисциплін, адже ці питання і дотепер залишаються дискусійними.

О. Сокальський розумів велике значення автоматизації та механізації бібліотечних процесів, вбачаючи в них запоруку оперативного і якісного обслуговування читачів. У 1959 році він запропонував «створити в республіці спеціальний центр для досліджень і запровадження механізації в галузі бібліотечної та бібліографічної роботи, залучивши висококваліфікованих фахівців, спеціалістів з питань електроніки, телемеханіки та інших точних наук» [7, 29]. Це важливе питання Олексій Степанович неодноразово порушував у своїх публікаціях і в наступні роки [8–10]. Він був упевнений, що «механізація бібліотечних процесів буде застосовуватися дедалі більше. Її слід розглядати не як самоціль, а як важливий засіб підвищення ефективності бібліотечної роботи. Вона допоможе швидше відшукати інформацію і передати її на будь-яку відстань» [10, 31].

У ті часи, коли ще не було комп'ютерів і навіть уявлення про можливість електронної техніки, вчений зазначав, що «машина полегшить працю бібліотекаря, вона виконуватиме допоміжні операції <...> але ні в якому разі не зменшить роль бібліотекаря <...> рекомендація книг консультація читачів, спрямування всієї діяльності бібліотеки – завжди входить до обов'язків бібліотекаря-професіонала» [10, 29].

О. Сокальський постійно запрошував до співпраці спеціалістів у галузі механізації та автоматизації бібліотечних

процесів, був ініціатором створення такої кафедри, особисто займався питанням добору для неї персоналу та потрібної апаратури. До навчальних планів, особливо для майбутніх працівників технічних бібліотек та органів науково-технічної інформації, були включені відповідні дисципліни, які читали висококваліфіковані викладачі.

З відкриттям 1964 року у Києві філіалу Харківського державного інституту культури (ХДІК) Олексія Степановича було призначено директором та завідувачем кафедри бібліотекознавства.

1966 року він захистив кандидатську дисертацію на тему «Науково-педагогічні основи вивчення питань організації бібліотечних фондів» у Київському державному університеті імені Т.Г. Шевченка (нині – Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

Будучи бібліотекарем за освітою, завідувачем кафедри бібліотекознавства, науковець значну частину своїх статей присвятив підготовці бібліотечних кадрів в Україні, вважачи цю професію «найпочеснішою» [11], «професією енциклопедичних знань» [12], «професією інтелектуалів», «пропагандистів книги» [13]. Олексій Степанович постійно наголошував на важливості підготовки кваліфікованих фахівців [14; 15], «роль і значення яких в суспільстві дедалі зростатиме» [10, 31].

Багато зусиль доклав О. Сокальський та його колеги для створення на базі філіалу ХДІК самостійного навчального закладу – Київського державного інституту культури (1968). Очоливши інститут на посаді ректора та залишаючись завідувачем кафедри бібліотекознавства, він поєднував адміністративну, організаторську роботу з науковою. В його працях розкривалися теоретичні питання бібліотекознавства, проблеми розвитку, централізації бібліотек, їхньої автоматизації та механізації, комплектування фондів, а також підготовки кадрів у новоствореному виші.

Залишаються, на нашу думку, актуальними погляди науковця на книгу і бібліотеку майбутнього, незважаючи на те, що їх було висловлено 40 років тому. Дискутуючи з тими, хто поспішав «оголосити книгу застарілою формою інформації», вчений доводив, що «книга завжди була, є і буде найзручнішим способом передачі знань. Форма книги, темний текст на білому фоні відповідає властивостям фізіології зору людини. <...> Не про ліквідацію книги повинна йти мова, а про поліпшення її видання, змістовність, скорочення часу на донесення до читачів» [10, 29].

У 1970 році виходить фундаментальна праця вченого «Організація бібліотечної справи», що складалась із вступу та семи розділів. У вступі автор виклав своє бачення розвитку бібліотекознавства як науки, визначив його предмет, методи, подав тлумачення цього поняття: «Бібліотекознавство – наука про закономірності розвитку, зміст і методи роботи бібліотек як специфічного засобу організації громадського користування книгою з метою формування світогляду людини в конкретних історичних умовах» [16, 22]. У цій розгорнутій праці аналізуються принципи бібліотечного будівництва в СРСР, мережа, організація, особливості діяльності масових бібліотек для дорослих, для дітей, наукових бібліотек універсального профілю, спеціальних книгозбірень, а також система підготовки і перепідготовки бібліотечних кадрів. Підручник прослужив декільком поколінням студентів інститутів культури та культосвітніх училищ.

Через рік виходить наступний підручник для культосвітніх училищ – «Бібліотечні фонди і каталоги», написаний у співавторстві з Є. Таммом та В. Туровим. Олексію Степановичу належали дев'ять розділів із двадцяти двох, що подані в книзі. У них розкривалися теми, котрі стосувалися складання алфавітного каталогу, бібліотечно-бібліографічної класифікації та методики класифікації творів друку, організації систематич-

ного та предметного каталогів, обліку, розстановки та перевірки бібліотечних фондів, бібліотечної обробки книг. Слід наголосити, що підручники були написані українською мовою, їх відрізняла доступність, чіткість, логічність викладення матеріалу, практична спрямованість [17].

У січні 1971 року Вищою атестаційною комісією Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР О. Сокальському, першому в Україні, було присуджено звання професора за спеціальністю „Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографія”. Він продовжував працювати на посаді ректора, за його участю було відкрито два філіали КДІК у містах Миколаєві та Рівному.

Проте в жовтні 1972 року Олексія Степановича звільняють з посади ректора, рік він ще очолював кафедру, ще рік працював на посаді професора кафедри. Чому це сталося? Хто стояв за цим звільненням? Думається, на ці та інші запитання дадуть відповідь дослідники життя та творчості О. Сокальського.

З вересня 1974 по жовтень 1977 року Олексій Степанович працював старшим науковим співробітником Українського науково-дослідного інституту науково-технічної інформації і техніко-економічних досліджень. В останні роки життя – на викладацькій роботі в Інституті підвищення кваліфікації інформативних працівників.

10 червня 1991 року Олексій Степанович Сокальський пішов з життя.

Список використаної літератури

1. Сокальський О.С. Сільським закладам культури – кваліфіковані кадри / О. С. Сокальський // Соц. культура. – 1958. – № 5. – С. 13–14.
2. Сокальський О.С. Поліпшувати заочне навчання / О. С. Сокальський // Соц. культура. – 1956. – № 1. – С. 13–14.
3. Сокальський О.С. Фахові дисципліни – основа навчання : про деякі питання викладання курсу «Організація бібл. фондів

і каталогів у культурних училищах» / О.С. Сокальський // Соц. культура. – 1962. – № 7. – С. 36–37.

4. Сокальський О.С. Основа роботи бібліотеки : до питання про організацію й розстановку книжк. фонду / О. С. Сокальський // Соц. культура. – 1964. – № 2. – С. 29–30.

5. Сокальський О.С. Наочність в організації бібліотечних фондів / О. С. Сокальський // Соц. культура. – 1963. – № 2. – С. 28–30.

6. Збереження та реставрація книжкового фонду / О. С. Сокальський // Соц. культура. – 1965. – № 5. – С. 13–14.

7. Сокальський О.С. Про механізацію бібліотечної роботи / О. С. Сокальський // Соц. культура. – 1959. – № 10. – С. 28–29.

8. Сокальський А.С. Некоторые проблемы комплексной автоматизации библиотечных процессов / А. С. Сокальский, Л. З. Амлинский // Науч. и техн. б-ки. – 1969. – № 8. – С. 31–36.

9. Сокальський О.С. Поряд з дошкою – екран / О. С. Сокальський // Рад. культура. – 1965. – 7 лют.

10. Сокальський О.С. Книга і бібліотека майбутнього / О. С. Сокальський // Соц. культура. – 1968. – № 4. – С. 30–31.

11. Сокальський О.С. Почесна професія / О. С. Сокальський // Культура і життя. – 1967. – 18 трав.

12. Сокальський О.С. Професія енциклопедичних знань / О. С. Сокальський // Рад. культура. – 1965. – 25 лют.

13. Сокальський О.С. Мета: грамотні пропагандисти книги / О. С. Сокальський // Рад. освіта. – 1967. – 27 трав.

14. Сокальський О.С. Роздуми про підготовку бібліотекарів / О. С. Сокальський // Культура і життя. – 1967. – 24 серп.

15. Сокальський О.С. Як ми готуємо кадри / О. С. Сокальський // Культура і життя. – 1968. – 19 трав.

16. Сокальський О.С. Організація бібліотечної справи / О. С. Сокальський. – Х. : Книжк. палата УРСР, 1970. – 230 с.

17. Сокальський О.С. Бібліотечні фонди і каталоги / О.С. Сокальський, Є.П. Тамм, В.М. Туров. – К. : Вища шк., 1971. – 363 с.

БІБЛІОТЕКИ-ЮВІЛЯРИ

ЧЕРКАСЬКА ОУНБ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА: ВІХИ ІСТОРІЇ І СЬОГОДЕННЯ

БІБЛІОТЕЧНА спільнота, користувачі та громадськість Черкащини відзначили важливу подію в культурному житті регіону – 110 років від часу заснування першої публічної бібліотеки в місті Черкасах та 55 років – надання їй статусу обласної.

Ювілейні заходи у Черкаській обласній універсальній науковій бібліотеці імені Тараса Шевченка розпочалися науково-практичною конференцією «Публічна бібліотека: історія, традиції, новації та перспективи розвитку», що дало можливість оглянути пройдений шлях, проаналізувати здобутки і проблеми, накреслити пріоритети подальшої розбудови закладу.

Першу публічну бібліотеку в Черкасах було створено 1899 року завдяки прогресивній інтелігенції міста, яка домоглася її відкриття, збирала пожертви на комплектування, облаштування та утримання в період тимчасової скрути, а іноді й при небезпеці її закриття. Спочатку книгозбірня розміщувалась у приміщенні міської управи. Нею керував комітет із семи осіб. Користування було платним, безкоштовно читали книги вчителі міських училищ, учні.

На кінець 1902 року фонд Бібліотеки нараховував лише 383 назви книг і періодичних видань у 1 628 томах. На її утримання виділялися мізерні кошти, в результаті чого книгозбірня інколи зовсім припиняла роботу.

З 1910 року Бібліотеку було переведено в краще приміщення, завдяки чому вона значно розширила свою діяльність. Зріс фонд

до 5 000 томів, збільшилося число читачів – до 300 осіб, відвідувань – близько 40 на день.

Фонд поповнювався переважно книгами для «нравственного чтения», українською мовою були лише поодинокі видання.

В пореволюційні роки бібліотеками опікувалася музейно-архівно-бібліотечна секція повітового відділу народної освіти. Вона допомагала вирішувати проблеми фінансів, комплектування, кадрів. Діяльність Бібліотеки в цей період спрямовувалася на ліквідацію неписьменності та політико-просвітницьку роботу. Обслуговувалися нові категорії читачів: робітфаківці, політпрацівники. Виникла необхідність комплектування підручниками, посібниками.

У середині 1920-х – у 1930-ті роки книгозбірні входили в мережу політосвітніх установ. У Бібліотеці організовувалися читацькі гуртки, проводилися лекції, літературні та атеїстичні вечори, диспути.

За комплектуванням бібліотечного фонду у різні періоди здійснювався контроль з боку влади. У дореволюційні роки Бібліотека комплектувалася на підставі спеціальних «Алфавитных списков произведений печати, которые не

Л. Капкаєва

должны быть допускаемы к обращению в публичных библиотеках и общественных читальнях». За часів радянської влади діяли інструкції з вилучення «ідеологічно шкідливих видань» згідно зі списками Головліту.

Друга світова війна зупинила діяльність закладу, але вже в кінці 1943 року, після визволення міста, Бібліотека прийняла перших читачів.

З утворенням в 1954 році Черкаської області міська бібліотека, котра на той час носила ім'я В.В. Маяковського, набула статусу обласної. Почався новий етап в її діяльності.

Перед колективом постало відповідальне завдання перетворити Бібліотеку в найбільший культурно-освітній осередок, методичний та координаційний центр, який об'єднав би всю мережу книгозбірень області.

У цей час Бібліотека знаходилася у будівлі колишнього магістрату, у приміщенні, що складалося з п'яти невеличких кімнат. Фонд нараховував 32 тис. видань (на кінець 1956 року – понад 100 тис.), читачів було 5,5 тисяч осіб.

З 1954 по 1984 рік директором Бібліотеки була Явдокія Петрівна Кузьменко – вмілий, енергійний організатор, яка володіла хистом створювати в колективі творчу, ділову атмосферу. Значних зусиль вона докладала для зміцнення матеріально-технічної бази книгозбірні, домоглася розширення, а згодом і будівництва для неї нового приміщення. Праця Я. Кузьменко гідно поцінована державою: її нагороджено орденом «Знак пошани», медалями «За трудову доблесть» і «Ветеран праці», присвоєно звання «Заслужений працівник культури УРСР».

Важливим напрямом діяльності Бібліотеки було наближення книги до читача за місцем виробництва і проживання. На підприємствах, у районах міста відкривалися пункти видачі літератури, пересувки. Робилися кроки щодо організації масової роботи за межами книгозбірні.

Завдяки постійним клопотанням директора в 1963 році для Бібліотеки було виділено більше за площею приміщення у ново-збудованому житловому будинку. В нових умовах розгорнулася активна культурно-просвітницька та інформаційно-бібліографічна діяльність, цілеспрямоване диференційоване обслуговування читачів, методична робота. Розширилася структура бібліотеки, відповідно, змінилися функції. Було відкрито нові відділи: патентно-технічний, обслуговування спеціалістів сільського господарства, літератури з мистецтва, зберігання основного фонду.

Наприкінці 1973 року Бібліотека одержала типово новозбудоване триповерхове приміщення. Було створено читальний зал гуманітарних наук, відділи літератури іноземними мовами, краєзнавчої літератури та бібліографії.

У 1975–1978 роках Бібліотека стала організаційно-методичним центром зі створення в області централізованих бібліотечних систем (ЦБС).

За зразкову, плідну працю з методичного забезпечення функціонування ЦБС, з обслуговування читачів, активну популяризацію книги колектив книгозбірні неодноразово отримували почесні відзнаки та нагороди. У 1976–1977 роках Бібліотеку було представлено на Виставці досягнень народного господарства СРСР у Москві, відзначено Дипломом Міністерства культури СРСР I ступеня та премією – бібліобусом. У 1978–1980 роках вона була учасником Виставки досягнень народного господарства України і нагороджена бронзовою медаллю та Дипломом II ступеня. Їй присвоювалися звання «Бібліотека відмінної роботи», «Колектив високопродуктивної праці, високої культури і зразкового громадського порядку» та ін.

У період 1980-х – на початку 1990-х років зміцнили позиції бібліотеки як провідного інформаційного, просвітницького і культурного центру області. Цілісна система комплектування сприяла якісному формуванню складу бібліотечного фонду, його кількісному збільшенню (в 1990 році – до 2 млн. документів).

У період становлення української державності почався новий етап розвитку Бібліотеки – перетворення її в заклад культу-

ри нового типу, який поєднує традиційні та комп'ютерні форми бібліотечно-інформаційного обслуговування. Впроваджено автоматизовану інформаційно-пошукову систему. В автоматизованому режимі здійснюються основні технологічні процеси: бібліотечна статистика, облік фондів, оброблення нових надходжень, обслуговування користувачів, бібліографічний пошук літератури, бухгалтерський облік тощо. Створено електронні інформаційні ресурси: каталоги книг, нот, фотодокументів, картотеку статей, краєзнавчу БД «Персоналії Черкащини».

Попри всі труднощі економічного плану, спираючись на факховий потенціал працівників, Бібліотека доклала багато зусиль для забезпечення стабільності й розвитку в ринкових умовах. Так, надання користувачам понад 50 видів додаткових сервісних послуг дозволило підтримувати матеріально-технічну базу, поповнювати фонди Бібліотеки, створити 2 АРМ для користувачів з доступом до Інтернету тощо.

Завдяки грантам Посольства США в Україні та Міжнародного фонду «Відродження» Бібліотека успішно працює в напрямі розвитку новітніх інформаційних технологій. Створено підрозділи, які пропонують нові види послуг з інформування, укомплектовані цінними виданнями, оснащені автоматизованими робочими місцями з доступом до Інтернету: Інтернет-центр, Регіональний інформаційний центр, Центр європейської інформації. Бібліотека має власну веб-сторінку.

Дякуючи співпраці з Британською Радою в Україні одержано в дар 100 томів «Бібліотеки тисячоліття». Цінні довідкові видання отримано від Гете-Інституту (Німеччина). П'ятитомна англійська енциклопедія про Україну надійшла від Канадської фундації українських студій (меценати Яременки з Торонто), книги – від Фундації українських студій в Австралії. Поповнюється фонд Бібліотеки і завдяки Українсько-американському добродійному фонду «Сейбр-Світло», міжнародним благодійним фондам «Україна 3000», «Смолоסקип».

У 2003 році в ОУНБ відкрито Канадсько-Український бібліотечний центр, фонд якого, подарований Канадським товариством приятелів України, містить цінну колекцію видань української діаспори, серед яких є твори наших земляків.

Важливою складовою роботи Бібліотеки є співпраця з органами державної влади та місцевого самоврядування в рамках інформаційного партнерства через діяльність Публічного центру регіональної інформації.

Бібліотека – бажане місце спілкування, проведення змістовного дозвілля жителів міста. Стала традицією організація в ній щорічних Шевченківських березин, Симоненківських днів, презентацій нових видань, вернісажів творів мистецтва, літературно-музичних вечорів, творчих зустрічей з науковцями, літераторами.

Здійснюється активна краєзнавча робота: проводяться краєзнавчі читання, популяризується літературно-мистецьке надбання регіону, розкривається туристична привабливість краю, його історія, сьогодення. Адже Черкащина – це земля, яка зростила Б. Хмельницького, Т. Шевченка, з нею пов'язане життя і діяльність О. Дашкевича, Д. Вишневецького (Байди), П. Дорошенка, І. Нечуя-Левицького, М. Старицького, М. Максимовича та багатьох інших визначних постатей.

Одним із головних напрямів роботи Бібліотеки стала видавнича діяльність краєзнавчого спрямування. Виходять друком науково-бібліографічні, інформаційні, методичні видання: бібліографічний покажчик «Література про Черкаську область за ... рік», щорічний «Календар пам'ятних дат Черкащини», побачили світ бібліографічні покажчики «Маршрутами "Золотої підкови Черкащини"», «Обжинки смерті» (до 75-річчя Голодомору на Черкащині), «Ранок землеробського світу» (пам'ятки Трипільської культури на Черкащині), «Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка: роки поступу (1899–2009) та ін.

Головним в організаційно-методичній діяльності на даному етапі є забезпечення формування регіональної інноваційної

бібліотечної політики, участь у реалізації обласної Програми розвитку бібліотечних закладів Черкаської області на 2008–2012 роки, проведення експертно-діагностичного обстеження та методичного моніторингу функціонування мережі бібліотек області, надання консультативної та методично-практичної допомоги працівникам галузі.

Багато уваги приділяється науково-дослідній діяльності: дослідженню історії Бібліотеки та книгозбірень області, стану поповнення та збереження фондів, відповідності краєзнавчих інформаційних ресурсів ОУНБ запитам і потребам користувачів, розвитку публічних бібліотек в контексті соціокультурного простору регіону і т. ін.

Черкаська обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка (перейменована у 2000 році) свій ювілей зустріла як сучасний науково-інформаційний і провідний культурно-просвітницький, науково-методичний центр регіону, депозитарій краєзнавчої літератури, осередок доступу до вітчизняних та світових інформаційних ресурсів. Багатогалузе-вий, різноманітний за своїм типовим складом фонд Бібліоте-

ки складає понад 2,5 млн. прим. документів 40 мовами світу. Понад 1 тис. прим. налічує фонд рідкісних і цінних документів. Послугами закладу щороку користуються більше 40 тис. осіб.

За роки діяльності Бібліотеки змінилося не одне покоління працівників. З пошаною і вдячністю ми згадуємо фундаторів – ветеранів Бібліотеки: Я. Кузьменко, М. Скринську, М. Булигіна, Н. Светашову, І. Мамренко та ін. Їхні традиції продовжують Г. Круглякова, А. Ковтюшенко, Р. Круценко, Г. Козел, Н. Вітавська, Н. Євтушевська, К. Бугасенко, Л. Демченко, Н. Адешелідзе, О. Гаркуша. І сьогодні колектив ОУНБ імені Тараса Шевченка активно і злагоджено веде пошук шляхів удосконалення діяльності, робить все, щоби двері Бібліотеки завжди були відчинені для людей.

За 110 років функціонування Бібліотека здобула авторитет і шану серед користувачів і громадськості, набула суспільної значущості як скарбниця знань, стала важливою складовою інформаційного простору регіону.

ВІТАЄМО!

**ТВОРЧИЙ ПОШУК НЕ ЗНАЄ МЕЖ:
ДО ЮВІЛЕЮ М. СЛОБОДЯНИКА**

У грудні 2009 р. відомому українському вченому-бібліотекознавцю Михайлу Семеновичу Слободянику виповнюється 60 років. Хочеться щиро поздоровити колегу і трохи згадати той шлях, який вже 35 років він впевнено прокладає в царині бібліотечної науки.

Діяльність М. Слободяника – від моменту здобуття вищої освіти у Київському державному інституті культури (1973) і донині – пов'язана з багатьма інформаційно-бібліотечними установами й вищими навчальними закладами, в яких формувалася його особистість вченого, оригінального дослідника й талановитого організатора науки: співробітник відділу НТІ галузевого сільськогосподарського інституту Українського філіалу ДержНДТІ (1972–1978), аспірант Московського державного інституту культури (1979–1981), завідувач кафедри бібліотекознавства і бібліографії Ташкентського державного інституту культури (1982–1985), керівник відділу бібліотекознавства (1986–1992) та директор Інституту бібліотекознавства (1993–1997) Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (НБУВ), директор Центральної наукової сільськогосподарської бібліотеки Української академії аграрних наук (ЦНСГБ УААН; 1998–2000), декан факультету документальних комунікацій і міжнародної інформації Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ; 2000–2002), професор Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв (ДАКККіМ; 2002–2007). З 2007 р. він – директор Інституту державного управління та інформаційної діяльності ДАКККіМ.

Михайло Семенович – доктор історичних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії інформатизації, автор понад 200 наукових праць, головний редактор журналу „Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія”.

Важко уявити, що цей шлях пройшла людина, яка не збиралася після закінчення Інституту культури працювати бібліотекарем. Та, скоріше за все, потяг до бібліотечної справи, зокрема бібліографії, був генетично визначений. Мати Михайла Семеновича, викладач російської літератури, дуже любила і добре розумілася на бібліографії. Ця пристрасть передалася сину,

і першим професіональним інтересом майбутнього науковця стала галузева бібліографія. Сам М. Слободяник відносить себе до двох наукових шкіл: галузевого бібліографознавства та інформатики, під впливом яких відбулося його становлення як вченого, а сьогодні формується й власна наукова школа.

Де б не працював Михайло Семенович, він завжди був генератором та провідником модерних ідей, ніби готував і запускав механізм, який дозволяв розробленій моделі працювати й далі. Так було, коли він розпочав організацію нової кафедри бібліотекознавства і бібліографії в Ташкентському державному інституті культури. М. Слободяник не лише безпосередньо займався інструктивно-методичним забезпеченням навчального процесу, а й брав активну участь у фаховому обговоренні найбільш гострих і дискусійних проблем організації вищої бібліотечної освіти. Зокрема, незважаючи на несприятливу кон'юнктуру, молодий кандидат наук був чи не єдиним завідувачем кафедри, який наважився підняти бібліотечну громадськість на захист галузевого бібліографознавства, яке на той час вважалося безперспективним.

Під час роботи в НБУВ найбільш суттєвим науковим результатом ученого стало розроблення системно-функціональної моделі наукової бібліотеки, обґрунтування її сутнісних функцій і структури. Під його керівництвом відділ бібліотекознавства розширив сферу діяльності до рівня постановки завдань для автоматизації та наукового забезпечення трансформації бібліотеки в умовах інформатизації. Таке складне й нове для бібліотек України завдання могло бути вирішеним лише в результаті спільної роботи вчених різних спеціальностей. М. Слободяник був активним учасником творчого колективу, який розробив концепцію розвитку бібліотек України, визначив концептуальні засади їхньої інформатизації.

Під керівництвом Михайла Семеновича ЦНСГБ УААН одержала статус наукової установи, що дозволило галузевій бібліотеці перетворитися у науково-інформаційний заклад, в якому були розгорнуті дослідження з широкого кола бібліотекознавчих проблем, почала запроваджуватися сучасна комп'ютерна технологія, здійснювалася активна видавни-

ча діяльність. Працівники бібліотеки отримали перспективи творчого зростання.

Новий етап його діяльності був пов'язаний з переходом на постійну роботу у систему підготовки кадрів. За короткий час праці у КНУКІМ М. Слободяник розробив інформаційну концепцію підготовки бібліотечних кадрів, яка знайшла практичну реалізацію у навчальних планах цього ВНЗ.

Згодом увагу вченого привернула нова спеціальність – «Документознавство та інформаційна діяльність». Працюючи у ДАККІМ, він багато зробив для розробки навчальних планів з цього фаху. За його ініціативою Академія вперше започаткувала підготовку фахівців за спеціалізацією «Документознавець фінансових, банківських і підприємницьких структур». Наступним креативним кроком стало введення у 2009 навчальному році нової дисципліни – «Юридичне документознавство», що зумовлено зростаючою роллю юридичних документів у житті суспільства.

Михайло Семенович – колега, друг, партнер, однодумець багатьох фахівців Національної парламентської бібліотеки України. Його і НПБУ об'єднують творчі плани, участь у конференціях, що проводять наші заклади, довготривала співпраця у редакційній колегії журналу «Бібліотечна планета». Попереду – спільна робота в наукових дослідженнях.

М. Слободяник вміє бути вдячним – людям, з якими працював у різні періоди життя, вченим, які відіграли значну роль у його професійному формуванні, і особливо своїм вчителям, котрі навчили відповідальності, порядності, сумлінності в науковій діяльності, в людських стосунках. Неодноразово і з повагою згадує Михайло Семенович у своїх статтях, публікаціях, виступах імена професорів Л. Амлинського, О. Довгополої, Л. Дубровіної, В. Ільганаєвої, С. Кулешова, Н. Кушнаренко, М. Сенченка, К. Тараканова, Г. Швецової-Водки та інших вчених. Так само щиро бібліотекознавець визнає важливість спілкування зі своїми учнями – докторантами, аспірантами, студентами, яке сприяє його професійному зростанню. Під його науковим керівництвом захищено 11 кандидатських дисертацій, у перспективі – підготовка докторантів і активне залучення до підготовки кандидатських дисертацій наукової молоді.

Михайлові Семеновичу притаманне оптимістичне сприйняття дійсності й активна позиція щодо зміни її на краще. Незважаючи на сьогоднішні розмови про сумнівні перспективи бібліотеки як соціального інституту, особливо в нашій економічно нестабільній країні, він дивиться на майбутнє бібліотек з упевненістю в необхідності їхнього подальшого розвитку, прогнозує їм прекрасні можливості зайняти чільне місце не лише в сучасній, а і в майбутній цивілізації. Адже це єдина соціальна інституція, де сьогодні зберігається наукова, культурна, духовна пам'ять людства у вигляді рукописних і друківаних документів, а нині – і на електронних носіях інформації.

Сьогодні наша галузь переживає непрості часи. За умов відсутності необхідного державного фінансування на перший план виходить „людський фактор“, яскрава творча високопрофесійна особистість. Таким є Михайло Семенович Слободяник. Все, що він робить, – робить із задоволенням, з віддачею, навіть із пристрасною, глибоко розуміючи питання, яким займається, будь-то розробка нової наукової концепції, чи викладацька діяльність або видання журналу, підготовка міжнародної конференції або виступ у шанованому бібліотечному товаристві.

Щаслива людина, яка займається улюбленою справою... І не просто виконує щодня певні обов'язки, а хоче та вміє свою справу розвивати, удосконалювати, захочувати до неї – все нових і нових, таких же завзятих, творчих та енергійних професіоналів. Такій людині дійсно посміхається доля, бо всім, що вона знає, вміє, чого досягла, вона радо ділиться з іншими, залучає їх до свого світу наукових ідей, оригінального мислення, сміливих проєктів... А віддаючи, отримує ще більше. Тому, як відверто зізнається сам ювіляр, якби довелось повторити свій життєвий шлях, він пройшов би його так само. Поталанило йому і в особистому житті – кохана дружина, батьківська гордість – син, друзі, і ... знову ж таки, робота, колеги, учні, творчі плани та безперервний рух уперед.

**Зичимо Вам, шановний Михайле Семеновичу,
здоров'я, удачі й наснаги, аби здійснити
всі творчі задуми і плани!**

Редколегія журналу «Бібліотечна планета»

РЕЦЕНЗУЄМО

**ВАГОМИЙ ВНЕСОК В ІСТОРІЮ І ТЕОРІЮ
СВІТОВОГО БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА**

Пашкова В.С. Національні бібліотечні асоціації, 1876–2008 / Валентина Пашкова. – Х. : Акта, 2009. – 336 с.

ШИРОКЕ залучення бібліотечної громадськості до вироблення державної політики щодо розвитку бібліотечної справи в Україні – характерна ознака розбудови в нашій країні демократичного громадянського суспільства. Цьому процесу, безумовно, сприяє вивчення і теоретичний аналіз світового досвіду. Таким дослідженням, присвяченим вивченню історії та еволюції національних бібліотечних асоціацій світу, є монографія В. Пашкової «Національні бібліотечні асоціації, 1876–2008», що стала першою науковою працею, де здійснено історико-порівняльний аналіз діяльності цих об'єднань та їхньої ролі у професіоналізації працівників бібліотек й удосконаленні бібліотечної справи.

Тема монографії є актуальною з позицій теоретико-методологічного аналізу та з практичної точки зору. Її написання зумовлено потребами науки і практики. Діяльність утвореної 1995 р. Української бібліотечної асоціації, інших асоціацій, котрі формувалися у посттоталітарний період в Україні, потребувала теоретико-методологічного обґрунтування, аналізу досвіду функціонування цих об'єднань, залучення та узагальнення зарубіжної практики.

Монографія В. Пашкової – комплексне дослідження, в якому розкриваються історичні, теоретичні та практичні аспекти такого соціокультурного явища, як бібліотечні асоціації різних країн світу. Ця наукова праця є унікальною не лише для українського бібліотекознавства. Подібного дослідження немає й у світовому бібліотекознавстві. Саме це і робить здійснене дослідження важливим і унікальним.

**Н. Кушнаренко,
В. Загуменна**

Структуру монографії чітко окреслено. Автор якісно та вмільно застосовує різні дослідницькі стратегії, загальнонаукові та бібліотекознавчі методи дослідження. В. Пашкова не просто сформулировала фундаментальну дослідницьку базу, але й ввела до наукового обігу велику кількість джерел, раніше не відомих вітчизняним фахівцям: до «Списку використаних джерел» включено 686 назв, переважна більшість яких – зарубіжні.

У першому розділі, визначаючи об'єкт наукового дослідження, автор характеризує професійні асоціації як соціальне явище, аналізує праці фахівців у галузі соціології, психології, економіки,

особливу увагу приділяє історико-бібліотекознавчим працям. Шляхом застосування методів порівняльного бібліотекознавства запропоновано підходи до розгляду діяльності національних бібліотечних асоціацій – поєднання вертикального (історичного) й горизонтального (вивчення розвитку та стану в різних країнах світу) дослідження.

У другому розділі роботи – «Становлення та етапи розвитку національних бібліотечних асоціацій» – увага автора зосереджується на аналізі цих процесів від появи перших таких об'єднань у 1876 р. до сьогодення. Вперше у вітчизняному бібліотекознавстві досліджується історія національних бібліотечних асоціацій, аналізується їхня діяльність з огляду на політичні, соціальні, економічні, культурні та інші чинники. Дослідниця не лише наводить великий обсяг фактичного матеріалу, але й узагальнює та систематизує його. Цікавою та обґрунтованою є періодизація, що її пропонує науковець.

Третій розділ монографії називається «Бібліотечні асоціації як демократичний інститут управління бібліотечною справою». У ньому, фактично вперше у вітчизняному бібліотекознавстві, обґрунтовується роль професійних асоціацій як органу громадського та професійного управління галуззю. Науковий і практичний інтерес становлять параграфи, присвячені концепції інтелектуальної свободи як основи діяльності асоціацій у демократичному світі; внеску асоціацій у розроблення й удосконалення бібліотечно-інформаційного законодавства і формування

іміджу книгозбірень; підвищенню престижу професії та захисту інтересів бібліотечних працівників.

Четвертий розділ присвячено дослідженню впливу національних бібліотечних асоціацій на розвиток бібліотечної професії, зокрема, таких аспектів, як розвиток бібліотечної науки та практики, етична база професії, безперервна бібліотечно-інформаційна освіта, видавнича діяльність.

Високо оцінюючи рецензовану монографію, одночасно хочеться висловити деякі побажання в руслі продовження роботи над темою. Так, варто детальніше зупинитися на такій актуальній сьогодні проблемі, як адвокація бібліотек, тобто захист інтересів бібліотечної громади та лобювання інтересів бібліотек. Більше уваги приділити питанням бібліотечно-інформаційної освіти, які сьогодні в Україні стоять досить гостро, та впливу національних асоціацій на формування освітніх програм, інших навчальних матеріалів. Доцільно розглянути економічну компоненту діяльності громадських об'єднань, їхнє міжнародне співробітництво у процесі переходу до глобальної інформаційної взаємодії та ін.

Висловлені в рецензії побажання не впливають на загальну високу оцінку праці В. Пашкової. Монографія є цінною для розвитку діяльності професійних бібліотечних об'єднань в Україні, підготовки та підвищення кваліфікації бібліотечних працівників. Положення та висновки, що містяться в роботі, можуть бути використані в подальших теоретичних дослідженнях і у розбудові бібліотечної справи в Україні.

ХРОНІКА

ПЕРШИЙ МІЖНАРОДНИЙ ФОРУМ «ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА»: ПІДСУМКИ РОБОТИ

7–9 жовтня 2009 року в м. Львові у новому форматі об'єднаного першого Міжнародного форуму «Проблеми розвитку інформаційного суспільства» відбулися два щорічні заходи: VI Міжнародна науково-практична конференція Асоціації «Інформатіо-Консорціум» «INFORMATIO-2009: Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ» і XII Міжнародна науково-практична конференція УкрІНТЕІ «Побудова інформаційного суспільства: ресурси і технології».

Форум відбувався на базі Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка та Львівської національної наукової бібліотеки (ЛННБ) України ім. В. Стефаніка. В його роботі взяли участь понад 250 представників вітчизняних і закордонних наукових та освітніх установ (бібліотек, інформаційних органів, університетів), інформаційних провайдерів та спеціалізованих комерційних організацій – виробників інформаційних продуктів і систем із Польщі, Німеччини, Росії, Великої Британії, Нідерландів, США.

Проблематику заходу було сфокусовано на чотирьох тематичних напрямках: «Електронні інформаційні ресурси для науки та освіти: використання і доступ», «Відкритий доступ до інформації: проблеми і перспективи. Ресурси вищих навчальних закладів», «Розвиток інформаційного суспільства в Україні», «Формування електронних ресурсів та розвиток інформаційного сервісу у бібліотеках».

Протягом трьох днів роботи форуму було презентовано близько 90 доповідей. Із них 55 надруковано у збірнику матеріалів; інформаційні звіти за окремими темами та деякі виступи розміщено на сайтах співорганізаторів форуму, зокрема УкрІНТЕІ (www.uiniei.kiev.ua/readarticle.php?article_id=54), на порталі Проекту ELibUkr (www.elibukr.org/index.php/novini/); презентації доповідей та електронні версії збірника матеріалів форуму готуються для онлайн-опублікування на сайтах Асоціації «Інформатіо-Консорціум» (www.informatio.org.ua) і ДЗ «Національна парламентська бібліотека України» (www.nplu.org.ua/events/events.htm).

У рамках форуму відбулися декілька презентацій та заходів практичного спрямування:

- презентації: проекту «ELibUkr Електронна бібліотека: Центри знань в університетах України» (Національний університет «Києво-Могилянська академія»); проекту Програми сприяння Парламенту України «Громадські пункти доступу: покращання ефективності використання електронної законодавчої інформації»; проекту «Бібліоміст» Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів IREX; проекту ЛвЦНТЕІ з підтримки участі українських організацій в європейських програмах у сфері інформаційно-комунікаційних технологій;

- майстер-класи «Як організувати та ефективно провести тестовий доступ» Асоціації «Інформатіо-Консорціум» і «Відкритий доступ: З чого почати» Міжнародного консорціуму eIFL.net;

- річні збори Асоціації «Інформатіо-Консорціум» і круглий стіл учасників Проекту корпоративної бібліотечної програми та користувачів ІБС ALEPH 500;

- відкриття віртуального читального залу Електронної бібліотеки дисертацій Російської державної бібліотеки у ЛННБ України імені В. Стефаніка.

Основним висновком Міжнародного форуму стала необхідність доведення до суспільства та керівництва держави наступного:

- Розвиток економіки знань неможливий без доступу до інформації щодо досягнень світової наукової спільноти з усіх галузей знань. Одним із інструментів цього є передплата доступу до світових інформаційних ресурсів, які в глобальному інформаційному просторі відіграють найважливішу роль і за актуальністю та зручністю використання перевершують навіть попит на традиційні друковані джерела. Вітчизняні інформаційні установи та їхні користувачі ознайомлені з ресурсами і сервісами провідних інформаційних інтеграторів та вже мають певний досвід використання низки світових інформаційних продуктів. Однак зусиль вітчизняних організацій-споживачів недостатньо для фінансування передплати доступу навіть до мінімально необхідного спектра світових

інформаційних пропозицій. Вирішення цієї проблеми можливе лише через цільове державне фінансування як за галузевим, так і за регіональними принципами.

– Світові інтегратори інформаційних ресурсів зацікавлені у включенні інформаційних ресурсів України до своїх інформаційних продуктів. Україна залишається практично останньою країною у світі, яка, володіючи потужними інформаційними ресурсами, у т. ч. повнотекстовими, не має жодного інформаційного продукту, який можна запропонувати світовій спільноті на інформаційному ринку. Тому інформаційні ресурси, що накопичені організаціями – виробниками інформації з різних галузей, відомств та регіонів, потребують фінансової, організаційної, технічної та технологічної підтримки з боку держави з метою об'єднання їх за визначеними ознаками та доведення до рівня національних інформаційних продуктів. Діюча підтримка можлива через надання цій проблемі статусу одного із державних пріоритетів розвитку економіки країни з цільовим фінансуванням галузей та регіонів.

– Одним із напрямів підвищення рівня інформаційного забезпечення всіх сфер діяльності суспільства, який значно прискорить формування національних інформаційних продуктів, є створення і розвиток бібліотеками, університетами, інформаційними центрами Інтернет-порталів для розміщення культурних, наукових

та освітянських інформаційних ресурсів відкритого доступу. Такі ресурси передбачають вільний від оплати доступ до інформації для всіх громадян, які цікавляться культурою, здобувають освіту, займаються науковими дослідженнями. Важливою і невід'ємною складовою успішної реалізації цього завдання є формування розвиненої системи автоматизованих бібліотек з онлайн-бібліотечними каталогами і мережевими засобами розповсюдження реферативно-бібліографічної інформації.

– Важливим фактором професійного формування та інтенсивного й ефективного використання електронних інформаційних ресурсів є високий рівень знань у сфері методології інформаційного пошуку, і тому варто широко розвивати відповідну систему професійного навчання, підвищення кваліфікації, методичних семінарів і тренінгів для фахівців усіх галузей знань, напрямів та рівнів діяльності.

**За дорученням оргкомітету
Першого Міжнародного форуму
«Проблеми розвитку інформаційного суспільства»**

матеріал підготували:

О. Баркова, НПБУ,

О. Пархоменко, В. Матусевич, УкрІНТЕІ,

О. Васильєв, Асоціація «Інформатіо-Консорціум»

ВСЕУКРАЇНСЬКА ШКОЛА МЕТОДИСТА–2009

З 2 по 5 листопада 2009 року в ДЗ „Національна парламентська бібліотека України” проходила друга Всеукраїнська школа методиста. Її тема – „Роль методичної служби у забезпеченні професійної компетентності бібліотекаря” – викликала неабиякий інтерес з боку спеціалістів бібліотечної справи.

Запрошення до участі у Школі було розміщено на методичному сайті НПБУ (<http://profy.nplu.org>). Це дозволило проаналізувати склад користувачів цього віртуального ресурсу, адже своє бажання взяти участь у заході виявили представники бібліотек різних видів і форм власності, а також, що приємно, науковці з інших країн – канд. пед. наук, відповідальний редактор журналу „Библиотечное дело” (м. Москва, Росія) С. Матліна, канд. пед. наук, заступник директора бібліотеки Білоруського державного університету культури і мистецтв (м. Мінськ) І. Стрелкова.

Хоча сама тема стосувалася методичної роботи, проте основною метою було сприяння створенню єдиного інформаційно-бібліотечного простору України, стимулювання інноваційної діяльності фахівців. Цього можна досягти лише шляхом організації інформаційного взаємообміну як на локальному, так і регіональному рівнях, що і дозволило взяти участь у Школі не тільки представникам національних, державних, обласних універсальних наукових бібліотек, а і міських, районних. Основними формами занять були лекції, повідомлення, консультації, мультимедійні презентації, перегляди літератури.

Було проведено анкетування методистів, котре показало, що, хоча вибір ними цієї професії не завжди був усвідомлений, проте більшість фахівців задоволені своєю роботою та визнанням її значимості як з боку колег, так і з боку керівництва. Що ж до змін у професійній діяльності, вони відзначили як позитивне надання методистам більшої самостійності. Це, до речі, підтвердили й відповіді на запитання стосовно стилю керівництва, який більшість охарактеризувала як колегалійний. Не розглядаючи детально відповіді на анкету, зупинимось лише на трьох вимогах до професії, які, на думку респондентів, є основними, – прагнення до інновацій, потреба у постійній самоосвіті, комунікабельність.

Саме ці риси яскраво проявилися під час проведення занять. Так, життя внесло певні корективи у програму, що передбачала відвідання ЦБС м. Біла Церква та інших бібліотек, яке не відбулося. Проте день бібліотек Білої Церкви все ж таки було проведено!

Присутні почули ґрунтовні доповіді

І. Цуріна

директора ЦБС П. Красножона та завідувачки методичного відділу Т. Білої. Їх доповнювали розгорнута книжкова виставка про здобутки ЦБС, 1 000 фотографій, представлених у мультимедійних презентаціях. Кожен учасник школи отримав папку з додатковими матеріалами та диск із цими світлинами.

Свідченням того, що інформаційні технології є невід'ємною складовою методичної діяльності стали показані чотири презентації абсолютно різного спрямування: презентація-аналіз «Публічні бібліотеки України. Перше десятиріччя XXI століття», підготовлена відділом наукового аналізу та розвитку бібліотечної справи НПБУ, презентація-екскурсія по відділах Вінницької ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва, презентація-звіт бібліотек ЦБС Оболонського району міста Києва та презентація-реклама можливостей використання Інтернету в бібліотеці та його ролі у житті селян Тернопілля, представлена президентом Української бібліотечної асоціації В. Пашковою. Великий інтерес присутніх викликав аналіз методичних сторінок на сайтах ОУНБ, їхнього наповнення, актуальності матеріалів, ведення довідкової фахової служби тощо, який зробила головний бібліотекар науково-методичного відділу ХДНБ ім. В.Г. Короленка Г. Ковальчук.

Також відбулася презентація пілотного проекту «Відчуй радість читання», розробленого та реалізованого бібліотеками ЦБС Шевченківського району м. Києва. Це було особливо доречно, зважаючи на прийняття Кабінетом Міністрів України Концепції Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року.

Під час занять Школи учасники прослухали виступи своїх колег щодо різних аспектів діяльності публічних бібліотек, побачили виступи-презентації фахівців, мали можливість порівняти свою роботу з діяльністю інших. Важливо, що було порушено традиційну вертикаль впливу, представлено різнобарвну палітру творчих знахідок, креативних рішень бібліотек.

Матеріали Всеукраїнської школи методиста планується видати окремим збірником.

Крім того, зараз розглядається можливість участі у проекті московського фахового журналу «Библиотечное дело», який полягає у тому, що один із випусків видання буде повністю присвячено бібліотекам України. Тож запрошуємо до участі у цьому проекті.

КОНКУРС БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

16 січня 2008 року Президія Української бібліотечної асоціації затвердила положення про Всеукраїнський конкурс на здобуття звання «Бібліотека року» для бібліотек України.

Мета Конкурсу:

- підвищення престижу бібліотек у суспільстві, ролі бібліотек у соціокультурному та інформаційному просторі країни;
- стимулювання творчої ініціативи бібліотек України у наданні безперешкодного доступу до інформації та підвищенні якості бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів на умовах оперативності, доступності, комфортності;
- визначення кращих інновацій у галузі бібліотечно-інформаційних технологій, ідей, що сприяють ефективній роботі українських книгозбірень.

Конкурс організовується та проводиться серед бібліотек України, незалежно від форми власності. Заявки на участь у ньому приймаються Оргкомітетом до 1 вересня щороку. Заявки повинні містити:

- лист-рекомендацію від обласного (регіонального) осередку УБА;
- опис впроваджені інновації або реалізованого проекту, завдяки яким бібліотека може претендувати на звання «Бібліотека року» (в довільній формі), до 6 сторінок друкованого тексту (папір формату А4, розмір шрифту – 12);
- документи, що підтверджують впровадження інновації або реалізованого проекту;
- матеріали, котрі ілюструють ефективність впроваджені інновації або реалізованого проекту (статті, фото, відеозаписи, відгуки читачів тощо).

Оголошення результатів Конкурсу відбувається щороку до 30 вересня – Всеукраїнського дня бібліотек.

За результатами Конкурсу, на умовах та у порядку, встановлених у цьому Положенні, визначаються переможці Конкурсу.

Інформаційний супровід Конкурсу забезпечують професійні журнали «Бібліотечна планета», «Бібліотечний форум України», «Вісник Книжкової палати України».

Коротко про проекти переможців конкурсу УБА «Бібліотека року» 2009 року

Кіровоградська ОУНБ ім. Д.І. Чижевського подала шість проектів, які за тематикою пов'язані з інформатизацією бібліотечних процесів, підвищенням авторитету книги й читання, правовою освітою населення, популяризацією історії бібліотеки.

Ці роботи демонструють великий досвід бібліотеки в проектній та інноваційній діяльності, усвідомлення важливості проблем, які вона вирішує як загальнодоступний заклад, наявність тісної співпраці та взаємодії з партнерами. Книгозбірня працює над актуальними питаннями бібліотечної практики (культура читання, громадянська освіта, організація відкритого доступу до інформації), впроваджує в бібліотечні процеси корпоративні технології, об'єднує навколо себе інші книгозбірні з метою ефективного використання ресурсів. Своєю діяльністю ОУНБ ім. Д.І. Чижевського охоплює різноманітні групи користувачів (науковці, сільське населення, молодь, нечитаючі, віртуальні користувачі, ін.), пропонує розширений асортимент послуг, уможлиблює доступ населення до своїх ресурсів за допомогою нових інформаційних технологій, демонструє громадськості власну історію в контексті життя краю й країни. Бібліотека активно співпрацює з іншими соціальними інститутами, зокрема з громадським сектором, міжнародними організаціями.

Два з представлених проектів пов'язані з інформатизацією бібліотечних процесів і використанням новітніх технологій. Проект «Інноваційна діяльність Кіровоградської ОУНБ в галузі комп'ютерних та веб-технологій» спрямований на розвиток Інтернет-сервісу безпосередньо в бібліотеці і на сайті, тобто для реальних і віртуальних користувачів. Серед цих по-

слуг – блог бібліотеки, що є однією із технологій Веб 2.0, канал новин у форматі RSS (Really Simple Syndication 2.0) на сайті; організація власного серверу „Відкритий доступ“ (серверу самоархівування для накопичення наукових статей, дипломних робіт, рефератів, монографій, досліджень науковців і студентів регіональних ВНЗ з метою безперешкодного доступу до них всім бажаним), а також бездротовий доступ до Інтернету за технологією Wi-Fi у бібліотеці. Проект «Кіровоградський Регіональний Кооперативний Каталог» забезпечує доступ користувачів до об'єднаного краєзнавчого інформаційного ресурсу і є прикладом організації бібліотекою корпоративної діяльності 14 учасників проекту.

Довгостроковий проект «Мережа громадянської освіти: правова освіта сільської молоді» продовжує інформаційний напрям діяльності ОУНБ ім. Д.І. Чижевського через створення інформаційно-ресурсних центрів (ІРЦ) у районних бібліотеках області, проведення в ІРЦ інформаційно-просвітницької кампанії з правової освіти сільської молоді та молоді невеличких міст. Проект став поштовхом до комп'ютеризації 20 центральних районних/міських бібліотек області. Він яскраво демонструє використання бібліотекою технологій соціального партнерства, адже є найбільшим спільним проектом ОУНБ ім. Д.І. Чижевського та Кіровоградської обласної інформаційної служби з актуальних питань жіноцтва, що реалізується за підтримки Національного фонду демократії США.

Пілотний проект «Літературні читання» започаткований в ОУНБ ім. Д.І. Чижевського 2009 року з метою підвищення авторитету книги та читання у суспільстві, залучення широких верств населення (в першу чергу нечитаючих або слабо читаючих груп, дітей і молоді) до читання кращих творів української та світової літератури.

Два інші проекти пов'язані з узагальненням досвіду бібліотеки та дослідженням її історичного шляху. Це аматорський фільм «Бібліотека: 110-річчю ОУНБ ім. Д.І. Чижевського присвячується» та ювілейна книга «Бібліотека – свідок і творець історії краю».

Працівники Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І. Чижевського – лідери Кіровоградського регіонального осередку УБА.

Бібліотека Сумського державного університету у своєму поданні описала створення бібліотечно-інформаційної системи університету, в рамках якої здійснюється якісне бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів. Представлено пакет документів, котрі підтверджують високий рівень діяльності сучасної університетської бібліотеки, робота якої спрямована на допомогу навчальному процесу. В контексті стратегічного розвитку вищої освіти в Україні за умов входу в європейський і світовий освітній простір такий досвід має велике значення. Автоматизація та комп'ютеризація технологічних операцій, процесів і циклів бібліотечно-інформаційної діяльності дозволили створити якісне освітнє середовище, відкрите не тільки для студентів і професорсько-викладацького складу університету, а й для широкої громади міста.

Бібліотека села Івановець Барського району Вінницької області реалізувала проект «Покращення доступу сільського населення до правосуддя» в рамках діяльності книгозбірні під девізом «Івановецькій громаді – гідне буття». Роботу спрямовано на створення більш сприятливих умов для сільського населення щодо надання доступу до правових документів, що свідчить про чітку орієнтацію книгозбірні на задоволення соціальних потреб людей, формування в громаді розуміння значення правових знань для кожного громадянина. В умовах, коли жителі українських сіл є інформаційно бідними (в тому числі і в галузі надання правової інформації), Івановецька сільська бібліотека сприяє мінімізації цієї інформаційної асиметрії. Заявку бібліотеки підтримано громадською організацією – Асоціацією користувачів Барської районної бібліотеки «Світ інформації».

ОБЛАСНИЙ ОГЛЯД-КОНКУРС «СІЛЬСЬКА БІБЛІОТЕКА РОКУ»

ОБЛАСНИЙ огляд-конкурс «Сільська бібліотека року», що декілька років поспіль проводиться на Закарпатті, вже має свою історію. Започатковано його Закарпатською ОУНБ у 2007 році – Році української книги, і за час, що минув, конкурс став помітною культурною акцією. До його проведення нині долучилися, окрім безпосередніх організаторів, обком профспілки працівників культури, органи місцевого самоврядування, численні спонсори. Не обходить цю подію своєю увагою й преса.

Підсумки цьогорічного, третього за рахунком, огляду-конкурсу підтверджують, що його мету – підвищення авторитету сільських бібліотек серед місцевої спільноти, оновлення їхніх інформаційних ресурсів, привернення уваги громадськості до проблем культурного розвитку села – було визначено правильно.

Головними критеріями аналізу були: основні показники роботи, участь книгозбірні у соціально-економічному та культурному розвитку села, зв'язок з органами влади та громадськістю, застосування інноваційних форм у діяльності, інформаційно-бібліографічне забезпечення різних категорій користувачів, робота із соціально-незахищеними верствами населення та людьми з обмеженими фізичними можливостями.

До Положення про конкурс цього року було внесено номінацію «Кращий методичний центр», за якою було відзначено Виноградівську, Воловецьку, Перечинську ЦРБ. Саме в них започатковано цікаві напрями діяльності сільських філій, різноманітні форми просвітницьких та інформаційних заходів. Роботі цих бібліотек притаманні пошук, знахідки, оригінальність та своєрідність.

Нині і сільські бібліотекарі, і районні методичні центри, і голови сільських рад відчули ефективність акції. Бібліотеки-переможниці були не тільки відзначені грамотами обласної ради та подяками оргкомітету голів сільських рад, які дбають про розвиток культури села, зміцнення матеріально-технічної бази бібліотек на території сільради, а й отримали вагомі призи – комп'ютери, цифрові фотоапарати та добірки нових книг.

Словом, у розв'язанні проблем розвитку культури села, у тих зрушеннях, що повільно, але таки відбуваються в області, огляд-конкурс відіграє помітну роль. В усякому випадку можна констатувати, що драматична ситуація кінця 1990-х років, коли бібліотекарі на селі працювали на 0,25 та 0,5 ставки, різко зменшився інформаційний потенціал та комунікативні

можливості сільських книгозбірень, – тепер стає сторінкою історії. Вивчення стану справ на місцях під час підготовки огляду-конкурсу показує, що бібліотеки і бібліотекарі за час, що минув, накопичили досвід протистояння численним зовнішнім та внутрішнім негативним факторам, навчилися знаходити і внутрішні резерви, і партнерів для співпраці, щоб бути потрібними сільській громаді.

Досвід роботи бібліотек – переможниць конкурсу стає надбанням усіх завдяки виданням Закарпатської ОУНБ: «Громаду села об'єднала бібліотека» (про роботу Малокопанської бібліотеки-філії Виноградівської РЦБС) – переможця огляду-конкурсу 2007 року; «Заховалось між горами село невеличке» (Тур'я-Пасицької філії Перечинської РЦБС), «Інформаційний та дозвілєвий центр в бібліотеці» (Новосільської філії Виноградівської РЦБС), «Духовний храм людини: сім'я, родина, рід» (бібліотеки с. Завадка Воловецького району) – переможців огляду-конкурсу 2008 року. У діяльності кожної з цих бібліотек є цікаві знахідки, які спонукають інших і собі шукати та знаходити нові форми, нові рішення, що допомагають книгозбірні бути центром інформації та культурного життя села. Це, до прикладу, оригінальний сценарій «Посвяти у читачі» та діяльність аматорського об'єднання «Милосердя» у Малокопанській бібліотеці-філії чи робота бібліотеки с. Завадка на допомогу зміцненню родинних традицій.

Щедрий урожай креативних рішень зібрано і на цьогорічному огляді-конкурсі. Так, Чернянська бібліотека-філія Виноградівської РЦБС, спираючись на багаті фольклорні традиції рідного села, ініціювала фестиваль «Чернянська начинка». У минулому році ідея цього фестивалю на конкурсі оригінальних ідей «Віжибу 3000» одержала перше місце і відповідний сертифікат. І ще одне цікаве починання вказаної бібліотеки разом із сільською радою – встановлення партнерських стосунків із селом Костилівка Рахівського району, зокрема участь щороку у святі цього села, обмін досвідом роботи, сценаріями та цікавими ідеями.

Заохочення змагальності, підтримка оригінальних ідей та творчих знахідок, уміння налагоджувати співпрацю з владними структурами, підприємцями, громадськими організаціями сприяє щорічному зростанню рівня роботи сільських бібліо-тек, професійному розвитку бібліотекарів, зацікавленості органів місцевого самоврядування у підтримці їхньої діяльності.

Н. Панчук

ПАМ'ЯТІ КОЛЕГИ

ЮСТИНА (ОЛЬГА) ЯРОСЛАВІВНА ДУРДЕЛЬ

21 листопада 2009 року, в Михайлів день, передчасно, після важкої хвороби померла директор Львівської обласної універсальної наукової бібліотеки **Юстина (Ольга) Ярославівна Дурдель**, яка очолювала заклад з 17 вересня 1996 року до дня смерті.

Роки її керівництва охопили найважчий період існування Бібліотеки: її закриття в 1999 р. у зв'язку з аварійним станом приміщення на Галицькій площі, 10, перенесення книгозбірні на просп. Шевченка, 13, яке тривало довгих 10 років. На тендітні плечі цієї жінки

випала боротьба за нове приміщення та його освоєння, затяжний капітальний ремонт.

Цей складний період у житті Бібліотеки не міг не відбитися на здоров'ї Юстини Ярославівни. Ми її втратили, втратила культура області.

Від нас пішла чуйна людина, хороший керівник, відданий бібліотечній справі.

Світла пам'ять про Юстину Ярославівну назавжди залишиться в наших серцях.

Колеги, друзі

ПОКАЖЧИК ПУБЛІКАЦІЙ «БІБЛІОТЕЧНОЇ ПЛАНЕТИ»

ПОКАЖЧИК ПУБЛІКАЦІЙ, НАДРУКОВАНИХ У ЖУРНАЛІ «БІБЛІОТЕЧНА ПЛАНЕТА» ЗА 2009 РІК

№ 1 (43)

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
		Укази Президента України: «Про відзначення державними нагородами України» (від 21.11.08), «Про нагородження працівників архівної справи» (від 22.12.08), «Про присудження Державних премій України в галузі науки і техніки 2008 року» (від 01.12.08) [Витяги]	2 с. обкл.
		Указ Президента України «Про деякі невідкладні заходи щодо підтримки культури і духовності в Україні» (від 12.01.09)	4
		Постанова Верховної Ради України «Про запровадження мораторію на виселення редакцій друкованих засобів масової інформації, закладів культури, у тому числі бібліотек, видавництв, книгарень, підприємств книгорозповсюдження» (від 16.01.09)	4-5
Колонка головного редактора	Вилегжаніна Т.	Менеджмент бібліотеки в сучасних умовах: розподілене керівництво і відповідальність	5-7
Як живеш, сільська бібліотеко?	Мастіпан О.	Сільські бібліотеки України: реальний стан, проблеми, перспективи (За результатами дослідження)	7-11
Сучасні інформаційні технології	Баньковська І.	Особливості роботи наукової бібліотеки Києво-Могилянської академії в режимі автоматизованої книговидачі	12-17
Фахові бібліотечні видання	Бездрабко В.	Модерний факт документознавчої «часописної науки»	17-20
Українська книга	Підготував Ворона Ю.	Книга року Бі-Бі-Сі-2008	21
Бібліотечні технології	Політова О.	Модель вторинної документальної інформації з історії України	22-25
Бібліотеки в соціальному контексті	Ярошук В., Щербан Р.	Реабілітація за допомогою інформації	26-27
Бібліотеки світу	Воскобойникова-Гузєва О.	«Відкритий світ» американських бібліотек: Інформаційні ресурси публічних бібліотек м. Сієтла	28-30
Бібліотечне краєзнавство	Чернецька О., Олейнікова А.	Бібліографічні посібники з краєзнавства – потенціал інформаційно-виховного ресурсу для роботи з користувачами бібліотеки для дітей	31-32
Бібліотека у правовому полі	Розколупа Н.	Окремі аспекти управління обласною універсальною науковою бібліотекою та районною централізованою бібліотечною системою	33-35
Новітні інформаційні технології	Кравцова О.	Бібліотечні ресурси ЮНЕСКО: структура та специфіка інформаційного доступу	35-37
Бібліотеки у суспільстві	Кудря Л.	Віртуальна книжкова виставка – нова форма популяризації документів	37-39
	Тарлінська О.	Сучасний бібліотекар: професіонал та особистість (З досвіду роботи бібліотек Запорізької області)	40-41
Сучасне інформаційне середовище	Ярошенко Т. (за матеріалами Представництва Європейської Комісії в Україні)	Європейська цифрова бібліотека	41
Пам'ятаємо	Колектив НПБУ	Катерина Володимирівна Камінська: [Некролог]	42

№ 2 (44)

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
		Укази Президента України: «Про відзначення державними нагородами України працівників підприємств, установ та організацій Кіровоградської області» (від 12.01.09), «Про присудження Національної премії України імені Тараса Шевченка» (від 02.03.09), «Про відзначення державними нагородами України» (від 06.03.09) [Витяги]	2 с. обкл.
Колонка головного редактора	Вилегжаніна Т.	Українська класична література – значний ресурс невичерпного натхнення	4-6
З досвіду зарубіжних колег	Стрішенець Н.	Критерії відбору документів у процесі комплектування: американський досвід	6-11
Нові інформаційні технології	Васильєв О., Чьочь В.	Системи пошуку наукової інформації: (Огляд)	11-16
	Москаленко О.	Розвиток нових технологій у Державній науково-технічній бібліотеці України	16-18
	Онищенко С.	Краєзнавчі ресурси на сайтах обласних бібліотек	18-22
	Некипелова О.	Краєзнавчі електронні ресурси: погляд крізь призму сайту Центральної бібліотеки ім. М.Л. Кропивницького ЦБС для дорослих м. Миколаєва	22-24
До 200-річчя від народження М. Гоголя	Любаренко Л.	«Гоголь і Україна»	24-27
	Баркова О.	Перші та прижиттєві видання М. Гоголя з фондів бібліотек України: реалізація проекту цифрового та факсимільного відтворення	28-29
Презентуємо	Абдуллаєва Н.	Бібліографічний довідник «Українські бібліографи»	30-31
Бібліотеки-ювіляри	Гарашенко О.	Від громадської до наукової: 110-річна історія Кіровоградської ОУНБ ім. Д.І. Чижевського – історія успіху	31-34
	Без автора	Головна бібліотека Дніпропетровщини	35

ПОКАЖЧИК ПУБЛІКАЦІЙ «БІБЛІОТЕЧНОЇ ПЛАНЕТИ»

Бібліотеки у суспільстві	Димарчук З.	Бібліотека-музей у селі: знайомство зблизка (З практики роботи книгозбірні с. Середи Ємільчинського району Житомирської обл.)	35-37
Краща книжка року	Александрова О.	Книжка року ' 2008	37-38
Інформуємо	Александрова О.	Дисертації, захищені у 2007–2008 рр.	38-39
Один із нас	Артамонова С.	Покликання – бібліотекар [до ювілею О.М. Думик – завідувачки наук. б-ки Ін-ту рибного господарства УААН]	39
	Колектив ОДНБ ім. М. Горького	Душа твоя не знає віку... [присвячено Л.С. Скржипчак]	40
Глобальний бібліотечний простір	Ворона Ю.	Електронні бібліотеки світу	41
Пам'ятаємо!		Андрій Йосипович Лучко [Некролог]	42
		Указ Президента України «Про деякі заходи щодо популяризації класичної української літератури та збереження літературної і культурної спадщини» (від 22.04.09)	3 с. обкл.

№ 3 (45)

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
		Укази Президента України: «Про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня Перемоги 9 травня» (від 05.05.09), «Про відзначення державними нагородами України» (від 27.05.09) [Витяги]; «Про відзначення державними нагородами України працівників комунального закладу культури «Дніпропетровська обласна універсальна наукова бібліотека» (від 03.08.09); «Про присвоєння А. Кобзаренко звання Герой України» (від 19.08.09)	2 с. обкл.
Офіційний документ		Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про бібліотеки і бібліотечну справу"» (від 21.05.09)	4-5
Колонка головного редактора	Вилегжаніна Т.	Інновації – визначальний фактор розвитку бібліотек України	6-9
Бібліотека і влада	Нікіфоренко Л.	Координуюча роль Міністерства культури і туризму України у формуванні і реалізації державної політики в бібліотечній сфері	9-11
Конференції. Семінари. Читання	Розколупа Н.	Шістнадцята Міжнародна конференція «Крим-2009»	12-13
Історія бібліотечної справи	Мотульський Р.	Основні етапи становлення і розвитку бібліотек Білорусі у Х–XXI ст.	13-17
Бібліотекар у суспільстві	Богун Н.	У пошуках шляхів покращання іміджу бібліотекаря: (За матеріалами зарубіжної фахової періодики)	18-20
З практики роботи бібліотек України	Бабій Л.	Наукова бібліотека в сучасному суспільстві	21-22
Правові аспекти діяльності бібліотек	Розколупа Н.	Окремі питання організації роботи бібліотеки-клубу і бібліотеки-музею	23-25
Сторінка бібліографа	Заморіна Т.	Висвітлення питань бібліографії та бібліографознавства на сторінках фахової бібліотечної періодики у 2005–2007 роках	25-30
Бібліотеки у соціокультурному просторі регіону	Ботушанська О.	Сприяння ОДНБ ім. М.Горького органам влади в діяльності з розвитку культурної, мовної і релігійної самобутності національних меншин на Одещині	30-33
	Владова Т.	Публічні бібліотеки регіону як осередки сприяння розвитку і збереженню культур національних і етнічних груп населення (З досвіду роботи Вільшанської ЦБС Кіровоградської області)	33-35
	Біланіч Г.	З турботою про розквіт культури національних меншин Закарпаття	36-38
Українська книга	Казакова Н.	До ювілею антології «Розстріляне відродження»	39
Вітаємо!	Луньова І.	Бібліотека – справа її життя [до ювілею директора Дніпропетровської ОУНБ Н. Тітової]	40
	Матвєєва Н.	Робота за покликом душі [до 70-річчя директора бібліотеки Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури О. Соколової]	41
		Бібліографія – її доля [до 80-річчя бібліографа і бібліографознавця, педагога Н. Рєви]	42

№ 4 (46)

Рубрика	Автор	Назва публікації	Стор.
		Вітання Президента України В. Ющенка працівникам бібліотечної справи з нагоди Всеукраїнського дня бібліотек	2 с. обкл.
Колонка головного редактора	Вилегжаніна Т.	Бібліотеки інформаційного суспільства: проблеми, завдання	4-5
Бібліотеки і влада	Підготувала О. Мاستіпан	Розширене засідання Кабінету Міністрів України	5-7
Погляд фахівця	Бейліс Л.	Важливі аспекти популяризації української літератури як складової соціокультурної діяльності бібліотек	8-11
інформаційні послуги і технології	Хромець М.	Вплив сучасних соціокультурних процесів на формування електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів	11-13
Правові аспекти діяльності бібліотек	Розколупа Н.	Бібліотека як юридична особа	14-17
Бібліотеки і право	Вилегжаніна М.	Задоволення інформаційних потреб користувачів у правовій інформації	18-21
Конференції. Семінари. Читання	Ярошенко Т.	Знімаючи рожеві окуляри: LIBER про нові зміни та можливості для академічних бібліотек Європи	22-24

З досвіду зарубіжних колег	Ворона Ю.	Публічні бібліотеки Німеччини: погляд зблизка	25-28
Бібліотеки і суспільство	Войцехівська Г., Войцехівська І., Облап І.	Проблеми спорудження бібліотечних будівель в Україні	29-30
Постаті культури	Новальська Т.	Вчений, організатор, педагог (Про О. Сокальського)	30-32
Бібліотеки-ювіляри	Капкаєва Л.	Черкаська ОУНБ імені Тараса Шевченка: віхи історії і сьогодення	32-34
Вітаємо!	Редколегія журналу «Бібліотечна планета»	Творчий пошук не знає меж: До ювілею М. Слободяника	34-35
Рецензуємо	Кушнарєнко Н., Загумєнєнє В.	Вагомий внесок в історію і теорію світового бібліотєкознавства (про монографію В. Пашковї)	35-36
Хроніка	Баркова О., Пархомєнко В., Матусєвич В., Васильєв О.	Перший міжнародний форум «Проблеми розвитку інформаційного суспільства»: підсумки роботи	36-37
	Цуріна І.	Всеукраїнська школа методиста-2009	37
Конкурси професійної майстерності	Пашкова В.	Конкурс бібліотек України. Коротко про проекти переможців конкурсу УБА «Бібліотека року» 2009 року	38
	Панчук Н.	Обласний огляд-конкурс «Сільська бібліотека року»	39
Пам'яті колеги		Юстина (Ольга) Ярославівна Дурдель [Некролог]	29
		Покажчик публікацій «Бібліотечної планети» за 2009 рік	40-42

Інформаційний бюлетень

Укази Президента України: «Про відзначення державними нагородами України працівників підприємств, установ, організацій міста Дніпропетровська» (від 11.09.09) [Витяг], «Про надання державному закладу «Одеська державна ордена Дружби народів наукова бібліотека ім. М. Горького» статусу національного» (від 17.09.09), «Про відзначення державними нагородами України працівників бібліотечної справи» (від 26.09.09), «Про надання Державній історичній бібліотеці України статусу національної» (від 30.09.09); **постанови Кабінету Міністрів України:** «Про внесення зміни до пункту 1 постанови Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2006 р. № 1404» (від 30.09.09), «Про доповнення пункту 12 Порядку подання фінансової звітності» (від 30.09.09), «Про внесення зміни до пункту 6 Положення про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти» (від 30.09.09), «Про доповнення пункту 1 мінімальних соціальних нормативів забезпечення населення публічними бібліотеками в Україні» (від 30.09.09), «Про доповнення постанови Кабінету Міністрів України від 22 січня 2005 р. № 84» (від 30.09.09), «Про підвищення заробітної плати працівникам бібліотек» (від 30.09.09), **розпорядження Кабінету Міністрів України:** «Про забезпечення своєчасної доставки друкованих засобів масової інформації за передплатою» (від 03.09.09), «Про затвердження плану заходів щодо розвитку бібліотечної справи на період до 2011 року» (від 30.09.09), План заходів щодо розвитку бібліотечної справи на період до 2011 року, «Про схвалення Концепції Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року» (від 30.09.09), Концепція Державної цільової програми підтримки та розвитку читання на період до 2015 року

НАШІ АВТОРИ

Баркова О., заступник генерального директора ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»

Бейліс Л., кандидат історичних наук, завідувач відділу ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»

Васильєв О. кандидат технічних наук, директор Асоціації «Інформатіо-Консорціум»

Вилєжаніна М., аспірантка Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Вилєжаніна Т., генеральний директор ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»

Войцєхівська Г., директор Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного

Войцєхівська І., бібліограф I категорії Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного

Ворона Ю., головний бібліотекар ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»

Загумєнєнє В., кандидат педагогічних наук, професор ДАКККіМ

Капкаєва Л., директор Черкаської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Тараса Шевченка,

Кушнарєнко М., доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи ХДАК

Мастіпан О., головний бібліотекар ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»

Матусєвич В., завідувач відділення УкрІНТЕІ

Новальська Т., доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри Київського національного університету культури і мистецтв

Облап І., завідувач відділу Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного

Панчук Н., провідний методист Закарпатської ОУНБ

Пархомєнко О. заступник директора УкрІНТЕІ

Розколупа Н., учений секретар ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»

Хромєць М., аспірантка Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського НАН України

Цуріна І., завідувачка відділу ДЗ «Національна парламентська бібліотека України»

Ярошенко Т., кандидат історичних наук, віцепрезидент з інформаційного забезпечення, директор Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянська академія»